

In de kinderschoenen

Onderzoek naar kindvriendelijke uitspraken in de Nederlandse civiele rechtspraak

Sarah-Devorah Poot
Studentnummer: S2416875
Begeleider: C.E. de Jager
Juli 2019

Dankwoord

De scriptie, mijn hele studententijd zag ik er al tegenop. Als ik de geluiden om mij heen moest geloven zou het een mentale marteling gaan worden. Niets bleek minder waar te zijn. Wat heb ik genoten van het schrijven van deze scriptie. Het voorwerk was boeiend en leuk: het lezen van literatuur over het onderwerp, het voor de klas staan om het onderzoek in de praktijk te doen en het spreken met rechters. Het schrijven was lastiger maar enorm leerzaam. En na maanden van werk was het moment toch daar om er helaas een einde aan te breien. Zonder hulp van anderen was het mij niet gelukt om dit onderzoek te doen. In dit voorwoord wil ik een moment nemen om de mensen die mij hebben geholpen te bedanken.

Allereerst mijn scriptiebegeleider Carien de Jager. De samenwerking tussen ons ervaarde ik als enorm prettig. Zij wist mij te remmen en te sturen en mijn enthousiasme daardoor in goede banen te leiden. Zij gaf mij de tijd en het vertrouwen om er echt iets moois van te maken. Ik had mij geen betere begeleider kunnen wensen.

Ten tweede wil ik graag Wim de Gelder bedanken. Hij is docent op het Gomarus College in Groningen en heeft mij geholpen bij het doen van onderzoek onder jongeren in de praktijk. Ik mocht in twee van zijn klassen een onderzoek afnemen en hij heeft mij daarnaast ook nog geholpen bij het vinden van een derde klas. In deze derde klas heb ik het onderzoek afgenomen met dank aan docent Ben Wienen. Ik wil deze twee docenten bedanken voor hun enthousiasme en vertrouwen in mijn onderzoek.

Zonder leerlingen had ik geen resultaten gehad. Ik wil daarom de leerlingen van klas 4ZWKA, 4VE en 4HA van het Gomarus College in Groningen (jaar 2018-2019) bedanken voor hun inzet. Zij hebben zich twee lesuren door juridische teksten heen geploeterd en tal van vragen ingevuld en daarmee enorm bijgedragen aan mijn onderzoek.

Ook wil ik de rechters en raadsheer bedanken die mij hebben geholpen bij het onderzoek. Ik wil de rechters bedanken dat zij de tijd hebben genomen om mijn vragenlijst te beantwoorden. De raadsheer heeft mij ontzettend geholpen door tijd vrij te maken voor een interview om mijn vragen te beantwoorden. De werkdruk is bij rechtbanken en gerechtshoven hoog en tijd daardoor kostbaar. Ik waardeer het daarom des te meer dat zij hun tijd gaven om mij als student verder te helpen.

Ten slotte wil ik nog van de gelegenheid gebruik maken om mijn familie en vrienden te bedanken voor hun steun en voor het luisteren naar mijn ellenlange verhalen. In het bijzonder wil ik mijn vader en mijn broer Yoram bedanken. Zij waren voor mij het klankbord dat ik niet had kunnen missen.

Groningen, Juli 2019

Inhoud

1.	Inleiding	3
2.	Mogelijke grondslagen en argumenten voor het schrijven van kindvriendelijke uitspraken	5
2.1	Inleiding	5
2.2	Internationale juridische grondslagen	5
2.2.2	Participatie van kinderen in procedures bij de rechter	6
2.3	Europese juridische grondslagen	7
2.3.1	Inleiding	7
2.3.2	Richtlijnen over kindvriendelijke rechtspraak.....	7
2.4	Nationale juridische grondslagen.....	8
2.4.1	Inleiding	8
2.4.2	Motiveringsplicht	8
2.4.2	De openbare rechtspraak	8
2.4.3	De onrechtmatige daad	9
2.5	Argumenten voor het schrijven van kindvriendelijke uitspraken	9
2.5.1	Inleiding	9
2.5.2	Schadelijkheid en misverstanden.....	9
2.5.3	Noodzakelijke omslag	9
2.5.4	De zichtbaarheid van de Rechtspraak.....	10
2.5.5	Europees onderzoek naar kindvriendelijke rechtspraak	10
2.6	Praktijk: Geachte rechter, waarom?.....	11
2.6.1	Inleiding	11
2.6.2	Drijfveren.....	11
2.6.3	Waarom in deze zaak wel en in een andere zaak niet?.....	12
2.6.4	De aanstekelijkheid van het schrijven van kindvriendelijke uitspraken...	12
2.7	Conclusie	13
3.	Kenmerken van een kindvriendelijke uitspraak	14
3.1	Inleiding	14
3.2	Kenmerken kindvriendelijke uitspraak volgens de rechtswetenschap.....	14
3.3	Kenmerken kindvriendelijke uitspraak volgens rechters	15
3.4	Kenmerken kindvriendelijke uitspraak in de praktijk.....	16
3.4.1	Inleiding	16
3.4.2	Vorm A: uitleg in aparte rechtsoverweging	16
3.4.3	Vorm B: gehele uitspraak in kindvriendelijke taal	18

3.4.4	Vorm C: uitspraak met ingevoegde brief aan kind.....	19
3.4.5	Waarom de raadsheer een bepaalde vorm koos.....	19
3.5	Conclusie	20
4.	De kindvriendelijkheid van kindvriendelijke uitspraken.....	21
4.1	Inleiding	21
4.2	Methode van het onderzoek.....	21
4.3	Praktijkonderzoek op middelbare scholen	22
4.3.1.	Inleiding.....	22
4.3.2	Begrijpelijkheid van de uitspraken	23
4.3.2.1	Begrijpelijkheid van uitspraak 1	23
4.3.2.2	Begrijpelijkheid van uitspraak 2.....	26
4.3.2.3	Begrijpelijkheid van uitspraak 3.....	27
4.3.3	Beoordeling vorm.....	29
4.3.4	Moeilijke woorden: vermijden of uitleggen	30
4.3.5	Belangrijke kenmerken.....	31
4.3.6	Kinderen, binnen of buiten de rechtsstrijd.....	32
4.4	Conclusie	33
5.	Eindconclusie	36
	Bronnenlijst.....	38
	Bijlagen.....	41

1. Inleiding

‘Dear Sam, It was a pleasure to meet you on Monday and I hope your camp this week went well.’ Het lijkt alsof nu de eerste zinnen citeer uit een brief tussen twee penvrienden worden geciteerd. Niets is minder waar, het geciteerde gedeelte komt uit een uitspraak van The High Court of England en is gericht tot een 14-jarige jongen die verzeild is geraakt in de rechtsstrijd tussen zijn ouders.¹

Rt. Hon. Lord Justice Peter Jackson, die deze uitspraak schreef, deed in deze uitspraak een poging om zijn vonnis begrijpelijk te maken voor de 14-jarige Sam. Hij is niet de enige rechter die een poging doet zijn uitspraak voor de betrokken kinderen begrijpelijker te maken. Ook in Nederland zien we de laatste jaren uitspraken opduiken die in kindvriendelijke taal zijn geschreven of zelfs gericht zijn tot het kind. Deze manier van het schrijven van uitspraken in kindvriendelijke taal is een onderdeel van de trend die ‘kindvriendelijke rechtspraak’ genoemd wordt.

De term ‘kindvriendelijke rechtspraak’ verwijst naar rechtssystemen die garanderen dat kinderrechten tot het hoogst mogelijke niveau worden gerespecteerd en geïmplementeerd. Dit met oog op het ontwikkelingsniveau van het kind en zijn of haar specifieke omstandigheden. Het gaat hierbij met name om rechtspraak die toegankelijk, snel en aangepast is aan de leeftijd, rechten en behoeften van het kind.² Ik kwam voor het eerst in contact met dit fenomeen door het lezen van het artikel ‘De rechter en de taal van het kind’ en het onderwerp trok meteen mijn aandacht.³ Ik dacht aan de momenten dat ik mijn juridische kennis voor niet-juridisch geschoolde vrienden moest vertalen naar ‘gewone’ taal en hoe gek ik het vind dat dit eigenlijk nodig is. Waarom is de taal van het recht namelijk niet toegankelijk voor de burgers waarvoor het recht in eerste instantie geschreven is?

Er zijn rechters in de civiele rechtspraktijk die proberen de kloof tussen leek en rechter te dichten door gebruik te maken van begrijpelijke taal. Maar wat is de drijfveer achter deze trend? En vinden kinderen de kindvriendelijke civiele uitspraken wel echt kindvriendelijk? Dit wordt onderzocht in deze scriptie. De hoofdvraag die de kern van dit onderzoek vormt is:

Wat zijn mogelijke grondslagen en argumenten voor het schrijven van kindvriendelijke uitspraken én zijn ze wel kindvriendelijk?

In het eerste hoofdstuk wordt in gegaan op mogelijke grondslagen en argumenten voor het schrijven van kindvriendelijke uitspraken. Voor dit eerste hoofdstuk is literatuur bestudeerd en ook met drie rechters en een raadsheer gesproken over wat hen drijft om kindvriendelijke uitspraken te schrijven.

¹ Re A : Letter to a young person[2017] EWFC 48.

² Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child-friendly justice.

³ Lieber 2018

In het tweede hoofdstuk wordt ingaan op de kenmerken van een kindvriendelijke uitspraak. Er zijn voor het onderzoek twaalf uitspraken geselecteerd.⁴⁵ Deze twaalf uitspraken worden met elkaar vergeleken. Gekeken wordt naar welke verschillende vormen kindvriendelijke uitspraken er te vinden zijn en wat de positieve en negatieve aspecten van deze vormen zijn. Voor dit hoofdstuk is gesproken met dezelfde rechters en werd daarnaast ook wederom een literatuuronderzoek verricht.

In het derde hoofdstuk wordt ingaan op de vraag of geschreven kindvriendelijke uitspraken daadwerkelijk kindvriendelijk zijn en hoe kinderen kindvriendelijke uitspraken het liefst zien. In dit hoofdstuk wordt allereerst onderzocht hoe begrijpelijk een aantal geschreven kindvriendelijke uitspraken zijn en hoe begrijpelijk kinderen ze vinden. Daarnaast wordt onderzocht hoe kinderen de uitspraken het liefst zien: aan welke vorm geven zij de voorkeur? En welke kenmerken vinden zij belangrijk.

Voor het beoordelen van de begrijpelijkheid van de uitspraken voor kinderen is een onderzoek in drie klassen op een middelbare school verricht. De resultaten van dit onderzoek staan in dit hoofdstuk.

De scriptie eindigt met een conclusie waarin antwoord wordt gegeven op de hoofdvraag.

⁴ Hof. Arhem-Leeuwarden 21 december 2017, ECLI:NL:GHARL:2017:11296; Hof. Arhem-Leeuwarden 22 augustus 2017, ECLI:NL:GHARL:2017:7429; Hof. Arhem-Leeuwarden 21 maart 2017, ECLI:NL:GHARL:2017:2579; Rb. Overijssel 12 oktober 2018, ECLI:NL:RBOVE:2018:4066; Rb. Noord-Nederland 31 augustus 2018, ECLI:NL:RBNNE:2018:3537; Rb. Midden-Nederland 28 augustus 2018, ECLI:NL:RBMNE:2018:4329; Rb. Midden-Nederland 29 juni 2018, ECLI:NL:RBMNE:2018:3071; Rb. Gelderland 28 september 2017, ECLI:NL:RBGEL:2017:5030; Rb. Midden-Nederland 28 augustus 2017, ECLI:NL:RBMNE:2017:4631; Rb. Zeeland-West-Brabant 18 april 2017, ECLI:NL:RBZWB:2017:3077; Rb. Midden-Nederland 22 maart 2017, ECLI:NL:RBMNE:2017:1541; Rb. Rotterdam 2 februari 2017, ECLI:NL:RBROT:2017:911.

⁵ Deze uitspraken zijn geselecteerd uit de gepubliceerde uitspraken op www.rechtspraak.nl. De uitspraken zijn gevonden door in de zoekmachine op deze website te zoeken op: 'kindvriendelijke uitspraak', 'eenvoudige taal', 'klare taal' en 'kindvriendelijke taal'. De zoekresultaten werden gefilterd op uitspraken op het gebied van personen- en familierecht waarbij kinderen betrokken waren.

2. Mogelijke grondslagen en argumenten voor het schrijven van kindvriendelijke uitspraken

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk staat de volgende vraag centraal:

‘Zijn er (juridische) grondslag en argumenten voor kindvriendelijke civielrechtelijke uitspraken en zo ja, welke?’

Om erachter te komen of er grondslagen voor het schrijven van kindvriendelijke uitspraken zijn, is literatuuronderzoek gedaan en is onderzoek gedaan in de praktijk. Voor het praktijkonderzoek zijn gesprekken gevoerd met rechters en raadsheren. De resultaten van deze bevindingen worden in dit hoofdstuk toegelicht.

De eerste vier paragrafen zijn gebaseerd op het literatuuronderzoek dat is verricht en op wetten, verdragen, richtlijnen en beleidsdocumenten die zijn bestudeerd. Het hoofdstuk begint met een paragraaf over de internationale juridische grondslagen, de derde paragraaf gaat over de Europese juridische grondslagen en de vierde over de nationale grondslagen. Daarna wordt toegelicht welke niet-juridische grondslagen en argumenten er zijn voor het schrijven van kindvriendelijke uitspraken.

Een vraag die vervolgens van belang is: vormen de beschreven grondslagen in de praktijk ook de reden voor rechters om kindvriendelijke uitspraken te schrijven? Zijn dat daadwerkelijk hun drijfveren? Voor het beantwoorden van deze vraag is onderzoek gedaan in de praktijk. Aan rechters en raadsheren, die kindvriendelijke uitspraken geschreven hebben, is gevraagd wat hun drijfveren waren voor het schrijven van uitspraken in kindvriendelijke vorm. Ook is hen gevraagd waarom ze er in bepaalde zaken wel voor kiezen om in kindvriendelijke taal te schrijven en in een andere zaken niet. Hen is daarnaast ook nog de vraag voorgelegd of zij weten waar de trend vandaan komt. Na het behandelen van deze vragen wordt het hoofdstuk afgesloten met een samenvattende conclusie.

2.2 Internationale juridische grondslagen

2.2.1 Inleiding

Ooit zag men het kind alleen als een afhankelijk kwetsbaar mens, wat zorg en speciale bescherming nodig had. Maar in de twintigste eeuw komt het idee op dat een kind ook een drager van rechten is.⁶ Het kind wordt niet langer gezien als passief en afhankelijk ‘object’ in de procedure maar als ‘subject’, een drager van rechten die het kind actief kan uitoefenen.⁷ Dit gedachtegoed werd erkend en gecodificeerd in een internationaal mensenrechten verdrag op 20 november 1989.⁸ Op deze dag namen de Verenigde Naties in New York het Internationale Verdrag inzake de Rechten van het Kind (hierna:IVRK) aan. Nederland is al sinds de oprichting van de Verenigde Naties lid van deze internationale organisatie en het IVRK werd door Nederland geratificeerd in 1995. Deze paragraaf gaat over dit verdrag als mogelijke grondslag voor het schrijven van kindvriendelijke uitspraken.

⁶ Liefwaard 2016, p. 906.

⁷ Lieber 2018; Liefwaard 2016, p. 907; Rap 2017; UN Document CRC/C/GC/12, p. 5.

⁸ Liefwaard 2016.

2.2.2 Participatie van kinderen in procedures bij de rechter

Artikel 9 IVRK en 12 IVRK gaan over het recht tot deelname (participatie) dat kinderen hebben in rechterlijke procedures.

Artikel 9 lid 2 IVRK geeft kinderen het recht om de mogelijkheid te krijgen om deel te nemen aan en hun mening te geven in procedures genoemd in lid 1 van artikel 9 IVRK.⁹ Wanneer een kind niet kan begrijpen waar de procedure over gaat en wat er beslist wordt omdat er niet in kindvriendelijke taal gesproken en geschreven wordt, dan kan dit recht op participatie van kinderen in de procedure niet verwezenlijkt worden. Hoe kan een kind bijvoorbeeld een beslissing maken of het in hoger beroep wil gaan tegen de uitspraak van de rechter, wanneer het kind de uitspraak niet eens kan begrijpen? Om het recht op participatie van artikel 9 IVRK te kunnen realiseren zou je kunnen stellen dat nodig is dat er in kindvriendelijke taal gesproken en geschreven wordt zodat het kind de procedure kan volgen. Artikel 9 IVRK vormt dan ook een mogelijke grondslag voor het schrijven van kindvriendelijke uitspraken.

Artikel 12 IVRK gaat over het recht om gehoord te worden. Lid 1 van dit artikel geeft een kind dat in staat is zijn eigen mening te vormen, het recht die mening vrijelijk te uiten in alle aangelegenheden die het kind betreffen, en verzekert dat aan die mening passend belang wordt gehecht in overeenstemming met zijn leeftijd en rijpheid. Om dit recht te kunnen verwezenlijken geeft lid 2 van dit artikel kinderen het recht om in iedere gerechtelijke procedure die hem of haar raakt de gelegenheid te krijgen om te worden gehoord. In General Comment nr. 12 geeft het Kinderrechtencomité van de Verenigde Naties een verdere uitwerking van artikel 12 IVRK en legt het uit wat er voor nodig is om het recht op participatie van artikel 12 IVRK te kunnen verwezenlijken.¹⁰ Het participatierecht van het kind houdt in dat de rechter informatie deelt met het kind, een dialoog voert met het kind, het kind informeert over de uitkomst van de procedure en uitlegt hoe hij de mening van het kind heeft meegewogen. De rechter moet niet alleen luisteren naar het kind maar moet ook naar het kind terugkoppelen wat de rechter met zijn of haar mening gedaan heeft.¹¹ General Comment nr. 12 geeft aan dat de rechter deze feedback zélf dient te geven.¹² In General Comment nr. 12 staat nergens expliciet dat de rechter dit in voor het kind te begrijpen taal moet doen. Lieber stelt dat General Comment nr. 12 in al zijn onderdelen ademt dat op alle gebieden, dus ook in het proces bij de rechter, rekening gehouden wordt met het bevattingsvermogen van het kind.¹³ Op basis van deze argumenten zou je ervoor kunnen pleiten dat de rechter ook op grond van art. 12 IVRK in rechtszaken waarbij het kind betrokken is, een kindvriendelijke uitspraak dient te schrijven.

Een andere mogelijke grondslag voor het schrijven van kindvriendelijke uitspraken die het IVRK biedt is artikel 4. Op grond van artikel 4 IVRK moeten verdragsstaten alle passende maatregelen nemen om de kinderrechten die in het verdrag beschreven worden te verwezenlijken. General Comment nr. 5 benadrukt dat de staten om de kinderrechten te verwezenlijken moeten zorgen voor effectieve, toegankelijke en kindvriendelijke procedures met kindvriendelijke informatie, advies en belangenbehartiging en daarnaast bij een procedure voor de rechtbank ook voor wettelijke of andere ondersteuning. Lieber

⁹ Het betreft bijvoorbeeld procedures over uithuisplaatsingen of wijziging van de hoofdverblijfplaats van het kind.

¹⁰ UN Document CRC/C/GC/12, p. 6.

¹¹ Idem, par. 33, p. 11.

¹² Idem, par. 45, p. 13.

¹³ Mr. drs. J.H. Lieber is senior raadsheer bij het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden en redacteur van het Tijdschrift voor Familie- en Jeugdrecht; Lieber 2018.

betoogt dat uit artikel 4 en General Comment nr. 5 voor de rechter de verplichting voortvloeit om in de taal van het kind te spreken.¹⁴

2.3 Europese juridische grondslagen

2.3.1 Inleiding

Op Europees niveau is de afgelopen jaren veel gaande op het gebied van kindvriendelijke rechtspraak. In de zomer van 2018 vond een door de Europese Commissie georganiseerde conferentie plaats met als thema: ‘Child-Friendly Justice’. Op deze conferentie werd in een lezing gegeven door Stephanie Rap (Universiteit Leiden) het kindvriendelijk taalgebruik besproken. Maar ook een jaar eerder werd op Europees niveau al aandacht besteed aan het onderwerp ‘Child-Friendly Justice’ toen de Europese Unie haar Bureau voor Grondrechten een onderzoek liet verrichten naar kindvriendelijke rechtspraak. Dit rapport verscheen in 2017. Het rapport rept ook over kindvriendelijk taalgebruik in rechterlijke procedures maar omdat het hier niet gaat om juridische grondslagen komt dit later in het hoofdstuk aan bod. Niet alleen de Europese Unie houdt zich op Europees niveau bezig met kindvriendelijke rechtspraak, de Raad van Europa ook. In deze paragraaf worden de richtlijnen voor kindvriendelijke rechtspraak besproken die al in 2010 zijn geschreven door de ministers van de Raad van Europa. Deze ‘Guidelines of the committee of Ministers of the Council of Europe on child-friendly justice’ zijn aangenomen op 17 november 2010 en bieden wellicht een grondslag voor het schrijven van kindvriendelijke uitspraken.¹⁵

2.3.2 Richtlijnen over kindvriendelijke rechtspraak

De richtlijnen van de Raad van Europa vormen een concrete uitwerking van artikel 12 IVRK.¹⁶ Waar het IVRK niet expliciet vermeldt dat kindvriendelijke taal gebruikt dient te worden door rechters, doen de richtlijnen dit wel. Zo staat er in de richtlijnen dat rechters die uitspraken doen die kinderen raken, deze uitspraken goed moeten beredeneren en uitleggen in een taal die de kinderen kunnen begrijpen, vooral in de gevallen waarin de rechter niet de wens van het kind volgt.¹⁷ Daarnaast staat in de richtlijnen dat de taal die gebruikt moet worden, geschikt moet zijn voor een kind van die leeftijd en zijn of haar taalniveau.¹⁸

Een richtlijn is een rechtshandeling die een bepaald doel vastlegt dat alle EU-landen moeten bereiken. De landen mogen zelf de wetgeving vaststellen om dat doel te bereiken.¹⁹ Maar het is wel de bedoeling dat wetgevers en rechters zich aan de inhoud van de richtlijnen houden. De richtlijnen vloeien namelijk voort uit het Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden (hierna: EVRM). Bovendien verwijst het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) steeds vaker naar de richtlijnen waardoor die hun weg vinden naar juridisch bindende rechtspraak.²⁰ Op grond van de genoemde argumenten kan geconcludeerd worden dat bepalingen in de richtlijnen een grondslag kunnen zijn voor het schrijven van kindvriendelijke uitspraken.

¹⁴ Idem.

¹⁵ Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child-friendly justice

¹⁶ Lieber 2018.

¹⁷ Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child-friendly justice, par. 49, p. 28.

¹⁸ Idem, p.29 en p. 31.

¹⁹ Europa.eu

²⁰ Liefwaard 2017; Liefwaard & Rap 2018.

2.4 Nationale juridische grondslagen

2.4.1 Inleiding

Er bestaat in Nederland geen artikel dat expliciet bepaalt dat de rechters in rechtszaken waarbij kinderen betrokken zijn de uitspraak in kindvriendelijke taal moeten schrijven. Wel worden er in de literatuur wettelijke aanknopingspunten gevonden die rechters er volgens auteurs toe zouden verplichten dit wel te doen. Achtereenvolgens worden de volgende aanknopingspunten besproken: de motiveringsplicht, de eis van openbaarheid en als laatste de onrechtmatige daad als mogelijk aanknopingspunt voor het schrijven van uitspraken in begrijpelijke taal. Het gaat hierbij om het schrijven van uitspraken in begrijpelijke taal in algemene zin en niet specifiek over kindvriendelijk taalgebruik.

2.4.2 Motiveringsplicht

In artikel 121 van de Grondwet (hierna: GW) en in artikel 30 Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (hierna: Rv) staat dat de uitspraken van de rechter de gronden moeten inhouden waarop zij rusten. Dit wordt ook wel de motiveringsplicht genoemd. De Hoge Raad legt in een arrest van 4 juni 1993 uit wat onder de motiveringsplicht moet worden verstaan. De Hoge Raad zegt dat elke rechterlijke beslissing zo gemotiveerd moet worden dat zij voldoende inzicht geeft in de gedachtegang die aan de beslissing ten grondslag ligt om de beslissing zowel voor partijen als voor derden controleerbaar en aanvaardbaar te maken.²¹ Volgens Hofhuis ligt het voor de hand dat deze taak van de rechter gevolgen heeft voor het taalgebruik.²² Hij stelt dat de rechter die door een onnodig ingewikkelde opzet of formulering een vonnis moeilijk toegankelijk of onbegrijpelijk maakt voor degene wiens positie daardoor wordt beïnvloed, niet voldoet aan de motiveringsverplichting van art. 121 GW en art. 30 Rv.²³ Voldoet de rechter niet aan de motiveringsplicht, dan is het vonnis nietig op grond van art. 5 Wet op de Rechterlijke Organisatie. Dit pleit ervoor dat de rechter moet zorgen dat de betrokken kinderen zijn uitspraak kunnen begrijpen en dat hij daarom gebruik maakt van kindvriendelijke taal. Want alleen dan zijn uitspraken voor kinderen controleerbaar.

2.4.2 De openbare rechtspraak

In art. 29 Rv staat het openbaarheidsbeginsel. Dit beginsel houdt in dat de uitspraak van de rechter in het openbaar moet plaatsvinden. Openbaarheid, zo betoogt Lieber, is alleen zinvol als de uitspraak is geschreven in een taal die ook toegankelijk is voor niet-juristen.²⁴ Daarnaast is het idee achter het openbaarheidsbeginsel dat iedereen controle zou moeten kunnen uitoefenen op de rechter. Begrijpelijke rechtspraak is hiervoor noodzakelijk.²⁵ Het gebruik van juridisch jargon mag niet tegen het openbaarheidsbeginsel ingaan.²⁶ Michiels gebruikt een metafoor om aan te duiden hoe ingewikkeld taalgebruik het openbaarheidsbeginsel frustreert:

²¹ HR 4 juni 1993, ECLI:NL:HR:1993:ZC0986, r.o. 3.4.

²² Mr. H.F.M. Hofhuis is oud-rechter en onder meer voorzitter van het College van Beroep (het tuchtcollege in hoger beroep) van het Nederlands Instituut van Psychologen; Hofhuis 1988, p.50-51; Lieber 2018.

²³ Hofhuis 1988, p. 62.

²⁴ Lieber 2018.

²⁵ Malsch 2017.

²⁶ Gerits 1999.

‘(..) Misschien is het goed hier nog te wijzen op de oorspronkelijke betekenis van ingewikkeld. Een voorwerp dat ergens ingewikkeld is, moet om het te kunnen zien, worden uitgepakt, zodat het doek of het papier waarin dat voorwerp is gewikkeld, het zicht erop niet belemmerd. Wetgevers, bestuursorganen en rechters moeten hun regels, besluiten en uitspraken dus niet in moeilijke taal wikkelen, maar duidelijk zichtbaar tonen, zodat zij zonder belemmeringen kunnen worden waargenomen en begrepen.’²⁷

In de literatuur zien we dus dat auteurs een aanknopingspunt zien in het openbaarheidsbeginsel. Als de rechter juridisch jargon gebruikt dan is de uitspraak eigenlijk alleen openbaar voor degene die juridisch jargon kunnen begrijpen en wordt dus niet voldaan aan het openbaarheidsbeginsel.

2.4.3 De onrechtmatige daad

Wijnholt stelt dat als de rechter rechtstaal gebruikt in zijn uitspraak tegenover niet-juristen dit gezien kan worden als een onrechtmatige daad. Hij betoogt zelfs dat het gebruik van rechtstaal tegenover niet-vakgenoten ongepast is: ‘Of, in rechtstaal gezegd: het is in strijd met hetgeen het maatschappelijk verkeer betaamt’.²⁸ Dit laatste is een voorwaarde voor de onrechtmatige daad van art. 6:162 Burgerlijk Wetboek (hierna: BW).

2.5 Argumenten voor het schrijven van kindvriendelijke uitspraken

2.5.1 Inleiding

De voorgaande paragrafen gingen over mogelijke juridische grondslagen die te vinden zijn op internationaal, Europees en nationaal niveau. In deze paragraaf staan de andere argumenten centraal die er te vinden zijn voor het schrijven van kindvriendelijke uitspraken.

2.5.2 Schadelijkheid en misverstanden

Van der Bruggen stelt dat de voor leken onbegrijpelijke uitspraken van de rechter in de eerste plaats schadelijk zijn voor mensen die betrokken zijn bij de zaak.²⁹ Zo drijft het hen op kosten omdat zij hun kostbare advocaten moeten vragen om hen uit te leggen wat de betekenis is van de uitspraak. Het zou niet alleen onnodige kosten schelen als de rechter deze uitleg zelf geeft maar het verkleint ook de kans op misverstanden.³⁰ Als rechter zou je niet eens moeten willen dat het aan kinderen uitleggen van de beslissing wordt overgelaten aan anderen, zoals advocaten of ouders. Rechters zouden het niet moeten overlaten aan personen op wie zij geen invloed hebben, zegt Van der Bruggen.³¹ Om misverstanden te voorkomen zou de rechter dit zelf moeten doen, meteen in de uitspraak uitleggen wat de uitspraak van de rechter inhoudt in voor de kinderen te begrijpen taal.

2.5.3 Noodzakelijke omslag

Rechter Joyce Lie is in Nederland een van de fanatieke voorvechters van ‘Klare Taal’ in de rechtspraak. Ondanks dat zij het jargon met haar mooie, ouderwetse woorden prachtig

²⁷ Michiels 2017.

²⁸ Mr. M.R. Wijnholt is onder meer oud-lid Hoge Raad en oud-lid Raad van State; Wijnholt 1996, p. 60.

²⁹ Drs. G. van der Bruggen is tekstschrijver en schrijftrainer. Zij geeft trainingen aan rechters in het schrijven van toegankelijke uitspraken.

³⁰ Van der Bruggen 2016.

³¹ Van der Bruggen 2018.

vindt, vindt zij dat deze woorden niet thuis horen in een vonnis: ‘Wij zijn geen kunstenaars. Het is niet onze taak om de taal te verrijken. Wij spreken recht. En dat moet goed te lezen zijn voor degene om wie het gaat.’³² Ook Lieber deelt deze mening. Hij betoogt dat juristen niet net zoals andere vaklui recht hebben op een eigen vaktaal. Volgens hem is het recht een zaak die ons allen aangaat en die voor iedereen te begrijpen en te controleren moet zijn.³³

Volgens Lie is begrijpelijke taal in de rechtspraak een noodzakelijke omslag voor de hele sector. Lie zegt dat het rechterlijke gezag niet meer vanzelfsprekend is maar dat het moet worden verdiend. Hiervoor is het cruciaal dat uitspraken voor burgers te begrijpen en te volgen zijn. Rechters schrijven voor de burger en niet voor advocaten en de officier van justitie.³⁴ Het belang van begrijpelijke taal werd lang niet ingezien in de juridische wereld. De advocaat legt het wel uit aan de cliënt, was de gedachte. Maar de samenleving is mondiger geworden en mensen willen zelf begrijpen wat er wordt gezegd of geschreven.³⁵

2.5.4 De zichtbaarheid van de Rechtspraak

Maarten Feteris, president van de Hoge Raad, sprak in zijn installatierede over de zichtbaarheid van het hoog rechterlijk college. Hij zei dat een hoog rechterlijk college, dat regelmatig beslissingen neemt die voor veel mensen ingrijpende gevolgen hebben, moet voorkomen dat de indruk van onzichtbaarheid ontstaat. Een hoog college moet daarom een open houding naar de buitenwereld hebben en moet zich niet verheven opstellen. Dat geldt volgens hem ook voor het taalgebruik. De juridische materie is vaak al ingewikkeld en Feteris pleit ervoor om de taal in beslissingen helder te houden en het daardoor niet onnodig ingewikkelder te maken. Volgens Feteris maakt minder plechtstatige rechtspraak de boodschap alleen maar krachtiger.³⁶

2.5.5 Europees onderzoek naar kindvriendelijke rechtspraak

Zoals in de inleiding van paragraaf drie al aan de orde is gekomen, is er een onderzoek gedaan door het Bureau voor Grondrechten in opdracht van de Europese Unie. Het kwalitatieve onderzoek gaat over kindvriendelijke rechtspraak in algemene zin en is gebaseerd op een onderzoek naar de meningen van kinderen en professionals (onder andere rechters) over de mate van kindvriendelijkheid van juridische procedures in tien lidstaten van de Europese Unie. Het onderzoek is niet uitgevoerd in Nederland maar biedt wel inzichten waar de Nederlandse rechtspraak ook belang bij zou kunnen hebben.

In het onderzoek wordt aandacht besteed aan het gebruik van kindvriendelijke taal. Zo wordt door kinderen het advies gegeven om in procedures waarbij kinderen betrokken zijn kindvriendelijke taal te gebruiken en juridisch jargon te vermijden.³⁷

In het onderzoek worden de ervaringen van kinderen in juridische procedures ook belicht. Sommige kinderen gaven aan dat de rechter geen uitleg over de redenen achter de beslissing had gegeven. Hierdoor ervoeren deze kinderen stress en angst. Een ander kind gaf aan dat ze niet snapte wat er gezegd werd en dat ze instemde met dingen terwijl

³² De Pous 2018.

³³ Lieber 2018

³⁴ De Pous 2018.

³⁵ Edens & Van der Mije,

³⁶ Feteris 2014.

³⁷ Europees Bureau voor de grondrechten, Perspectives and experiences of children involved in judicial proceedings as victims, witnesses or parties in 9 EU Member States, p. 76.

ze helemaal geen idee had waar ze eigenlijk mee instemde. Weer een ander kind die belanghebbende was in een voogdijzaak zei: 'I think if things were explained to us... the reasons why so-and-so said this, and I think I would have understood it more, I would have been more accepting of it. But because nothing was ever broken down to us, that's when it got frustrating... Nothing was ever fully explained to us really.'³⁸

Kinderen wijzen op het feit dat wanneer ze geen begrijpelijke uitleg krijgen, ze stress, angst en frustratie ervaren. Het onderzoek geeft misschien geen wettelijke grondslagen maar laat voor kinderen wel de noodzaak van kindvriendelijk taalgebruik in uitspraken zien en dat is al een goed argument te noemen.

2.6 Praktijk: Geachte rechter, waarom?

2.6.1 Inleiding

Zoals aangekondigd in de inleiding van dit hoofdstuk is er onderzoek in de praktijk gedaan. Op basis van alleen literatuur is naar mijn mening niet te achterhalen wat daadwerkelijk de drijfveren van rechters zijn om een uitspraak in kindvriendelijke taal te schrijven. In de literatuur wordt namelijk vooral geschreven over waarom rechters kindvriendelijke uitspraken zouden moeten schrijven maar niet waarom zij dit doen. Daarom heb ik ervoor gekozen om rechters van de in de inleiding genoemde twaalf willekeurig gekozen kindvriendelijke uitspraken te schrijven en te vragen of zij een vragenlijst willen invullen. Een aantal rechters en een raadsheer is gevraagd voor een interview. Drie rechters hebben uiteindelijk de vragenlijst ingevuld en een raadsheer was bereid om tijd vrij te maken voor een gesprek. Aan de rechters en raadsheer is gevraagd wat hun drijfveren waren voor het schrijven van een kindvriendelijke uitspraak. Dit hoofdstuk is een uitwerking van deze correspondentie en het gesprek met de raadsheer. Ik vroeg de rechters en raadsheer onder andere naar wat hen dreef om de uitspraak in kindvriendelijke taal te schrijven, hoe zij hun uitspraak hebben aangepast om het kindvriendelijk te maken, of hun uitspraak het beoogde effect heeft gehad en waarom zij er niet altijd in kindvriendelijke taal schrijven. De antwoorden die zij gaven zullen hierna besproken worden.

2.6.2 Drijfveren

Op de vraag wat de reden was dat de rechter de uitspraak in kindvriendelijke taal had geschreven gaf geen van de rechters aan dat zij een algemene juridische verplichting zagen tot het schrijven van kindvriendelijke uitspraken. Wat hen wel dreef zou je kunnen omschrijven als een morele verplichting; een verplichting naar het kind toe. De raadsheer verwoorde het als een recht dat het kind heeft om te weten wat er met zijn of haar mening is gebeurd en om te begrijpen waarom rechters beslissen zoals ze beslissen. Dit recht heeft het kind volgens haar zeker wanneer er met het kind gesproken is en er vervolgens een beslissing wordt genomen die niet overeenstemt met de wens van het kind. Maar ook in het geval dat een rechter wel doet wat het kind wil, kan het belangrijk zijn om te laten merken dat het je als rechter uitmaakt wat ze vinden en dat je hun mening meeweegt. Soms hebben kinderen het idee dat ze niet serieus worden genomen en er niet naar hen geluisterd wordt. Dan is het goed om als rechter te laten merken dat je wel naar het kind luistert en hem of haar serieus neemt. Het is daarvoor belangrijk om niet alleen met het kind te spreken en naar het kind te luisteren maar ook om terug te koppelen wat er met de mening van het kind gedaan is. De Raadsheer zei: 'Want dan pas, dat realiseerden wij ons

³⁸ Europees Bureau voor de grondrechten, Perspectives and experiences of children involved in judicial proceedings as victims, witnesses or parties in 9 EU Member States, p. 74.

onvoldoende, dan pas heeft het kind ook echt het gevoel dat het gehoord is en dat er geluisterd is.’³⁹

Een andere drijfveer die werd genoemd door een rechter was het willen bereiken van mensen. Wanneer deze rechter zou schrijven in termen die mensen niet begrijpen of die afschrikken zou dat er volgens haar toe leiden dat ze die mensen niet kan bereiken. Deze rechter probeert dan ook altijd om, wanneer dit praktisch gezien kan, het taalgebruik aan te passen aan degene voor wie de uitspraak bedoeld is.⁴⁰

2.6.3 Waarom in deze zaak wel en in een andere zaak niet?

Aan de rechters en raadsheer is gevraagd waarom ze er in een specifieke zaak voor gekozen hebben om een kindvriendelijke uitspraak te schrijven aangezien ze dit niet in alle andere zaken doen. De raadsheer gaf aan dat zij ervoor koos omdat kinderen in het kindgesprek hadden aangegeven dat zij de beslissing graag wilden begrijpen. Zij vond dat je dat niet kan negeren. Bij een andere kindvriendelijke uitspraak had zij voor deze vorm gekozen omdat het als rode draad door de procedure heen liep dat de kinderen zich niet gehoord en niet serieus genomen voelden.

Een van de kinderrechters had er ook voor gekozen om naar aanleiding van het kindgesprek de kindvriendelijke uitspraak te schrijven. Ze zag dat de kinderen betrokken waren bij het conflict tussen hun ouders en daar een duidelijke mening over hadden. Hierdoor ontstond bij haar de behoefte om het aan de kinderen uit te leggen.

De wrakingsrechter die ik sprak komt in zijn dagelijkse praktijk als strafrechter geen zaken tegen waarin kinderen als partij of rechtstreeks betrokkene optreden. In de zaak waarin hij een kindvriendelijke uitspraak schreef, hadden de kinderen zelfstandig een wrakingsverzoek ingediend en toegelicht. Hij vond dat ze daarom ook recht hadden op een beslissing die ze zouden kunnen begrijpen.

2.6.4 De aanstekelijkheid van het schrijven van kindvriendelijke uitspraken

In 2016 oogstte de Engelse High Court rechter Peter Jackson veel lof door het schrijven van een uitspraak in kindvriendelijke taal waarbij hij zelfs gebruik maakte van smileys.⁴¹ Sindsdien zijn tientallen kindvriendelijke uitspraken geschreven in Nederland. Ik vroeg de raadsheer of deze Engelse rechter de trendsetter was. ‘Nee’, antwoorde zij. Er waren daarvoor ook al ontwikkelingen op het gebied van eenvoudige taal en volgens haar zetten dergelijke kindvriendelijke uitspraken je aan het denken. Waardoor zien we dan ineens meer uitspraken in kindvriendelijke taal? Op deze vraag kan ik uit het gesprek met haar alleen concluderen dat het schrijven van kindvriendelijke uitspraken eigenlijk aanstekelijk is. Wanneer rechters beginnen met het schrijven van een uitspraak in kindvriendelijke taal en andere rechters lezen dat, dan brengt dat een versnelling te weeg, want andere rechters denken: dat gaan wij ook doen. Volgens haar kan je zien dat vanaf dit jaar steeds meer rechters en secretarissen van de rechtbank geïnspireerd zijn en het als uitdaging gaan zien: ‘Het gaat ineens echt in een stroomversnelling: iedereen steekt elkaar aan.’

³⁹ Interview met raadsheer, 31 oktober 2018.

⁴⁰ Rechter B, 2 november 2018.

⁴¹ Lancashire County Council v M and others[2016] EWFC 9.

2.7 Conclusie

De vraag die in de inleiding gesteld werd luidde:

‘Zijn er (juridische) grondslag en argumenten voor kindvriendelijke civielrechtelijke uitspraken en zo ja, welke?’

Aan het einde van dit hoofdstuk kan er geconcludeerd worden dat er verschillende argumenten en grondslagen zijn voor het schrijven van kindvriendelijke uitspraken. De mogelijke grondslagen en argumenten die gevonden zijn, worden in deze conclusie samengevat.

Op internationaal juridisch gebied werd het participatierecht van het kind uit het IVRK besproken dat alleen verwezenlijkt kan worden indien de uitspraak kindvriendelijk is. Een kind kan namelijk alleen participeren als het kan begrijpen wat er gebeurt en gezegd wordt.

Op Europees juridisch gebied werden de Guidelines van de Raad van Europa toegelicht die expliciet aandringen op het gebruik van kindvriendelijk taalgebruik in uitspraken. Er werd geconcludeerd dat deze Guidelines moeten worden toegepast ondanks dat ze officieel niet bindend zijn.

Op nationaal juridisch gebied werden de motiveringsplicht, het openbaarheidsbeginsel en de onrechtmatige daad besproken. De motiveringsplicht leidt volgens diverse auteurs tot de verplichting het taalgebruik zo aan te passen dat de beslissing van de rechter inzicht geeft in zijn gedachtegang en daardoor te controleren is. Het openbaarheidsbeginsel wordt gefrustreerd als het taalgebruik in de uitspraak niet aangepast wordt aan niet-juristen. De uitspraak is dan namelijk alleen toegankelijk en openbaar voor juristen. Eén auteur zegt bovendien zelfs dat het een onrechtmatige daad kan opleveren als rechters in juridische taal tegen niet-juristen spreken. Het bovenstaande biedt drie mogelijke grondslagen, al is het laatste argument naar mijn mening wel vergezocht.

Er bestaan ook verschillende niet-juridische mogelijke grondslagen en argumenten voor het schrijven van uitspraken in kindvriendelijke taal. Het niet gebruiken van kindvriendelijke taal zou kunnen leiden tot advocaatkosten en verhoogt het risico op misverstanden. Daarnaast zou het een noodzakelijke omslag zijn voor de sector. Ten eerste omdat het recht van ons allemaal is en ten tweede omdat het gezag van de rechter verdient moet worden en dit alleen kan indien uitspraken te begrijpen zijn. In deze paragraaf werd ook de installatierede van de president van de Hoge Raad besproken waarin hij pleitte voor het gebruik van begrijpelijke taal in uitspraken. Hierin is ook een grondslag voor kindvriendelijke rechtspraak te vinden. Aan het einde van deze paragraaf werd een onderzoek van het Europees Bureau voor grondrechten toegelicht. In dit onderzoek zijn een aantal morele grondslagen te vinden die gebaseerd zijn op de ervaringen van kinderen in civiele procedures. Kinderen gaven in het onderzoek aan dat in het geval uitspraken niet begrijpelijk waren, zij gevoelens van stress, angst en frustratie ervaarden.

In de bestudeerde literatuur wordt veel geschreven over ‘verplichtingen’. Verplichtingen op grond van internationale verdragen, Europese richtlijnen of nationale wetgeving. In de praktijk zien we echter andere drijfveren, namelijk een morele verplichting naar het kind toe en de wens het betrokken kind te bereiken. Literatuur en praktijk wijken hierin enorm van elkaar af. In de literatuur wordt nauwelijks gerept over morele verplichtingen als grondslag voor het schrijven van kindvriendelijke uitspraken terwijl dat de enige drijfveer lijkt te zijn voor rechters. De opkomst van de kindvriendelijke rechtspraak lijkt het gevolg te zijn van de aanstekelijkheid van de kindvriendelijke uitspraak.

3. Kenmerken van een kindvriendelijke uitspraak

3.1 Inleiding

In het vorige hoofdstuk werd beschreven wat de argumenten en mogelijke grondslagen zijn voor het schrijven van een kindvriendelijke uitspraak. De vraag die nog onbeantwoord is gebleven is hoe een kindvriendelijke uitspraak eruit ziet. De vraag die dan ook in dit hoofdstuk aan bod komt is:

‘Wat zijn de kenmerken van een kindvriendelijke uitspraak volgens rechters en de rechtswetenschap?’

Om antwoord te geven op deze vraag wordt in de eerstvolgende paragraaf aandacht besteed aan wat we in de literatuur aan antwoorden tegenkomen op de volgende vraag: Hoe is een kindvriendelijke uitspraak volgens de rechtswetenschap te herkennen?

In de derde paragraaf wordt ingegaan op hoe rechters in de praktijk kindvriendelijke uitspraken vorm proberen te geven en hoe deze uitspraken verschillen van hun reguliere uitspraken. De basis van deze paragraaf wordt gevormd door de correspondentie met rechters die al eerder in deze scriptie aan bod kwam.⁴²

In de vierde paragraaf wordt beschreven op welke manier in de praktijk vorm wordt gegeven aan kindvriendelijke uitspraken. Hiervoor worden in deze vierde paragraaf twaalf willekeurig geselecteerde uitspraken met elkaar vergeleken.⁴³ Negen van deze uitspraken zijn gedaan bij de rechtbank en de overige drie bij gerechtshoven. Alle uitspraken zijn gedaan door verschillende rechters of raadsheren. Gekeken is welke verschillende vormen te ontdekken zijn in deze kindvriendelijke uitspraken en wat de sterke en zwakke punten van de verschillende vormen zijn.

Ten slotte zal dit hoofdstuk afsluiten met een conclusie waarin samengevat wordt welke resultaten er uit dit (literatuur)onderzoek naar voren komen.

3.2 Kenmerken kindvriendelijke uitspraak volgens de rechtswetenschap

Voor het beantwoorden van de vraag die in dit hoofdstuk centraal staat, is in de literatuur gekeken naar wat schrijvers zeggen over de kenmerken van een kindvriendelijke uitspraak. Hoe wijkt een kindvriendelijke uitspraak volgens hen af van een reguliere uitspraak en hoe kan je deze kindvriendelijke uitspraken herkennen?

Volgens Lieber bestaat een kindvriendelijke uitspraak uit een tekst met korte zinnen en worden moeilijke woorden (juridisch jargon) vermeden of worden deze woorden uitgelegd. Volgens hem ligt het voor de hand dat de gehele uitspraak in kindvriendelijke taal geschreven wordt.⁴⁴ Nolta zegt over het schrijven van juridische uitspraken in het algemeen dat juridische archaïsmen (zoals *mitsdien* en *voorhands*) en potjeslatijn (zoals

⁴² Zie paragraaf 6 van hoofdstuk 2.

⁴³ Hof. Arhem-Leeuwarden 21 december 2017, ECLI:NL:GHARL:2017:11296; Hof. Arhem-Leeuwarden 22 augustus 2017, ECLI:NL:GHARL:2017:7429; Hof. Arhem-Leeuwarden 21 maart 2017, ECLI:NL:GHARL:2017:2579; Rb. Overijssel 12 oktober 2018, ECLI:NL:RBOVE:2018:4066; Rb. Noord-Nederland 31 augustus 2018, ECLI:NL:RBNNE:2018:3537; Rb. Midden-Nederland 28 augustus 2018, ECLI:NL:RBMNE:2018:4329; Rb. Midden-Nederland 29 juni 2018, ECLI:NL:RBMNE:2018:3071; Rb. Gelderland 28 september 2017, ECLI:NL:RBGEL:2017:5030; Rb. Midden-Nederland 28 augustus 2017, ECLI:NL:RBMNE:2017:4631; Rb. Zeeland-West-Brabant 18 april 2017, ECLI:NL:RBZWB:2017:3077; Rb. Midden-Nederland 22 maart 2017, ECLI:NL:RBMNE:2017:1541; Rb. Rotterdam 2 februari 2017, ECLI:NL:RBROT:2017:911.

⁴⁴ Lieber 2018.

voeging ad informandum en *ne bis in idem*) die veel gebruikt worden in juridische teksten makkelijk vermeden kunnen worden. Deze juridische archaïsmen en dit potjeslatijn hebben alleen maar een versluiserende werking en maken de taal minder toegankelijk voor leken.⁴⁵

Daarnaast valt volgens Lieber op dat de rechter in een kindvriendelijke uitspraak spreekt in een begripvolle toon en Liefwaard wijst op het feit dat overwegingen minder formeel geformuleerd worden.⁴⁶

Ook wijst een auteur (Van den Bruggen) op het belang van heldere kopjes in de uitspraken. Van der Bruggen zegt dat het beter is om koppen zo te formuleren dat zij ook voor burgers aanknopingspunten bieden.⁴⁷ Hoewel Van der Bruggen doelt op begrijpelijke uitspraken in het algemeen en niet specifiek op kindvriendelijke uitspraken, lijkt dit ook toepasselijk op het schrijven van kindvriendelijke uitspraken.

Het gaat echter om meer dan alleen woordkeuze en zinsconstructie volgens de Groot en Van der Bruggen. Zij wijzen erop dat juristen vaak wel aangespoord worden om iets te veranderen aan de oppervlakkige kenmerken van een uitspraak maar dat er te weinig gekeken wordt naar de inhoud en de opbouw van het betoog. Daarnaast zou het niet constructief zijn om juristen steeds op de vingers te tikken vanwege hun taalgebruik. 'De stijl is uiteindelijk de minst bepalende factor voor de overtuigingskracht van een juridische tekst', volgens De Groot en Van der Bruggen.⁴⁸ Zij sluiten met dit standpunt aan bij Joris Gerits die stelt dat een correcte woordkeuze en zinsbouw niet de enige factoren zijn die de leesbaarheid van een tekst bepalen maar dat ook een goede tekststructuur een belangrijke rol speelt.⁴⁹

Samengevat kan gesteld worden dat volgens de rechtswetenschap een kindvriendelijke uitspraak ten eerste gekenmerkt wordt door een heldere tekststructuur. Ten tweede wordt een kindvriendelijke uitspraak gekenmerkt door het aanpassen van zinslengte, woordkeuze, formulering en zinsconstructie aan het taalniveau van het kind.

3.3 Kenmerken kindvriendelijke uitspraak volgens rechters

Ook is aan rechters en een raadsheer - dezelfde rechters en raadsheer waarmee gesproken is voor het vorige hoofdstuk - gevraagd hoe zij een kindvriendelijke uitspraak schrijven. Er is geen algemene norm te vinden voor hoe een rechter een uitspraak dient aan te passen zodat deze kindvriendelijk is. Gevraagd is aan deze rechters hoe de kindvriendelijke uitspraken die zij geschreven hebben afwijken van de uitspraken die zijn normaal schrijven. Met andere woorden: hoe passen zij uitspraken aan om ze kindvriendelijk te maken.

De rechters en raadsheer gaven aan dat zij in hun kindvriendelijke uitspraken andere woordkeuzes maken (meer eenvoudige woorden), gebruik maken van kortere zinnen en moeilijke woorden zoveel mogelijk vermijden of uitleggen. Bij rechter A ging het schrijven van de kindvriendelijke uitspraak als volgt: eerst schreef hij een conceptversie zoals hij dit normaal zou doen. Nadat hij deze conceptversie geschreven had, beseftte hij dat deze versie niet geschikt was voor de kinderen. Hij veranderde vervolgens de uitspraak door bijvoorbeeld zinnen te verkorten en de constructie te vereenvoudigen waarbij hij ook de motivering in kleine stapjes probeerde op te delen. Ook vertaalde hij zoveel mogelijk juridisch jargon in 'gewone mensentaal'. Als dat laatste in zijn ogen om

⁴⁵ Nolta 1997.

⁴⁶ Lieber 2018; Liefwaard 2017.

⁴⁷ Van der Bruggen 2016.

⁴⁸ De Groot & van der Bruggen 2014.

⁴⁹ Gerits 1999.

juridische redenen niet ging, voegde hij er een eenvoudige uitleg aan toe. De structuur van de oorspronkelijke uitspraak had hij verder op praktische gronden wel gehandhaafd.⁵⁰

Rechter B geeft aan dat wanneer zij zich in een uitspraak richt tot een kind zij de woordkeuze en zinsopbouw probeert aan te passen op het niveau van het kind. Daarnaast probeert zij ook de toon in haar uitspraak aan te passen op het kind. Rechter B was de enige rechter die het had over het aanpassen van de toon in haar uitspraak.⁵¹

De raadsheer zei over het schrijven van uitspraken in begrijpelijke taal dat in begrijpelijke taal schrijven (in de juridische wereld ‘klare taal’ genoemd) niet betekent dat je in jip-en-janneke-taal dient te schrijven. De meeste rechters zijn daar volgens haar ook geen voorstander van. Klare taal houdt in dat je meer begrijpelijke woorden gebruikt en geen ouderwetse woorden gebruikt (niet *thans* maar gewoon *nu*). Daarnaast bestaat klare taal uit korte zinnen en bijvoorbeeld een lay-out met kopjes.⁵²

3.4 Kenmerken kindvriendelijke uitspraak in de praktijk

3.4.1 Inleiding

Allereerst kan in de twaalf uitspraken die gevonden werden voor dit onderzoek een onderscheid gemaakt worden in uitspraken die specifiek gericht zijn tot het kind en uitspraken die geschreven zijn in kindvriendelijke taal.⁵³ Dat zijn namelijk twee verschillende dingen.⁵⁴

In de kindvriendelijke uitspraken die niet tot het kind werden gericht, zijn vervolgens nog twee verschillende vormen te ontdekken. De vorm die het meeste voorkwam is een vorm waarin de rechter de gehele uitspraak in kindvriendelijke taal schrijft. Een andere vorm is die waarin de rechter in een aparte rechtsoverweging uitleg geeft aan de kinderen en de uitspraak verder niet aanpast aan het taalniveau van de kinderen.

De vorm waarin in een aparte rechtsoverweging uitleg wordt gegeven aan het kind wordt in deze scriptie vorm A genoemd, de vorm waarin de rechter de gehele uitspraak schrijft in kindvriendelijke taal wordt vorm B genoemd en de vorm waarin de rechter zich richt tot het kind wordt vorm C genoemd. Vorm A, B en C worden hieronder een voor een besproken.

3.4.2 Vorm A: uitleg in aparte rechtsoverweging

Zoals genoemd, betreft deze vorm een uitspraak waarbij in een aparte rechtsoverweging uitleg wordt gegeven aan de betrokken kinderen en de rest van de tekst niet aan het niveau van het kind wordt aangepast. In de twaalf uitspraken kwam vorm A drie keer voor. Twee keer werd deze vorm gebruikt bij een uitspraak van het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden en één keer bij een uitspraak van rechtbank Overijssel.⁵⁵

⁵⁰ Correspondentie rechter A, 18 november 2018.

⁵¹ Correspondentie rechter B, 2 november 2018.

⁵² Interview met raadsheer, 31 oktober 2018.

⁵³ Voor het onderzoek in dit hoofdstuk werden uitspraken geselecteerd uit de gepubliceerde uitspraken op Rechtbank.nl. Deze uitspraken werden gevonden door in de gepubliceerde civielrechtelijke uitspraken te zoeken op de termen: ‘kindvriendelijke uitspraak’, ‘eenvoudige taal’, ‘klare taal’ en ‘kindvriendelijke taal’. Vervolgens werden uit de gevonden uitspraken waarbij kinderen betrokken waren, twaalf uitspraken willekeurig geselecteerd.

⁵⁴ Idem.

⁵⁵ Hof. Arnhem-Leeuwarden 22 augustus 2017, ECLI:NL:GHARL:2017:7429; Hof. Arnhem-Leeuwarden 21 maart 2017, ECLI:NL:GHARL:2017:2579; Rb. Overijssel 12 oktober 2018, ECLI:NL:RBOVE:2018:4066.

Dat het in de uitspraak van de rechtbank Overijssel bovendien gaat om een indirecte aparte uitleg voor de kinderen wordt afgeleid uit de zinsnede: ‘hij vertrouwt er ook op dat beide ouders dit onderdeel 4 van de beschikking op een goed moment met de kinderen gaan bespreken’. De rechtbank Overijssel richt zich hier niet rechtstreeks tot het kind maar verwacht van de ouders dat zij het onderdeel van de uitspraak met de kinderen bespreken.

Het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden maakt in de uitspraak van 22 augustus 2017 duidelijk dat het gaat om een aparte uitleg voor de kinderen door het kopje ‘overweging met uitleg voor de kinderen’ en de zinsnede ‘Daarom schrijft het hof hier een aparte uitleg voor de kinderen.’. In de andere uitspraak van het gerechtshof van 21 maart 2017 geeft zij door de zinsnede ‘Het hof zal proberen dit voor haar hier uit te leggen.’ aan dat het gaat om een aparte uitleg voor het betrokken kind.

Het voordeel van vorm A is dat de rechter zoals gewoonlijk zijn tekst kan schrijven in juristentaal en dan in een apart gedeelte een uitleg geeft in makkelijke taal. Dit is een voordeel omdat sommige rechters niet af willen van het gebruik van vaktaal in hun uitspraken. Door het weglaten van juridische vaktaal in rechterlijke uitspraken met de juridische terminologie en formuleringen die de wet, wetenschap en rechtspraak de rechter aanreiken zouden rechters volgens Lieber niet meer op de meest efficiënte wijze communiceren met andere juristen en de rechtswetenschap. Hij veronderstelt dat het kan afdoen aan een deugdelijke en overtuigende motivering en dat de precisie van de uitspraak en de daarin opgenomen beslissing daaronder zouden kunnen lijden. Daardoor zou de kwaliteit van de rechtspraak in gevaar kunnen komen, zegt Lieber.⁵⁶

Eén van de oplossingen die hij noemt om het nadeel van efficiëntieverlies weg te nemen is dat de rechter in zijn uitspraak in een apart gedeelte de informatie en uitleg voor het kind kan opnemen in kindvriendelijke taal.⁵⁷ Lieber is dus een voorstander van vorm A.

Verheij zegt in zijn lezing over begrijpelijke taal in de rechtspraak, gehouden tijdens het symposium ‘de kracht van begrijpelijke taal’, dat juridische vaktaal daarnaast een ordenende functie binnen het recht heeft en volgens hem dan ook onmisbaar is in de rechtspraak. Maar hoe ingewikkeld een juridische afweging ook is, uitleg in begrijpelijk en toegankelijk Nederlands is wel vrijwel altijd mogelijk, voegt hij daaraan toe.⁵⁸

Volgens Edens en van der Meije gebruiken juristen om andere redenen dan Lieber en Verheij noemen ingewikkelde vaktaal, namelijk: vanwege gewoonte, cultuur, status, sociale druk, het schrijfsproces, onzekerheid en gemakzucht.⁵⁹ Ook zou het gebruik ervan volgens Enschedé bij juristen zorgen voor een gevoel van incrowdveiligheid waar iedereen weleens behoefte aan heeft.⁶⁰ Volgens deze auteurs gaat het bij het gebruik maken van juristen vaktaal niet om het hoog houden van de kwaliteit van de rechtspraak maar vinden juristen het om andere redenen prettig om gebruik te maken van hun vaktaal.

Met vorm A kunnen juristen gebruik blijven maken van de vaktaal, welke reden zij ook voor het gebruik daarvan hebben. Door in een apart gedeelte uitleg te geven aan de betrokken kinderen in voor hen begrijpelijke taal wordt ook gehoor gegeven aan de

⁵⁶ Lieber 2018.

⁵⁷ Lieber 2018.

⁵⁸ Mr. L. Verheij is president van het gerechtshof Den Haag; Verheij 2016.

⁵⁹ R. Edens was hoofdredacteur van Magazine voor de Raad van de Rechtspraak van 2012-2017; P. van der Mije is sinds 2017 hoofdredacteur van Magazine voor de Raad van de Rechtspraak; Edens & Van der Mije 2016.

⁶⁰ Enschedé was een Nederlands jurist die onder andere raadsheer is geweest bij de Hoge Raad van 1971-1977; Enschedé 1982.

wens om een beslissing voor kinderen inzichtelijk en begrijpelijk te maken. Dit levert hen naar verwachting wel meer werk op maar niet zoveel als wanneer zij de gehele uitspraak in begrijpelijke taal zouden schrijven.

3.4.3 Vorm B: gehele uitspraak in kindvriendelijke taal

Vorm B betreft een uitspraak waarbij de gehele uitspraak in ‘kindvriendelijke taal’ geschreven wordt. Het verschil met vorm A is dat kinderen in staat zouden moeten zijn om de hele uitspraak te begrijpen en niet alleen een gedeelte daarvan. De meeste uitspraken werden geschreven in deze vorm. Van de twaalf uitspraken werden er acht in vorm B geschreven.⁶¹

In sommige uitspraken geeft de rechter aan dat hij of zij de uitspraak in kindvriendelijke taal schrijft. Zo opent kinderrechter mr. van Triest haar uitspraak bij rechtbank Zeeland-West-Brabant met: ‘De kinderrechter heeft met [naam 1] gepraat. De kinderrechter vindt het belangrijk dat [naam 1] de beslissing van de kinderrechter begrijpt. Daarom heeft de kinderrechter geprobeerd haar beslissing in begrijpelijke woorden op te schrijven.’⁶²

Kenmerkend zijn het weg laten van moeilijke woorden of het uitleggen van deze woorden.⁶³ Sommige rechters hebben de standaardkopjes in juridisch jargon vervangen door kopjes in eenvoudigere taal (Zie bijvoorbeeld: ‘Hoe is het tot nu toe gegaan?’ in plaats van ‘verloop van de procedure’ in een uitspraak van Rechtbank Zeeland-West-Brabant) of gebruik gemaakt van subkopjes in begrijpelijke taal (Bijvoorbeeld: ‘wat is er aan de hand?’ in de uitspraak van Rechtbank Midden-Nederland).⁶⁴

Lie zegt dat ze denkt dat alle juridische kwesties in makkelijke taal te communiceren zijn.⁶⁵ Er zijn juridische formuleringen waar je volgens haar aan vastzit, als je bijvoorbeeld moet aansluiten bij de wettekst. Die kun je volgens haar noemen en vervolgens uitleggen als dat voor het begrip van de uitspraak nodig is.⁶⁶

Wat ook opvalt is dat sommige rechters een persoonlijkere benadering hanteren. Dit wordt bijvoorbeeld afgeleid uit het feit dat rechters zich soms specifiek tot het kind richten zoals mr. E. de Boer in een uitspraak bij rechtbank Gelderland: ‘De kinderrechter hoopt ten slotte, waarbij zij zich richt tot [naam zoon], dat deze beschikking voor hem nu

⁶¹ Hof. Arnhem-Leeuwarden 21 december 2017, ECLI:NL:GHARL:2017:11296; Rb. Midden-Nederland 28 augustus 2018, ECLI:NL:RBMNE:2018:4329; Rb. Midden-Nederland 29 juni 2018, ECLI:NL:RBMNE:2018:3071; Rb. Gelderland 28 september 2017, ECLI:NL:RBGEL:2017:5030; Rb. Midden-Nederland 28 augustus 2017, ECLI:NL:RBMNE:2017:4631; Rb. Zeeland-West-Brabant 18 april 2017, ECLI:NL:RBZWB:2017:3077; Rb. Midden-Nederland 22 maart 2017, ECLI:NL:RBMNE:2017:1541; Rb. Rotterdam 2 februari 2017, ECLI:NL:RBROT:2017:911.

⁶² Rb. Zeeland-West-Brabant 18 april 2017, ECLI:NL:RBZWB:2017:3077.

⁶³ Zie bijvoorbeeld: ‘tussenbeschikking (een schriftelijke uitspraak)’ in de uitspraak van Rechtbank Gelderland van 28 september 2017 of ‘automutileert (een moeilijk woord voor jezelf bekrassen en pijn doen)’ in de uitspraak van Rechtbank Zeeland-West-Brabant van 18 april 2017; Rb. Gelderland 28 september 2017, ECLI:NL:RBGEL:2017:5030; Rb. Zeeland-West-Brabant 18 april 2017, ECLI:NL:RBZWB:2017:3077.

⁶⁴ Rb. Zeeland-West-Brabant 18 april 2017, ECLI:NL:RBZWB:2017:3077; Rb. Midden-Nederland 29 juni 2018, ECLI:NL:RBMNE:2018:3071, r.o. 3.

⁶⁵ Joyce Lie is rechter bij rechtbank Oost-Brabant. Joyce Lie zet zich in voor het gebruik van begrijpelijke taal in de rechtszaal. Zij speelt onder andere een belangrijke rol bij de ‘Klare Taalbokaal’ die jaarlijks wordt uitgereikt voor de beste uitspraak die in klare taal geschreven is.

⁶⁶ De Pous 2018.

de duidelijkheid brengt waaraan hij, zoals hij heeft verteld, vooral behoefte heeft.’⁶⁷ Andere rechters lijken de uitspraak persoonlijker te maken door bijvoorbeeld ‘papa en mama’ in plaats van het gebruikelijke ‘vader en moeder’ te gebruiken.⁶⁸ Ook benadrukken vier van de acht rechters in hun uitspraak dat zij goed naar het kind geluisterd hebben.⁶⁹

3.4.4 Vorm C: uitspraak met ingevoegde brief aan kind

In de twaalf uitspraken viel één uitspraak op doordat hierin een brief was opgenomen gericht aan het kind dat betrokken was bij de zaak.⁷⁰ De rechter kondigt het stuk aan met: ‘Vader heeft benadrukt dat (kind A) zich gehoord moet kunnen voelen. Dat is de rechter helemaal met de vader eens. De rechter zal dan ook niet zozeer aan de ouders, maar aan (kind A) zelf proberen uit te leggen waarom de rechter het niet zo zal regelen dat hij nu bij zijn vader gaat wonen.’ De rechter begint de ingevoegde brief vervolgens met: ‘(kind A), jij en ik hebben elkaar gesproken.’ In de brief zet de rechter vervolgens uiteen waarom zij bepaalde keuzes maakt met betrekking tot het kind.

3.4.5 Waarom de raadsheer een bepaalde vorm koos

De raadsheer die geïnterviewd is voor deze scriptie had een uitspraak gedaan in vorm A. Dit ondanks het feit dat deze raadsheer zei dat wanneer je wilt dat uitspraken begrijpelijker zijn voor kinderen, je de hele uitspraak in kindvriendelijke taal dient te zetten. Toch deed de rechter dit niet omdat het volgens haar niet zo eenvoudig is. Het is niet makkelijk om vanuit een bepaalde gewoonte en cultuur uitspraken helemaal in begrijpelijke taal te schrijven, lichtte zij toe. Eén van de belemmeringen waar de raadsheer over sprak waren de standaardformuleringen die onder de noemer ‘bouwstenen’ vallen. Deze standaardformuleringen worden gebruikt om het schrijven van uitspraken efficiënter te maken maar maken het systeem tegelijkertijd niet flexibel. De raadsheer ondervond dat wanneer ze ging morrelen aan deze standaardformuleringen ze er op aan gesproken werd dat zij zich niet hield aan deze bouwstenen. Omdat de betrokken raadsheren het bij een uitspraak eens moeten zijn over de tekst wijken ze dan ook niet veel af van deze bouwstenen.

Ook wijst de raadsheer op een praktisch probleem. De griffiers schrijven de concepten en als zij het voor de ene rechter op de ene manier moeten doen en voor de andere rechter weer op een andere manier, dan kost dat te veel tijd. Om de hele uitspraak in kindvriendelijke taal te schrijven kost meer tijd, moeite en energie dan om gewoon specifiek even aandacht te geven aan de mening van het kind in een apart stukje tekst. Daarnaast wijst zij ook op het gevaar dat wanneer je je in het verhaal helemaal richt tot het kind je dan een beetje vergeet dat zo’n kind in de meeste gevallen loyaal is aan beide ouders. Wanneer je ervoor kiest om de uitleg in een apart stukje tekst te geven dan staan de negatieve dingen over de ouders alleen in het vonnis voor die ouders en niet in het stukje kindvriendelijke uitleg. Je probeert daarmee het kind af te scherm en bepaalde informatie te besparen.

⁶⁷ Rb. Gelderland 28 september 2017, ECLI:NL:RBGEL:2017:5030.

⁶⁸ Rb. Zeeland-West-Brabant 18 april 2017, ECLI:NL:RBZWB:2017:3077.

⁶⁹ Rb. Midden-Nederland 28 augustus 2018, ECLI:NL:RBMNE:2018:4329, r.o. 3.6; Rb. Gelderland 28 september 2017, ECLI:NL:RBGEL:2017:5030; Rb. Midden-Nederland 28 augustus 2017, ECLI:NL:RBMNE:2017:4631, r.o. 4.1; Rb. Midden-Nederland 22 maart 2017, ECLI:NL:RBMNE:2017:1541, r.o. 2.3.

⁷⁰ Rb. Noord-Nederland 31 augustus 2018, ECLI:NL:RBNNE:2018:3537.

3.5 Conclusie

In het begin van dit hoofdstuk werd de volgende vraag gesteld:

‘Wat zijn de kenmerken van een kindvriendelijke uitspraak volgens rechters en de rechtswetenschap?’

Om deze vraag te beantwoorden werd allereerst in de literatuur gezocht naar een antwoord op deze vraag. Samenvattend kan gesteld worden dat volgens de rechtswetenschap een kindvriendelijke uitspraak een heldere tekststructuur heeft en is aangepast op zinslengte, woordkeuze, formulering en zinsconstructie aan het taalniveau van het kind.

Vervolgens werd het schrijfproces van rechters onder de loep genomen. Gevraagd werd aan rechters hoe de kindvriendelijke uitspraken die zij geschreven hebben afwijken van de uitspraken die zijn normaal schrijven. Met andere woorden: hoe passen zij uitspraken aan om ze kindvriendelijk te maken? De rechters sluiten met hun antwoorden aan bij de rechtswetenschap en noemen het veranderen van zinslengte, zinsconstructie, het vermijden van moeilijke woorden of het uitleggen daarvan en het hanteren van een begripvolle toon als basis voor het schrijven van een kindvriendelijke uitspraak.

In de vierde paragraaf werd vervolgens gekeken hoe kindvriendelijke uitspraken eruit zien en werd gekeken naar welke verschillende vormen in de kindvriendelijke uitspraken te ontdekken zijn. In de praktijk zijn er drie verschillende vormen uitspraken te ontdekken: vorm A, waarbij de rechter in een aparte rechtsoverweging een uitleg geeft aan het kind en verder de uitspraak schrijft zoals hij deze normaal gesproken zou schrijven. Vorm B waarbij de rechter de gehele uitspraak in kindvriendelijke taal schrijft en die het meeste voorkomt. En vorm C waarbij de rechter zich in zijn uitspraak door middel van een ingevoegde brief rechtstreeks tot het kind richt.

4. De kindvriendelijkheid van kindvriendelijke uitspraken

4.1 Inleiding

In het eerste hoofdstuk werd besproken wat de mogelijke grondslagen en argumenten zijn voor het schrijven van een kindvriendelijke uitspraak. In het tweede hoofdstuk werd vervolgens besproken wat de kenmerken van kindvriendelijke uitspraken zijn. Maar de vraag die nog beantwoord moet worden is: wat vinden kinderen zelf van de verschenen uitspraken? Zijn de kindvriendelijke uitspraken die tot nu toe geschreven zijn ook daadwerkelijk kindvriendelijk? Zijn ze wel zo begrijpelijk als gedacht wordt? En aan welke van de in hoofdstuk twee genoemde vormen geven kinderen de voorkeur?

Op deze vragen, die tot nu toe onbeantwoord zijn gebleven, wordt in dit hoofdstuk een antwoord gezocht. Kortom:

‘Zijn kindvriendelijke uitspraken begrijpelijk voor kinderen en in welke van de in hoofdstuk 2 genoemde vormen zien kinderen deze kindvriendelijke uitspraken het liefst?’

Verwacht werd dat kinderen de uitspraken kunnen begrijpen en dat zij de voorkeur geven aan een uitspraak in briefvorm.

Tijdens het onderzoek werd allereerst aan de rechters en raadsheer die zijn geïnterviewd gevraagd of het aanpassen van de door hen geschreven uitspraken het beoogde effect hebben gehad. Geen van hen wist dat. Zij wisten eigenlijk niet eens of de door hen geschreven uitspraken ook daadwerkelijk gelezen waren door de betrokken kinderen. Daar had geen van hen informatie over ontvangen.⁷¹

Omdat na de gesprekken met de rechters en raadsheer geen informatie verkregen was voor het beantwoorden van de vraag die in dit hoofdstuk centraal staat, is besloten om een praktijkonderzoek te doen op een middelbare school. In de volgende paragraaf zal worden besproken op welke manier dit onderzoek is verricht. Vervolgens worden de resultaten van het onderzoek besproken en het hoofdstuk sluit af met een conclusie. In deze conclusie wordt een antwoord gegeven op de vragen die in dit hoofdstuk centraal staan.

4.2 Methode van het onderzoek

Het onderzoek dat is verricht op een middelbare school bestond uit een drietal ‘kindvriendelijke’ uitspraken en vragenlijsten. Tijdens het onderzoek is aan leerlingen van drie middelbare schoolklassen gevraagd om drie ‘kindvriendelijke’ uitspraken te lezen. De kinderen kregen een vragenlijst (zie bijlage I) aan de hand waarvan onder andere getest werd of zij de uitspraak begrepen hebben en of zij de uitspraken begrijpelijk vinden. Ook is aan hen gevraagd aan welke vorm van uitspraak zij de voorkeur geven.

Er zijn voor het onderzoek drie verschillende vormen van uitspraken willekeurig geselecteerd. De uitspraken zijn willekeurig gekozen uit de uitspraken die in hoofdstuk twee en drie besproken zijn.

⁷¹ Correspondentie met rechter A, 18 november 2018; Correspondentie met rechter B, 2 november 2018; Correspondentie met rechter C, 2 november 2018; Interview met raadsheer, 31 oktober 2018.

De eerste uitspraak die de kinderen hebben gelezen was een uitspraak van het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden van 22 augustus 2017.⁷² Deze uitspraak valt onder vorm A, de vorm waarbij de rechter in een aparte rechtsoverweging uitleg geeft aan het kind. De tweede uitspraak die de kinderen hebben gelezen was de uitspraak van rechtbank Zeeland-West-Brabant van 18 april 2017.⁷³ Deze tweede uitspraak valt onder vorm B, de vorm waarbij de rechter de gehele uitspraak in kindvriendelijke taal heeft geschreven. De derde uitspraak die de kinderen hebben gelezen was een uitspraak van rechtbank Noord-Nederland van 31 augustus 2018.⁷⁴ Deze derde uitspraak valt onder vorm C, de vorm waarbij de rechter in de uitspraak een brief heeft ingevoegd waarin zij zich richt tot het kind. De uitspraken zijn bijgevoegd onder bijlage I. Omdat openbaar gemaakte uitspraken geanonimiseerd worden, zijn er fictieve namen in de uitspraken gezet. De verwachting was dat het niet aanpassen van termen zoals '[minderjarige 1]' er voor zou zorgen dat de tekst minder makkelijk te lezen zou zijn en minder tot hun verbeelding zou spreken.⁷⁵

Het praktijkonderzoek is gehouden in drie vierde-klassen met drie verschillende niveaus: vwo, havo en vmbo-kader. Voor het onderzoek werd gekozen voor de vierde klas omdat de kinderen in de uitspraken ongeveer dezelfde leeftijd hebben als de kinderen in de vierde klas. De tweede reden voor het uitvoeren van het onderzoek in de vierde klas is dat dit de oudste klas is van de middelbare school waarvan drie verschillende niveaus bestaan. De gedachte hierachter is dat als zij het niet begrijpen, de kinderen die jonger zijn dan hen het waarschijnlijk ook niet zullen begrijpen.

Het onderzoek werd verdeeld over twee schoollessen Nederlands. Aan de eerste les, waarin de begrijpelijkheid van uitspraak één werd getest, namen 63 kinderen deel. Deze groep bestond uit een vwo-klas met 23 leerlingen, een havo-klas met 24 leerlingen en een vmbo-kader-klas met zestien leerlingen. Aan de tweede les, waarin de twee andere uitspraken werden getest op begrijpelijkheid voor kinderen, namen 62 kinderen deel. Deze groep bestond uit een vwo-klas met 22 leerlingen, een havo-klas met 24 leerlingen en een vmbo-kader-klas met 16 leerlingen. De kinderen die meededen aan het onderzoek waren tussen de 14 en 17 jaar oud.

De resultaten zijn opgenomen in bijlage II. De resultaten worden weergegeven in aantallen en in percentages. Er is gebruik gemaakt van percentages omdat het aantal leerlingen per klas verschilde. Dit betekent ook dat in de samengevoegde resultaten het aandeel leerlingen dat mee is geteld per niveau niet gelijk is.

Voor te stellen is dat de resultaten anders zouden zijn wanneer de begrijpelijkheid getest zou zijn bij de kinderen die daadwerkelijk betrokken zijn bij de uitspraak. Wellicht zouden zij - omdat de zaak hen persoonlijk aangaat - meer hun best doen om de zaak te begrijpen. Er is in dit onderzoek niet getest of deze vooronderstelling klopt.

4.3 Praktijkonderzoek op middelbare scholen

4.3.1. Inleiding

Tijdens het onderzoek werd kinderen gevraagd of zij een vragenlijst in wilden vullen. Deze vragenlijst en de uitspraken die de kinderen hebben gelezen zijn bijgevoegd onder bijlage I. De resultaten van het onderzoek zijn te vinden onder bijlage II. In deze paragraaf worden de resultaten op de vragen één voor één en per uitspraak besproken.

⁷² Hof. Arnhem-Leeuwarden 22 augustus 2017, ECLI:NL:GHARL:2017:7429.

⁷³ Rb. Zeeland-West-Brabant 18 april 2017, ECLI:NL:RBZWB:2017:3077.

⁷⁴ Rb. Noord-Nederland 31 augustus 2018, ECLI:NL:RBNNE:2018:3537.

⁷⁵ Er is niet getest of dit klopt.

4.3.2 Begrijpelijkheid van de uitspraken

In dit onderzoek is getest in hoeverre kinderen de uitspraak begrepen door hen allereerst te vragen of zij woorden die zij zelf moeilijk vonden wilden onderstrepen.

Vervolgens is aan de kinderen gevraagd of zij in eigen woorden konden omschrijven waar de tekst over ging en wat de beslissing van de rechter was. Om uit de antwoorden die zij op deze vraag gaven te herleiden in hoeverre de kinderen de tekst konden begrijpen, is er gewerkt met een puntensysteem. Per - naar mijns inziens - essentieel element uit de uitspraak die zij in hun antwoord op de eerste vraag gaven, werd een punt geteld.

Daarna werd gevraagd aan de kinderen hoe begrijpelijk zij de tekst vonden. De kinderen konden kiezen uit de volgende antwoorden: *niet begrijpelijk*, *een beetje begrijpelijk*, *begrijpelijk* of *heel begrijpelijk*. De verwachting was dat de antwoorden op de vorige vraag en deze vraag ongeveer met elkaar overeen zouden komen.

4.3.2.1 Begrijpelijkheid van uitspraak 1

Bij de eerste uitspraak is de uitleg voor de kinderen, die het gerechtshof in haar uitspraak in een aparte rechtsoverweging had geschreven, er uitgehaald. De kinderen kregen de uitspraak eerst zonder deze uitleg te lezen. Op een later moment kregen zij deze uitleg er als bijlage bij en werd aan hen gevraagd of hun antwoord op vraag 1 veranderde door de uitleg erbij te krijgen. De reden hiervoor was dat door het stukje uitleg eruit te halen er getest kon worden hoe kinderen zich redden met een juridische tekst zonder dat er uitleg gegeven wordt. De verwachting was dat kinderen de juridische tekst zonder uitleg niet zouden begrijpen en met uitleg wel.

Aan de kinderen werd mondeling gevraagd om alle moeilijke woorden die zij tegenkwamen te onderstrepen. Alle kinderen samen (alle drie niveaus) onderstreepten 86 woorden als moeilijk: 61 woorden werden nul tot vijf keer onderstreept als moeilijk. Veertien woorden werden vijf tot tien keer onderstreept als moeilijk. Zes woorden werden tien tot vijftien keer onderstreept als moeilijk. Vijf woorden werden meer dan vijftien keer onderstreept als moeilijk. In de bijlage waarin de uitleg is opgenomen werd geen enkel woord onderstreept als moeilijk.⁷⁶

Bij de eerste vraag die gesteld werd was of de kinderen in hun eigen woorden konden omschrijven waar de uitspraak over gaat en wat de uitspraak van de rechter was. Bij deze vraag waarbij werd getest of de kinderen de juridische tekst kunnen begrijpen, werd gewerkt met het in de inleiding genoemde puntensysteem. De kinderen konden bij vraag 1 zes punten halen. Wanneer de kinderen tot en met twee punten haalden dan werd aangenomen dat zij de uitspraak niet begrepen hadden. Wanneer de kinderen drie punten haalden dan werd aangenomen dat zij de uitspraak een beetje begrepen hadden. Haalden ze vier punten dan werd aangenomen dat zij de uitspraak begrepen hadden. Bij vijf punten werd aangenomen dat zij de uitspraak goed hebben begrepen en bij zes heel goed begrepen. De punten zijn als volgt toegerekend: Wanneer de volgende elementen in het antwoord zaten, kregen de kinderen per genoemd element één punt:

1. Moeder wil verhuizen naar Zwitserland;
2. Vader wil niet dat kinderen verhuizen naar Zwitserland;
3. Kinderen willen wel verhuizen;

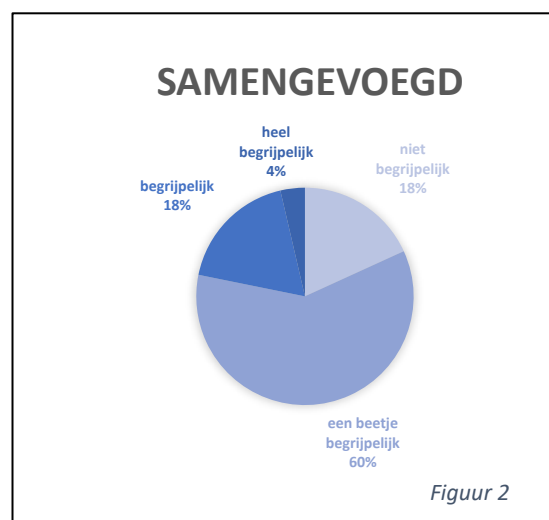
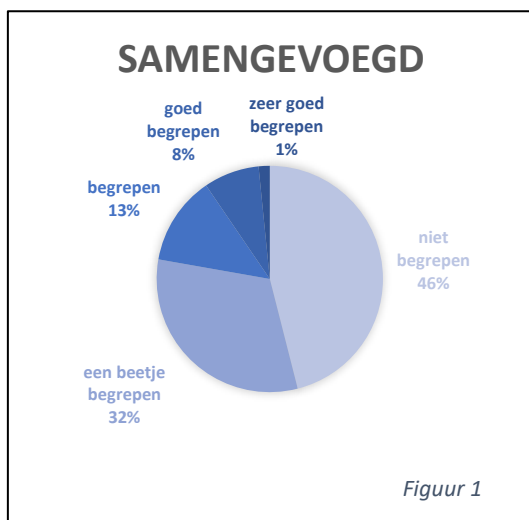
⁷⁶ Zie bijlage II, p. 3-4.

4. Hof beslist dat moeder niet mag verhuizen/terug moet verhuizen;
5. Niet in belang van kinderen dat verhuizing plaatsvindt;
6. Moeder heeft noodzaak niet voldoende aangetoond.

Deze elementen werden essentieel gevonden omdat ze het volgende bevatten: de kern van het probleem, de meningen van de kinderen, de beslissing van de rechter en de reden die genoemd werd voor de beslissing van de rechter. De gedachte is dat dit de elementen zijn die voor een betrokken kind belangrijk zijn om te begrijpen.

Ter verduidelijking: de uitspraak die de kinderen gelezen hebben was niet op hun niveau aangepast. De verwachting was dan ook dat de kinderen deze tekst niet zouden kunnen begrijpen.

Als gekeken wordt naar de samengevoegde resultaten die te zien zijn in figuur 1, heeft 46 procent van alle ondervraagde kinderen de uitspraak niet begrepen. 32 procent van de kinderen heeft de uitspraak een beetje begrepen. Dertien procent heeft de uitspraak begrepen. 8 procent heeft de uitspraak goed begrepen. En één procent heeft de uitspraak zeer goed begrepen.⁷⁷ Bijna 78 procent van de kinderen heeft de uitspraak niet begrepen. Boven verwachting kon 22 procent van de kinderen de uitspraak toch begrijpen ondanks dat de uitspraak niet aan hun niveau was aangepast.

De tweede vraag die aan de kinderen voor werd gelegd is de vraag: Hoe begrijpelijk vind jij de tekst? De kinderen konden kiezen uit de volgende antwoorden: *niet begrijpelijk*, *een beetje begrijpelijk*, *begrijpelijk* of *heel begrijpelijk*. Verwacht werd dat kinderen de uitspraak niet begrijpelijk zouden vinden zonder de uitleg die door de rechter voor de kinderen werd geschreven. Als gekeken wordt naar de resultaten die zijn opgenomen in figuur 2, vindt achttien procent van alle ondervraagde kinderen de tekst *niet begrijpelijk*. Zestig procent vindt de tekst een beetje begrijpelijk. Achttien procent vindt de tekst begrijpelijk en vier procent vindt de tekst heel begrijpelijk. Opmerkelijk is dat 22 procent van de kinderen aangeeft de juridische tekst begrijpelijk of zelfs heel begrijpelijk te vinden. Eigenlijk geven zij daarmee aan dat zij prima uit de voeten kunnen met de juridische tekst zonder een uitleg erbij te krijgen.⁷⁸

⁷⁷ Zie bijlage II, p. 5-6.

⁷⁸ Zie bijlage II, p. 7-8.

Wat kunnen over de begrijpelijkheid van de juridische tekst zonder uitleg zeggen op basis van deze resultaten? Verwacht werd dat de kinderen de tekst niet zouden begrijpen en dat zij de tekst ook niet begrijpelijk zouden vinden. 78 procent van de kinderen vond de tekst niet begrijpelijk of een beetje begrijpelijk, dit kwam overeen met het percentage kinderen dat de tekst niet had begrepen of een beetje had begrepen. Voor vier op de vijf kinderen was deze tekst te moeilijk om te begrijpen. Echter, dit betekent niet dat dezelfde kinderen die de tekst niet hadden begrepen, de tekst ook niet begrijpelijk vonden. Een steekproef waarbij de resultaten van een aantal kinderen op vraag 1 en vraag 2 met elkaar werden vergeleken, liet zien dat dit namelijk niet het geval was. Het is dus toeval dat deze percentages precies op elkaar aansloten.

Interessant is om vervolgens te kijken of de kinderen de tekst beter konden begrijpen met de uitleg die voor de betrokken kinderen geschreven werd in 'kindvriendelijke taal' in rechtsoverweging 5.9. Verwacht werd dat alle kinderen de uitleg begrijpelijk zouden vinden en de uitspraak door de uitleg beter zouden kunnen begrijpen.

De kinderen kregen bij het beantwoorden van de derde vraag rechtsoverweging 5.9 van de uitspraak te lezen die los als bijlage was bijgevoegd. Aan de kinderen werd gevraagd om ook in dit stukje tekst de moeilijke woorden te onderstrepen. Niemand van de ondervraagde kinderen onderstreepte woorden in rechtsoverweging 5.9 die zij moeilijk vonden. Er werd aan de kinderen gevraagd hoe begrijpelijk zij het stukje tekst vonden. Als gekeken wordt naar de resultaten dan blijkt dat 84 procent van alle kinderen de uitleg begrijpelijk of heel begrijpelijk vond. Zestien procent vond de uitleg een beetje begrijpelijk of niet begrijpelijk. Van de kinderen in de vmbo-kader klas vond 38 procent de uitleg een beetje begrijpelijk of niet begrijpelijk.⁷⁹ Dit percentage is vrij hoog te noemen voor een tekst die geschreven is voor kinderen van hun leeftijd.

Aan de kinderen werd vervolgens gevraagd of hun beeld van de uitspraak veranderde nu zij de uitleg van de rechter erbij hadden gekregen. Verwacht werd dat de kinderen die de tekst niet begrepen hadden of een beetje begrepen hadden aan zouden geven dat hun beeld van de uitspraak veranderde. Maar van de 49 kinderen die bij vraag één de uitspraak niet of een beetje begrepen hadden, gaf vijftig procent bij vraag drie aan dat hun beeld op de uitspraak niet veranderde. Aan de kinderen die aan hadden gegeven dat hun beeld van de uitspraak veranderde na het lezen van de uitleg werd gevraagd of zij konden aangeven waarom hun beeld van de uitspraak veranderde. Zij gaven bijna allemaal aan dat de uitleg verduidelijking gaf en dat zij de uitspraak nu (nog) beter konden begrijpen. Hoewel niet expliciet aan de kinderen gevraagd werd waarom hun beeld niet veranderde, gaf één kind aan dat ze met de uitleg erbij de tekst nog steeds niet begreep.⁸⁰

Op de vraag aan de kinderen of zij het noodzakelijk vinden dat voor de begrijpelijkheid de uitleg erbij gegeven wordt, antwoordde tachtig procent van de kinderen positief. Dit percentage komt overeen met het percentage kinderen dat de uitspraak niet begrepen heeft of een beetje begrepen heeft en ook met het percentage kinderen dat de tekst zonder uitleg niet begrijpelijk dan wel een beetje begrijpelijk vond.⁸¹ 91 procent van de kinderen vindt dat de rechter de uitleg erbij moet geven. Gevraagd werd aan kinderen waarom ze wel of niet vonden dat de rechter de uitspraak erbij moet geven. De kinderen die 'Ja' invulden gaven onder andere als reden voor hun keuze dat iemand anders de beslissing ook wel kon uitleggen. Eén van de kinderen, die de uitleg niet begrijpelijk vond, gaf aan dat het niet veel toevoegde. Een aantal andere kinderen gaven een reden

⁷⁹ Zie bijlage II, p. 9-10.

⁸⁰ Zie bijlage II, p. 11-12.

⁸¹ Zie bijlage II, p. 13.

waaruit op te maken is dat zij eigenlijk `nee´ bedoelden. Zij gaven bijvoorbeeld als reden: ‘dan weet je wat er gebeurd.’.

Veel van de kinderen die `nee´ invulden gaven als reden dat het de beslissing begrijpelijker maakt en dat kinderen daar recht op hebben. Zo geeft een kind het volgende argument:

‘Of deze verhuizing wel of niet doorgaat verandert voor de situatie van de kinderen heel veel. Als het zoveel impact op de kinderen heeft vind ik wel dat ze ook het recht hebben op weten wat de uitspraak is en waarom en dat dan ook begrijpelijk.’⁸²

4.3.2.2 Begrijpelijkheid van uitspraak 2

Bij de tweede uitspraak kregen de kinderen de gehele uitspraak te lezen. De kinderen werd, net zoals bij het lezen van de eerste uitspraak, mondeling gevraagd om de voor hen moeilijke woorden te onderstrepen. Er werden drie woorden onderstreept: `GI´ (gecertificeerde instelling) werd door twee kinderen onderstreept, het woord `gezinsvoogd´ door drie en `gezag´ werd door één kind onderstreept. Het woord `gezag´ werd door een kind onderstreept ondanks het feit dat de rechter een uitleg geeft van dit begrip.⁸³ Er werden in de tekst aanzienlijk minder woorden onderstreept dan in de tekst (zonder rechtsoverweging 5.9) van uitspraak 1. Hierin werden namelijk 86 woorden onderstreept.⁸⁴

Bij het beantwoorden van de eerste vraag, waarbij getest is of kinderen de uitspraak kunnen begrijpen, konden de kinderen zes punten behalen. Wanneer de kinderen tot en met twee punten haalden dan werd aangenomen dat zij de uitspraak niet begrepen hadden. Wanneer de kinderen drie punten haalden dan werd aangenomen dat zij de uitspraak een beetje begrepen hadden. Haalden ze vier punten dan werd aangenomen dat zij de uitspraak begrepen hadden. Bij vijf punten werd aangenomen dat zij de uitspraak goed hadden begrepen en bij zes heel goed begrepen. De punten zijn als volgt toegerekend: Wanneer de volgende elementen in het antwoord zitten krijgen de kinderen per genoemd element één punt:

1. De gezinsvoogd wil de uithuisplaatsing van Emma met 3 maanden verlengen;
2. Emma wil bij haar vader wonen en wil niet meer in de instelling wonen;
3. De kinderrechter vindt dat Emma alleen bij haar vader kan wonen als er uitgezocht is of hij goed genoeg voor Emma kan zorgen;
4. De gezinsvoogd moet eerst uitzoeken of Emma weer bij haar vader kan gaan wonen en hoe dat dan zou moeten;
5. De kinderrechter beslist dat Emma eerst nog twee maanden bij [instelling] moet wonen;
6. De kinderrechter beslist later of Emma die laatste maand ook nog bij [instelling] moet wonen.

Deze elementen werden essentieel gevonden omdat de elementen het probleem schetsen, de mening van het kind geven, de beslissing van de rechter en de elementen bevatten ook de reden van de rechter voor die beslissing. De gedachte is dat dit de elementen zijn die voor een betrokken kind belangrijk zijn om makkelijk uit de uitspraak te kunnen halen.

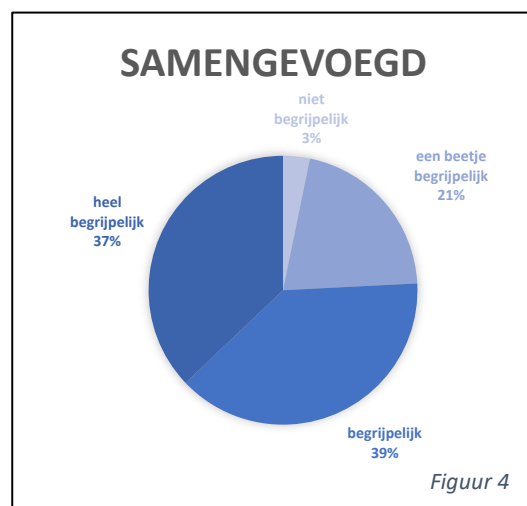
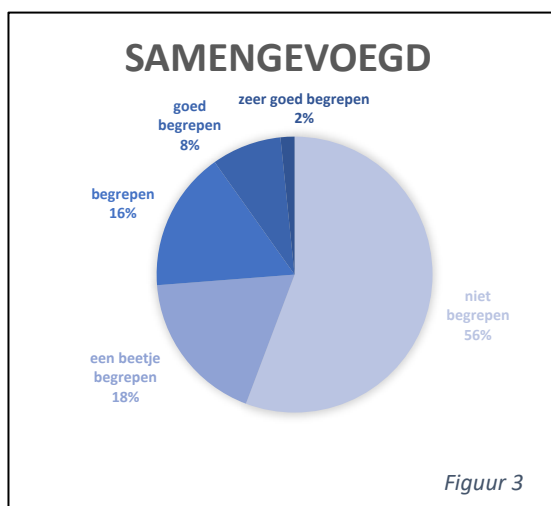
⁸² Zie bijlage II, p. 14-18.

⁸³ Zie bijlage II, p. 19.

⁸⁴ Zie bijlage II, p. 3-4.

De verwachting was dat de kinderen deze uitspraak, waarbij de rechter de gehele uitspraak in begrijpelijker taal had proberen om te zetten, konden begrijpen. Uit het puntensysteem volgde de in de bijlage II weergegeven resultaten.⁸⁵

Zoals in figuur 3 te zien is blijkt uit de resultaten dat 56 procent van de kinderen de uitspraak niet begrepen heeft. 18 procent heeft de uitspraak een beetje begrepen. Dit is niet het resultaat dat werd verwacht. Verwacht werd dat alle kinderen de uitspraak zouden kunnen begrijpen. Maar wat bleek is dat slechts 26 procent van de kinderen de uitspraak begrepen, goed begrepen of zeer goed had begrepen. Opvallend is dat alle kinderen in de vmbo-kader-klas de uitspraak niet of een beetje begrepen. En uit het puntensysteem bleek zelfs dat geen van deze kinderen de uitspraak begrepen had.

Verwacht werd dat alle kinderen de uitspraak begrijpelijk zouden vinden. Ondanks dat 74 procent de uitspraak volgens het puntensysteem niet begrepen heeft, zegt 76 procent van de ondervraagde kinderen de uitspraak begrijpelijk of heel begrijpelijk te vinden. De rest van de kinderen vindt de uitspraak niet begrijpelijk of een beetje begrijpelijk, deze resultaten zijn te zien in figuur 4.⁸⁶ Ook dit was niet wat werd verwacht. Verwacht werd dat alle kinderen de uitspraak begrijpelijk zouden vinden.

4.3.2.3 Begrijpelijkheid van uitspraak 3

Bij de derde uitspraak werd aan de kinderen gevraagd alleen de brief te lezen die in de uitspraak is opgenomen. De rest van de uitspraak hoefden zij niet te lezen omdat alleen dit gedeelte van de uitspraak gericht was tot de betrokken kinderen.

Ook bij deze uitspraak werd gevraagd aan de kinderen om de voor hen moeilijke woorden in de brief te onderstrepen. In de uitspraak werden door geen enkel kind woorden onderstreept.

Bij deze uitspraak werd net zoals bij de eerste en de tweede uitspraak bij de eerste vraag getest of kinderen, van ongeveer dezelfde leeftijd als de kinderen die betrokken waren bij de uitspraak, de uitspraak kunnen begrijpen. Ook hier werd aan de kinderen gevraagd om in eigen woorden te omschrijven waar de uitspraak over gaat en wat de beslissing van de rechter is. Er werd gebruik gemaakt van een puntensysteem om vervolgens aan de hand van hun antwoorden te testen of zij de uitspraak begrepen hadden.

⁸⁵ Zie bijlage, p. 19-20.

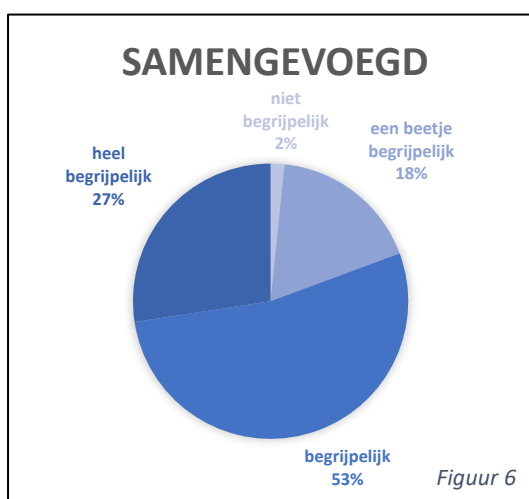
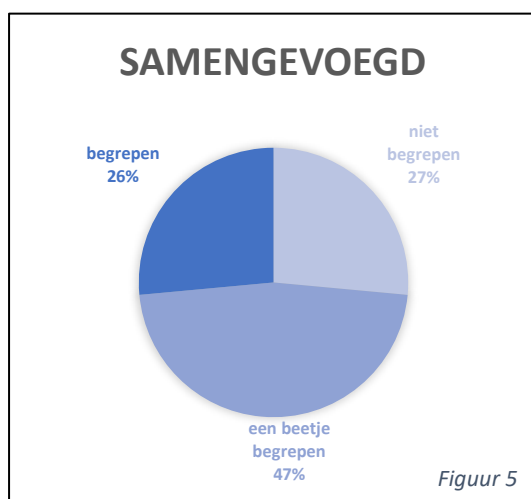
⁸⁶ Zie bijlage, p. 21-22.

Anders dan bij de andere uitspraken konden bij deze uitspraak maar drie punten worden behaald, namelijk voor elk genoemd belangrijk element één punt. Voor elk van de volgende genoemde elementen konden de kinderen één punt behalen:

1. Daan wil bij zijn vader gaan wonen;
2. Rechter beslist dat Daan niet bij zijn vader gaat wonen;
3. Rechter beslist dit omdat het niet in zijn belang is om te verhuizen; het levert alleen nieuwe problemen op.

Deze elementen werden essentieel gevonden omdat de elementen de kern van het probleem schets (Daan wil bij zijn vader wonen), de beslissing van de rechter (Daan mag niet bij zijn vader gaan wonen) en de reden die de rechter geeft voor deze beslissing (Het is niet in het belang van Daan). De gedachte was dat het voor het kind belangrijk is dat het kan begrijpen dat de rechter weet wat het kind wil, wat de rechter vervolgens beslist en waarom de rechter niet mee gaat in wat het kind wil.

Er is voor drie punten gekozen omdat er maar drie belangrijke elementen in deze uitspraak stonden. Deze elementen zijn – naar mijn mening – zo belangrijk dat alleen het noemen van alle drie elementen tot de conclusie kan leiden dat het kind de uitspraak had begrepen. Behalve het kind twee punten dan werd hieruit de conclusie getrokken dat het kind de uitspraak een beetje begrepen had. Haalde het kind geen of één punt dan werd hieruit de conclusie getrokken dat het kind de uitspraak niet begrepen had. Verwacht werd dat alle kinderen de brief in de uitspraak zouden begrijpen en begrijpelijk zouden vinden aangezien de rechter de uitspraak in meer begrijpelijke taal heeft gezet. Als gekeken wordt naar de uitkomsten die zijn opgenomen in figuur 5, heeft 27 procent van alle ondervraagde kinderen de uitspraak niet begrepen. 47 procent van de kinderen heeft de uitspraak een beetje begrepen. 26 procent van de kinderen heeft de uitspraak volgens het puntensysteem begrepen.⁸⁷ Dit is aanzienlijk lager dan werd verwacht. Van de kinderen uit de vmbo-kader-klas had niemand de uitspraak begrepen.

Verwacht werd dat de kinderen de uitspraak allemaal begrijpelijk zouden vinden. Bij het beoordelen van de begrijpelijkheid van de uitspraak konden de kinderen kiezen uit: *niet begrijpelijk*, *een beetje begrijpelijk*, *begrijpelijk* of *heel begrijpelijk*. Zoals te zien is in figuur 6, vindt twee procent van alle ondervraagde kinderen de uitspraak niet begrijpelijk. Deze kinderen zitten allemaal in de vmbo-kader-klas. Achttien procent van alle

⁸⁷ Zie bijlage II, p. 25-26.

ondervraagde kinderen vindt de uitspraak een beetje begrijpelijk. Het overgrote deel van alle kinderen, namelijk tachtig procent, vindt de uitspraak begrijpelijk of zelfs heel begrijpelijk (27 procent).⁸⁸

4.3.3 Beoordeling vorm

Onderzocht werd wat kinderen van de verschillende vormen uitspraken vinden en aan welke vorm zij de voorkeur geven. Deze vraag is van belang omdat er op dit moment nog geen normen zijn voor hoe een kindvriendelijke uitspraak er uit zou moeten zien. Bovendien zou het kunnen dat kinderen helemaal niet de voorkeur geven aan juridische tekst die aangepast wordt aan hun taalniveau, hoewel dit niet verwacht werd.

De derde vraag die bij de tweede uitspraak gesteld werd, was wat de kinderen ervan vinden dat de rechter de gehele uitspraak in begrijpelijke taal heeft gezet. De opties die zij konden kiezen waren: *niet nodig*, *goed* of *geen mening*. 7 procent van de kinderen vindt het niet nodig. 2 procent van de kinderen had geen mening. En de rest van de kinderen vindt het goed dat de rechter de gehele uitspraak in begrijpelijke taal schrijft.⁸⁹

Bij de derde uitspraak werd aan de kinderen gevraagd wat zij ervan zouden vinden als zij in dezelfde situatie zouden zitten als de betrokken kinderen en de rechter in haar uitspraak een dergelijke brief zou zetten. Een veel gegeven antwoord op deze vraag was dat kinderen het fijn zouden vinden. Zo zei een kind:

‘Fijn, dan krijg je ook echt het gevoel dat er ook aan jou wordt gedacht en jij ook invloed op het proces hebt. En zodat het natuurlijk ook begrijpelijk voor jou is en jij dus ook mee krijgt wat er gebeurt.’

Er waren echter ook andere geluiden te horen: één kind gaf aan dat hij of zij het gek zou vinden omdat het te persoonlijk zou worden. Ondanks de enkele negatieve reacties, is in de antwoorden te zien dat de overgrote meerderheid van de ondervraagde kinderen positief tegenover deze uitspraak in de vorm van een brief staat.⁹⁰

Na de vragen die specifiek betrekking hadden op de uitspraken, kregen de kinderen een algemene vragenlijst. De eerste vraag die daarin gesteld werd is aan welke vorm kinderen de voorkeur geven. Bij deze gesloten vraag konden de kinderen kiezen uit zes opties. De eerste optie was een onaangepaste uitspraak: de eerste uitspraak zonder uitleg. De tweede optie waarvoor zij konden kiezen was een uitspraak in de vorm van de eerste uitspraak, niet de gehele tekst in begrijpelijke taal zetten maar in een apart gedeelte een uitleg in begrijpelijke taal geven. De derde optie was een uitspraak in de vorm van de tweede uitspraak: gehele tekst van de uitspraak in begrijpelijke taal gezet. De vierde optie was een uitspraak in de vorm van de derde uitspraak: uitspraak in briefvorm. De vijfde optie waarvoor de kinderen konden kiezen was dat de uitspraak wel aangepast werd maar dat het hen niet uitmaakte of dat in de vorm van de eerste, tweede of derde uitspraak werd gedaan. De zesde optie was dat het voor hen helemaal niet uitmaakte, dat zij alle vormen even prettig vonden. De resultaten zijn opgenomen in figuur 7.

Verwacht werd dat geen van de kinderen een onaangepaste uitspraak fijn zou vinden en dat geen van de kinderen aan zou geven dat het hen niks uit maakte. Uit de

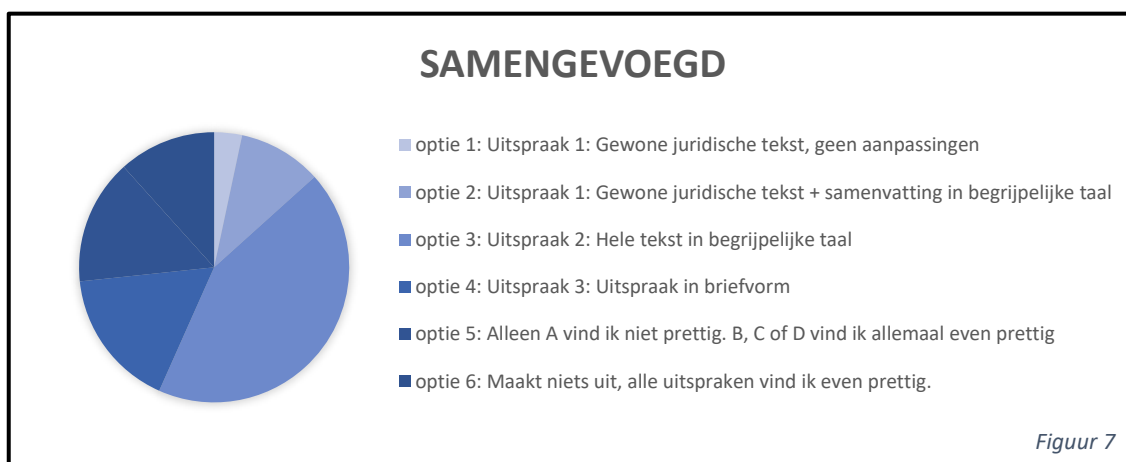
⁸⁸ Zie bijlage II, p. 27-28.

⁸⁹ Zie bijlage II, p. 23-24.

⁹⁰ Zie bijlage II, p. 29-31.

resultaten blijkt dat toch drie procent van alle ondervraagde kinderen de voorkeur geeft aan optie één. Opvallend hieraan was dat geen van de kinderen uit de vwo-klas aan deze optie de voorkeur gaven maar wel kinderen uit de andere twee klassen. De tweede optie werd door tien procent van de kinderen gekozen. Het grootste gedeelte van alle kinderen, namelijk 45 procent, gaf de voorkeur aan de derde optie: de gehele uitspraak wordt in begrijpelijke taal gezet. Bij de havo- en vmbo-klas was dit bijna de helft van de kinderen. De vierde optie werd door zeventien procent van alle ondervraagde kinderen gekozen. De vijfde optie werd door zestien procent van alle kinderen gekozen. Ook maakte het negen procent van alle ondervraagde kinderen niet uit welke vorm gekozen werd.⁹¹

Bij een aantal opties houdt de rechter bij het schrijven van een uitspraak rekening met het taalniveau van betrokken kinderen, dit zijn optie twee, drie, vier en vijf. 88 procent van de ondervraagde kinderen gaf voorkeur aan één van deze opties.

4.3.4 Moeilijke woorden: vermijden of uitleggen

In sommige uitspraken kiezen rechters ervoor om jargon helemaal te vermijden terwijl in andere uitspraken rechters ervoor kiezen om wel jargon te gebruiken maar het vervolgens uit te leggen. In het onderzoek werd gevraagd aan kinderen waar zij de voorkeur aan gaven: om moeilijke woorden te vermijden of om ze uit te leggen.

55 procent van alle kinderen vindt het beter dat er geen gebruik gemaakt wordt van moeilijke woorden. In de vwo-klas was de verdeling half om half. In de havo-klas vond 54 procent het beter om geen moeilijke woorden te gebruiken en in de vmbo-klas vond 62 procent het beter om geen moeilijke woorden te gebruiken. Hoe lager het schoolniveau, hoe hoger het percentage is van kinderen die het beter vinden om geen moeilijke woorden te gebruiken.⁹²

Het meest gegeven argument voor het vermijden van moeilijke woorden is dat de tekst er gemakkelijker door te lezen zou zijn. Eén van de kinderen zei:

‘De moeilijke woorden kunnen afleiden van datgene waar het eigenlijk om draait: de uitspraak en de redenen erachter.’

Een ander kind betoogde:

⁹¹ Zie bijlage II, p. 32-33.

⁹² Zie bijlage II, p. 34.

‘Het moet voor iedereen begrijpelijk zijn, waarom zou je moeilijke woorden gebruiken en ze dan alsnog uitleggen? Je kan net zo goed makkelijke woorden gebruiken, behalve als het niet anders kan.’

Een veel gegeven argument voor het niet vermijden maar wel uitleggen van moeilijke woorden is een educatief argument: het zou volgens kinderen goed zijn om te leren wat moeilijk juridische vaktermen betekenen, bijvoorbeeld voor later. Zo schreef een kind:

‘Omdat het toch wel goed is voor later om die woorden een beetje te kennen want stel je raakt ooit een keer betrokken in een rechtszaak dan moet je wel weten wat er nou allemaal gezegd was.’

Ook kozen kinderen voor deze optie omdat zij vonden dat de uitspraak er professioneel uit moet blijven zien. Zo zei een kind dat het dan beter overkomt als een juridische uitspraak. Een kind gaf ook als reden:

‘Je hoeft toch niet voor een kind je hele woordenschat aan bekakte woorden links te laten liggen, een uitleg lijkt mij voldoende.’⁹³

Een ander kind schreef:

‘Omdat je als juridische persoon spreekt, dus daar hoort jargon bij, voor kinderen is de uitleg nodig, voor hetzelfde geld leren ze er iets van. Als rechter zijnde moet je niet verplicht worden in jip en janneke taal te schrijven maar uitleg kan altijd.’

4.3.5 Belangrijke kenmerken

Ook werd onderzocht welke kenmerken kinderen belangrijk vinden in een kindvriendelijke uitspraak. Er werden gesloten vragen gesteld waarbij de kinderen konden kiezen uit de volgende opties: niet belangrijk, neutraal, belangrijk en heel belangrijk. Het doel van deze vragen was om er achter te komen hoe kinderen een ‘kindvriendelijke uitspraak’ het liefst zouden zien.

Allereerst werd gevraagd aan de kinderen hoe belangrijk zij een persoonlijke benadering vinden. Daarbij werden als voorbeelden genoemd dat de rechter het kind persoonlijk aanspreekt in de uitspraak en dat rechters bijvoorbeeld ‘papa en mama’ zeggen in plaats van ‘vader en moeder’. Iets meer dan de helft van alle ondervraagde kinderen geeft aan daar neutraal tegenover te staan. 22 procent van alle ondervraagde kinderen vindt het niet belangrijk. 24 procent van de kinderen vindt het belangrijk en twee procent van alle ondervraagde kinderen vindt het heel belangrijk. Wat opvalt is dat hoe lager het schoolniveau, hoe meer kinderen het belangrijk vinden. In de vwo-klas vindt vijftien procent van de kinderen het belangrijk of heel belangrijk. In de vmbo-klas vindt 37 procent van de kinderen het belangrijk. De havo-klas zit hier tussen in, in deze klas vindt 29 procent van de kinderen het belangrijk.⁹⁴

De volgende vraag die aan de kinderen gesteld werd is hoe belangrijk zij het vinden dat kopjes in de tekst van de uitspraak in begrijpelijke taal gezet zijn. Als voorbeeld

⁹³ Zie bijlage II, p. 35-38.

⁹⁴ Zie bijlage II, p. 39-40.

werd gegeven dat de rechter in plaats van ‘Procesverloop’, het kopje ‘Hoe is het tot nu toe gegaan?’ gebruikt. Aan de kinderen werd gevraagd hoe belangrijk zij deze wijziging vinden. Acht procent van alle ondervraagde kinderen vindt deze wijziging niet belangrijk. 25 procent van de kinderen staat er neutraal tegenover. 62 procent van alle kinderen vindt de wijziging belangrijk en vijf procent vindt de wijziging heel belangrijk. Procentueel gezien vinden meer kinderen het belangrijk in de vwo-klas dan in de havo- en vmbo-klas. Van de kinderen in de vwo-klas vindt 76 procent de wijziging belangrijk of heel belangrijk. Op basis van deze cijfers kan gesteld worden dat het aanpassen van kopjes in een juridische tekst naar begrijpelijke taal een belangrijke wijziging is voor de meeste kinderen.⁹⁵

Ook werd aan kinderen gevraagd hoe belangrijk zij het vinden dat er een aparte uitleg voor kinderen wordt geschreven als de rest van de tekst in juridische taal geschreven is. Al eerder in het onderzoek werd aan de kinderen gevraagd of zij vinden dat een rechter een dergelijke uitleg moet geven. Toen gaf 91 procent van de kinderen aan dat zij vinden dat de rechter het ‘niet kan maken’ om dat niet te doen. Op de vraag hoe belangrijk zij deze uitleg vinden, geeft 53 procent van de ondervraagde kinderen aan dit belangrijk te vinden. 38 procent vindt het heel belangrijk. Zeven procent staat er neutraal in en twee procent vindt het niet belangrijk. Opvallend is dat deze twee procent allemaal in de vmbo-klas zitten. Je zou verwachten dat die het belangrijker vinden om een uitleg in begrijpelijke taal te geven omdat zij meer moeite zouden moeten hebben met het lezen van een juridische tekst dan de vwo- en havo-kinderen.⁹⁶

Eerder in het onderzoek werd gevraagd of kinderen het beter vinden om moeilijke woorden te vermijden of om moeilijke woorden wel te gebruiken maar ze vervolgens in de tekst uit te leggen. Iets meer dan de helft van de kinderen vond dat het beter was om geen moeilijke woorden te gebruiken. Maar hoe belangrijk vinden kinderen dat er geen moeilijke woorden gebruikt worden? Elf procent van de kinderen vindt het niet belangrijk om geen moeilijke woorden te gebruiken. 39 procent van de kinderen staat er neutraal in. 45 procent van de kinderen vindt het belangrijk dat er geen moeilijke woorden worden gebruikt en vijf procent van de kinderen vond het heel belangrijk.⁹⁷

Ten slotte werd aan de kinderen gevraagd hoe belangrijk zij het vinden dat kinderen de hele uitspraak kunnen lezen en niet alleen de aparte uitleg. Elf procent van de ondervraagde kinderen vindt het niet belangrijk dat kinderen de gehele uitspraak kunnen lezen. 31 procent staat er neutraal tegenover. 46 procent van de kinderen vindt het belangrijk en twaalf procent vindt het heel belangrijk.⁹⁸

4.3.6 Kinderen, binnen of buiten de rechtsstrijd

Zoals in het vorige hoofdstuk besproken werd, vinden sommige rechters dat je kinderen zoveel mogelijk buiten de rechtsstrijd moet houden. Maar wat vinden kinderen hiervan? Willen kinderen zelf ook buiten de rechtsstrijd worden gehouden? Dit was de vraag die onderzocht werd met de allerlaatste vraag die aan de kinderen gesteld werd. Aan de kinderen werd gevraagd wat zij prettig zouden vinden indien zij betrokken zouden raken bij een rechtszaak waarin de rechter beslist of zij bij hun vader of moeder moeten gaan wonen. De kinderen konden kiezen uit drie opties maar mochten ook meerdere opties aanvinken.

⁹⁵ Zie bijlage II, p. 41-42.

⁹⁶ Zie bijlage II, p. 43-44.

⁹⁷ Zie bijlage II, p. 45-46.

⁹⁸ Zie bijlage II, p. 47-48.

De eerste optie was: Ik wil alleen horen wat de uitkomst is. Ik hoef niet te weten waarom. Ik wil niks meekrijgen van de rechtszaak. De uitspraak hoeft niet in voor mij te begrijpen taal geschreven worden.

De tweede optie was: Ik wil horen wat de uitkomst is en ik wil weten waarom de rechter deze keuze heeft gemaakt. Ik wil dat alleen de beslissing in voor mij te begrijpen taal geschreven wordt maar de rest van de rechtszaak niet.

De derde optie was: Ik wil de hele rechtszaak meekrijgen. Ik wil van alles op de hoogte worden gehouden en ik wil dat de hele uitspraak in voor mij begrijpelijke taal geschreven wordt.

Zestig procent van alle ondervraagde kinderen vindt de derde optie het prettigst. Zij willen dus alles meekrijgen van de rechtszaak en willen niet dat dingen voor hen achtergehouden worden. 31 procent van de ondervraagde kinderen vindt de tweede optie het prettigst. Zij willen niet te veel worden betrokken bij de rechtszaak maar willen wel weten wat de uitspraak van de rechter is en waarom de rechter een bepaalde beslissing neemt. Negen procent van de kinderen vindt zowel de tweede en de derde optie prettig. Geen van de kinderen vindt de eerste optie prettig. Geen van de kinderen zou het prettig vinden als zij alleen de uitkomst van de zaak te horen krijgen en verder buiten de rechtszaak gehouden worden.⁹⁹

Ondanks dat er gezegd wordt dat je kinderen zoveel mogelijk buiten de rechtsstrijd zou moeten houden, denken kinderen daar dus anders over. Zij geven er niet de voorkeur aan om aan de zijlijn te staan maar willen betrokken worden bij het proces.

4.4 Conclusie

In de inleiding van dit hoofdstuk is de volgende vraag gesteld:

‘Zijn kindvriendelijke uitspraken begrijpelijk voor kinderen en in welke van de in hoofdstuk 2 genoemde vormen zien kinderen deze kindvriendelijke uitspraken het liefst?’

Geprobeerd werd het antwoord op deze vraag te vinden door de vraag aan rechters voor te leggen die een ‘kindvriendelijke’ uitspraak geschreven hadden. Maar het antwoord op de vraag werd niet op deze manier gevonden. De rechters weten het zelf namelijk niet. Zij krijgen geen informatie over hoe kinderen de uitspraak hebben ervaren. Sommige rechters gaven aan niet eens te weten of de uitspraak het kind überhaupt bereikt heeft.

Om deze vraag te beantwoorden werd daarom een onderzoek op een middelbare school verricht. Tijdens dit onderzoek is onderzocht in hoeverre kinderen de geschreven kindvriendelijke uitspraken konden begrijpen en begrijpelijk vonden. Daarnaast is ook onderzocht aan welke van de in hoofdstuk twee besproken vormen kinderen de voorkeur geven.

Het onderzoek bevat een drietal uitspraken, in drie verschillende vormen. Deze drie vormen zijn besproken in hoofdstuk twee.

De eerste uitspraak die de kinderen werd voorgelegd was een uitspraak in vorm één. In deze uitspraak had de rechter in een aparte rechtsoverweging een uitleg geschreven voor de betrokken kinderen maar de rest van de tekst niet aangepast aan hun taalniveau. Hoewel verwacht werd dat alle kinderen de uitleg begrijpelijk zouden vinden, vindt toch zestien procent van alle kinderen de tekst niet begrijpelijk. Het percentage in de

⁹⁹ Zie bijlage II, p. 49-50.

vmbo-klas ligt hoger, hier vindt 38 procent van de kinderen de uitleg van de rechter niet begrijpelijk. Het percentage van alle kinderen dat de tekst begrijpelijk of heel begrijpelijk vindt is 84 procent. Dit is een hoog percentage maar wanneer een rechter een uitleg schrijft speciaal voor kinderen, zou je verwachten dat alle kinderen de tekst begrijpelijk vinden.

De tweede uitspraak was een uitspraak in vorm twee. In deze uitspraak werd de gehele tekst door de rechter in begrijpelijker taal gezet. De verwachting was dat de kinderen deze tekst konden begrijpen en begrijpelijk zouden vinden. Geheel tegen de verwachting volgt uit het onderzoek dat de tekst maar door 26 procent van alle kinderen begrepen of goed begrepen werd. Bovendien had geen van de kinderen in de vmbo-klas de uitspraak begrepen. De uitkomst van dit onderzoek is dus dat de uitspraak niet begrijpelijk genoeg is voor kinderen. Toch blijkt uit het onderzoek dat 74 procent van alle ondervraagde kinderen de uitspraak wel begrijpelijk of heel begrijpelijk vond. Maar ook hier niet de verwachte volle honderd procent.

De derde uitspraak die op begrijpelijkheid getest werd, is een uitspraak in vorm drie. In deze uitspraak schreef de rechter een brief direct gericht tot het kind dat betrokken was bij de rechtszaak. De kinderen lazen alleen het gedeelte van de uitspraak waarin de brief is opgenomen. Verwacht werd dat alle kinderen de uitspraak zouden begrijpen en begrijpelijk zouden vinden. Uit het onderzoek blijkt dat 26 procent van de kinderen de uitspraak heeft begrepen. Op basis van deze uitkomst kan gesteld worden dat de brief in de uitspraak niet begrijpelijk genoeg is voor kinderen. Toch vindt tachtig procent van de kinderen dat de brief begrijpelijk of heel begrijpelijk is.

Geconcludeerd kan worden dat 'kindvriendelijke' uitspraken niet begrijpelijk zijn voor alle kinderen en dat ze nog niet honderd procent kindvriendelijk zijn. Ondanks de moedige pogingen van rechters om in voor kinderen meer begrijpelijke taal te schrijven wordt het beoogde doel nog niet volledig bereikt.

Op grond van het onderzoek kunnen er wel een aantal aanbevelingen gedaan worden aan rechters. Naast de begrijpelijkheid van bestaande uitspraken werd namelijk ook onderzocht hoe kinderen 'kindvriendelijke uitspraken' het liefs zouden zien. Uit het onderzoek bleek dat kinderen positief tegenover de aanpassingen staan die rechters doen om hun uitspraken aan te passen aan het taalniveau van het kind. Onderzocht werd welke vorm kinderen van de drie besproken vormen het prettigst vinden. 88 procent van alle kinderen gaf de voorkeur aan een uitspraak die is aangepast op het niveau van het kind. De overige twaalf procent gaf de voorkeur aan een onaangepaste juridische tekst of maakte het niet uit of de tekst werd aangepast of niet. De voorkeur van veruit de meeste kinderen gaat dus uit naar een aangepaste tekst. Van alle kinderen gaven de meeste (45 procent) de voorkeur aan een uitspraak die geheel in kindvriendelijke taal is geschreven. Zij zien dit liever dan dat de rechter een uitspraak in juridische taal met uitleg schrijft of de uitspraak in een brief vorm schrijft. Het percentage is een stuk hoger dan het percentage kinderen dat de voorkeur geeft aan een uitspraak in juridische taal met uitleg in meer begrijpelijker taal, hieraan geeft tien procent van de kinderen de voorkeur. Ook was het percentage een stuk hoger dan het percentage kinderen dat de voorkeur gaf aan de briefvorm, dit was namelijk zeventien procent. Zestien procent van de kinderen geeft de voorkeur aan een aangepaste tekst maar heeft geen voorkeur voor de vorm die daarvoor gekozen wordt.

Kinderen zien het liefst de uitspraak geheel in kindvriendelijke taal. 58 procent van de kinderen vindt het belangrijk dat zij de gehele uitspraak kunnen lezen en niet alleen een gedeelte ervan. Slechts elf procent van alle kinderen vindt het niet belangrijk dat de

gehele tekst in meer begrijpelijke taal is gezet. Mocht een rechter toch besluiten om de tekst niet aan het taalniveau van het kind aan te passen dan vindt 91 procent van de kinderen het belangrijk of heel belangrijk dat de rechter wel een uitleg geeft in begrijpelijke taal. 91 procent van de kinderen vindt ook dat de rechter het niet kan maken om de uitleg niet te geven. Slechts 2 procent van de kinderen vindt het niet belangrijk. Aangezien het percentage kinderen dat het belangrijk vindt zo groot is, kan dit onmogelijk genegeerd worden door de rechtspraak.

Ook werd onderzocht welke kenmerken kinderen belangrijk vinden aan een kindvriendelijke uitspraak. Allereerst werd gevraagd hoe belangrijk zij een persoonlijke benadering in een uitspraak vinden. Meer dan de helft van de kinderen stond hier neutraal tegenover. 26 procent van de kinderen vindt het belangrijk of heel belangrijk. Dit betekent dat het voor één op de vier kinderen belangrijk wordt gevonden om een persoonlijke benadering te hanteren. Het zou goed zijn als rechters hier rekening mee houden.

Ook werd gevraagd of kinderen liever zien dat de rechter geen moeilijke woorden gebruikt of ze wel gebruikt maar vervolgens uitlegt. Iets meer dan de helft van de kinderen geeft de voorkeur aan het vermijden van moeilijke woorden, met name omdat het de tekst moeilijker door te lezen zou maken. De andere 45 procent van de kinderen vindt de andere optie beter, zij geven met name educatieve argumenten. Ook is gevraagd hoe belangrijk kinderen het vinden dat moeilijke woorden vermeden worden. Elf procent van alle kinderen vindt het niet belangrijk, tegenover vijftig procent van de kinderen die het belangrijk of heel belangrijk vindt.

Een ander kenmerk dat voorkomt in kindvriendelijke uitspraken is het gebruik van meer begrijpelijke kopjes. 67 procent van de kinderen vindt het een belangrijke of heel belangrijke aanpassing. Slechts acht procent vindt het niet belangrijk. Kinderen zien dus het liefst dat kopjes worden aangepast aan hun taalniveau.

Samenvattend zien kinderen het liefst dat de gehele uitspraak in kindvriendelijke taal wordt gezet. Slechts elf procent van de kinderen vindt het niet belangrijk dat moeilijke woorden vermeden worden. Ook zien kinderen het liefst dat gebruik wordt gemaakt van meer begrijpelijke kopjes. Niet alle kinderen vinden een persoonlijke benadering belangrijk maar één op de vier kinderen wel. Voor die 25 procent zou het goed zijn als rechters hier rekening mee houden.

Ten slotte werd aan kinderen nog gevraagd in welke mate zij betrokken zouden willen worden bij een rechtszaak waarin bijvoorbeeld een beslissing werd gemaakt over of zij bij hun vader of moeder moeten gaan wonen. Een argument dat in deze scriptie genoemd werd tegen het schrijven van kindvriendelijke uitspraken, was dat kinderen zoveel mogelijk buiten de rechtsstrijd tussen hun ouders gehouden moeten worden. Kinderen denken daar anders over. Geen van de kinderen vindt het prettig als zij buiten de rechtsstrijd gehouden worden en alleen de uitkomst van de zaak te horen krijgen. De meeste kinderen, namelijk zestig procent, wil alles mee krijgen van de zaak. Zij willen dat niets voor hen achtergehouden wordt en dat de gehele uitspraak in voor hen begrijpelijke taal wordt geschreven. 31 procent vindt het prettiger als zij wel de beslissing te horen krijgen en de redenen achter deze beslissing. Negen procent van de kinderen vindt de twee laatst genoemde opties even prettig. Opvallend zijn deze resultaten aangezien er nog zo weinig kindvriendelijke uitspraken geschreven worden en dit voor de meeste kinderen dus het geval zal zijn.

5. Eindconclusie

De hoofdvraag die in deze scriptie centraal staat is:

Wat zijn mogelijke grondslagen en argumenten voor het schrijven van kindvriendelijke uitspraken én zijn ze wel kindvriendelijk?

In het eerste hoofdstuk werd besproken wat de mogelijke grondslagen en argumenten zijn voor het schrijven van kindvriendelijke uitspraken. In de literatuur wordt vooral gesproken over ‘verplichtingen’. Auteurs zien een internationale verplichting op grond van het participatierecht van kinderen in rechtszaken, verankerd in art. 4, 9 en 12 van het IVRK. Auteurs zien daarnaast een Europese verplichting op grond van Europese richtlijnen. Ook zien zij verplichtingen op grond van de in de grondwet verankerde ‘openbaarheid van de rechtspraak’ en de ‘motiveringsplicht’. En een auteur zegt dat het als een onrechtmatige daad kan worden bestempeld als een rechter niet in begrijpelijke taal schrijft.

Ten slotte zijn er in de optiek van auteurs ook niet-juridische argumenten te noemen voor het schrijven van uitspraken op het taalniveau van het kind. Zo wordt het argument genoemd dat het anders zou leiden tot onnodige advocaatkosten en een verhoging van het risico op misstanden. Daarnaast zou het een wenselijke en zelfs noodzakelijke omslag inhouden voor de gehele sector omdat het recht van ons allemaal is en omdat het gezag van de rechter tegenwoordig niet meer vanzelfsprekend is maar verdiend moet worden.

Er zijn ook morele grondslagen te vinden, blijkt uit een onderzoek van het Europees Bureau voor grondrechten. Kinderen gaven in dat onderzoek aan dat zij in het geval dat uitspraken niet begrijpelijk voor hen waren stress, angst en frustratie ervaarden.

Vervolgens werd in het eerste hoofdstuk onderzocht of de grondslagen en argumenten die in de literatuur naar voren kwamen, de beweegredenen zijn voor rechters om kindvriendelijke uitspraken te schrijven. Dit is onderzocht door met drie rechters en een raadsheer te corresponderen of spreken. Uit het gesprek en de correspondentie bleek dat rechters andere argumenten hebben. Zij zien geen verplichting op basis van Internationale, Europese of nationale wetgeving of verdragen. Zij zien het als een morele verplichting naar het kind toe en doen het vanwege hun wens om het betrokken kind te bereiken. Volgens hen is de opkomst van de kindvriendelijke uitspraken het gevolg van rechters die elkaar inspireren en wordt het niet gedaan vanuit een verplichting. Literatuur en praktijk wijken hier enorm van elkaar af. In de literatuur wordt amper gesproken over morele grondslagen.

In het tweede hoofdstuk stonden de kenmerken van een kindvriendelijke uitspraak centraal. Onderzocht werd wat de kenmerken van een kindvriendelijke uitspraak zijn. Het antwoord is eerst gezocht in literatuur en daarnaast is aan rechters gevraagd op welke punten hun kindvriendelijke uitspraken verschillen van de uitspraken die zij normaal schrijven. Uit het onderzoek blijkt dat rechters en de rechtswetenschap op één lijn zitten. Volgens hen zijn de kenmerken van een kindvriendelijke uitspraak: het gebruik van korte zinnen, een heldere zinstructuur, het hanteren van een begripvolle toon en het vermijden of uitleggen van moeilijke woorden.

Ook werd er in het tweede hoofdstuk naar gekeken in welke vormen kindvriendelijke uitspraken worden geschreven. Er kan een onderscheid gemaakt worden in drie verschillende vormen. De eerste vorm is een vorm waarbij de rechter de uitspraak in juridische taal schrijft maar in de uitspraak een uitleg opneemt voor het kind in meer begrijpelijker taal. De tweede vorm is een vorm waarbij de rechter de uitspraak geheel op het

taalniveau van het kind schrijft. En de laatste vorm is een vorm waarbij de rechter in de uitspraak zich richt tot het kind door middel van een in de uitspraak opgenomen brief.

In het derde hoofdstuk is onderzocht of een aantal bestaande ‘kindvriendelijke’ uitspraken ook daadwerkelijk kindvriendelijk zijn. Daaronder wordt verstaan of ze begrijpelijk zijn voor kinderen en of kinderen ze begrijpelijk vinden. Uit het onderzoek blijkt dat er nog veel verbetering nodig is. De uitspraken zijn namelijk voor te veel kinderen nog onbegrijpelijk. Om rechters handvaten aan te reiken is onderzocht hoe kinderen de uitspraken het liefst zouden zien. Uit dit onderzoek kwam naar voren dat kinderen het liefst de gehele uitspraak in begrijpelijke taal zouden willen zien. Daarnaast vinden zij het belangrijk dat er gebruik gemaakt wordt van begrijpelijke kopjes, het vermijden van moeilijke woorden en vindt één op de vier kinderen een persoonlijke benadering in de uitspraak belangrijk. Kiezen rechters ervoor om de gehele uitspraak in juridische taal te schrijven? Dan vindt 91 procent van de kinderen het belangrijk of heel belangrijk dat de rechter een uitleg geeft in begrijpelijke taal.

Bronnenlijst

Artikelen en boeken:

Van der Bruggen 2018

G. van der Bruggen, 'Je gaat het pas zien als je het door hebt. Waarom de huidige manier van schrijven automatisch tot ontoegankelijke teksten', *Trema* 2018, 4.

Van der Bruggen 2016

G. van der Bruggen, 'Een kleine stap voor de rechter, een reuzensprong voor de rechtspraak: Afdeling Bestuursrechtspraak maakt werk van begrijpelijker uitspraken', *Jurisprudentie Bestuursrecht plus* 2016, p.109-110.

Van der Bruggen & de Groot 2014

G. van der Bruggen & de Groot, *Jip-en-Janneketaal is niet de oplossing*, 26 maart 2014, te raadplegen op: <https://www.njb.nl/blog/alleen-jip-en-janneketaal-is-niet-de-oplossing.11730.lynkx>.

Edens & Van der Mije 2016

R. Edens & P. van der Mije, 'Klare taal. Waarom praten en schrijven juristen zo ingewikkeld?', *Magazine van de Raad voor de Rechtspraak* 2016, 4, p. 18-21.

Enschedé 1982

Ch.J. Enschedé, 'Lekepraat over vaktaal', *Onze taal* 1982, 2/3, p.18-21.

Europees Bureau voor de grondrechten 2017

Europees Bureau voor de grondrechten, *Perspectives and experiences of children involved in judicial proceedings as victims, witnesses or parties in 9 EU Member States*, 2017, p. 76.

Feteris 2014

M.W.C. Feteris, *De Hoge Raad tot 2020*, 5 november 2014.

Gerits 1999

J. Gerits, *Betere taal: meer recht*, Leuven: Acco 1999, p. 11.

Hofhuis 1988

H.F.M. Hofhuis, *De Taal van de rechter*. In: Bekkers e.a., *Meesterlijke taal: over taal en taalgebruik in het recht*, Zwolle: Tjeenk Willink 1988, p. 50-51.

Lieber 2018

J.H. Lieber, 'De rechter en de taal van het kind', *Tijdschrift voor Familie- en Jeugdrecht* 2018, 40.

Liefaard & Rap 2018

T. Liefaard & S. Rap, 'Hoezo kindvriendelijk?', *Tijdschrift voor Familie- en Jeugdrecht* 2018, 41.

Liefaard 2017

T. Liefaard, 'Kindvriendelijke rechtspraak :)', *Tijdschrift voor Familie- en Jeugdrecht* 2017, 19.

Liefaard 2016

T. Liefaard, 'Child-friendly justice: protection and participation of children in the justice system', *Temple Law Review* 2016, 88(4), p. 905-927.

Malsch 2018

M. Malsch, 'Vaktaal en incrowd. De stand van zaken met begrijpelijke rechtstaal anno 2017', *Trema* 2018, 1.

Michiels 2017

F.C.M.A. Michiels, *De taal van het bestuursrecht. Een pleidooi voor verstaanbaarheid*, Den Haag: Boom Juridisch 2017, p. 43-44.

Nolta 1997

J.V. Nolta, 'Taal in Toga: over toegankelijke (straf)rechtstaal', Deventer: Kluwer 1997, pag. 20.

De Pous 2018

I. de Pous, 'De twitterende rechter', *Onze Taal* 2018, 87(10).

Rap 2017

S. Rap, 'Het recht om gehoord te worden: General Comment No.12 nader beschouwd', *Tijdschrift Jeugdrecht in de Praktijk* 2017, 2, p. 17-19.

UN Document CRC/C/GC/12

Committee on the Rights of the Child, General Comment no. 12 (2009) 'The right of the child to be heard', (UN Document CRC/C/GC/12).

Verheij 2016

L. Verheij, 'Begrijpelijke taal in de rechtspraak', 21 juni 2016.

Wijnholt 1996

M.R. Wijnholt, 'Rechtmatig gebruik van rechtstaal', *Onze Taal* 1996, p. 60.

Rechtspraak:***Hoge Raad***

HR 3 juni 1993, ECLI:NL:HR:1993:ZC0986, r.o. 3.4.

Gerechtshoven

Hof. Arhem-Leeuwarden 21 december 2017, ECLI:NL:GHARL:2017:11296.

Hof. Arhem-Leeuwarden 22 augustus 2017, ECLI:NL:GHARL:2017:7429.

Hof. Arhem-Leeuwarden 21 maart 2017, ECLI:NL:GHARL:2017:2579.

Rechtbanken

- Rb. Overijssel 12 oktober 2018, ECLI:NL:RBOVE:2018:4066.
- Rb. Noord-Nederland 31 augustus 2018, ECLI:NL:RBNNE:2018:3537.
- Rb. Midden-Nederland 28 augustus 2018, ECLI:NL:RBMNE:2018:4329.
- Rb. Midden-Nederland 29 juni 2018, ECLI:NL:RBMNE:2018:3071.
- Rb. Gelderland 28 september 2017, ECLI:NL:RBGEL:2017:5030.
- Rb. Midden-Nederland 28 augustus 2017, ECLI:NL:RBMNE:2017:4631.
- Rb. Zeeland-West-Brabant 18 april 2017, ECLI:NL:RBZWB:2017:3077.
- Rb. Midden-Nederland 22 maart 2017, ECLI:NL:RBMNE:2017:1541.
- Rb. Rotterdam 2 februari 2017, ECLI:NL:RBROT:2017:911.

High Court, Engeland:

- Re A : Letter to a young person[2017] EWFC 48.
- Lancashire County Council v M and others[2016] EWFC 9.

Richtlijnen

Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child-friendly justice, 17 november 2010.

Bijlagen

Bijlage I: Praktijkonderzoek

Inhoudsopgave

1. Inleiding	2
2. Uitspraak 1	3
2.1 Tekst uitspraak gerechtshof Arnhem-Leeuwarden 22 augustus 2017	3
2.2 Bijlage uitspraak 1	10
2.3 Vragenlijst bij uitspraak 1	11
3. Uitspraak 2	12
3.1 Tekst uitspraak rechtbank Zeeland-West-Brabant 18 april 2017	12
3.2 Vragenlijst bij uitspraak 2	16
4. Uitspraak 3	17
4.1 Tekst uitspraak rechtbank Noord-Nederland 31 augustus 2018	17
4.2 Vragenlijst bij uitspraak 3	22
5. Algemene vragenlijst	23

1. Inleiding

In deze bijlage van de scriptie 'In de kinderschoenen', is het praktijkonderzoek opgenomen dat is afgenomen in drie middelbare schoolklassen. Het doel van het onderzoek is om erachter te komen of de 'kindvriendelijke' uitspraken die er tot nu toe verschenen zijn, ook daadwerkelijk door kinderen begrijpelijk worden gevonden. Ook wordt onderzocht in welke vorm kinderen een kindvriendelijke uitspraak het liefste zien.

Het onderzoek omvat een drietal uitspraken in drie verschillende vormen en een vragenlijst. Tijdens het onderzoek lezen kinderen de uitspraken en vullen zij de bijbehorende vragen in. De uitspraken en vragenlijsten zijn opgenomen in deze bijlage.

2 Uitspraak 1

2.1 Tekst uitspraak gerechtshof Arnhem-Leeuwarden 22 augustus 2017

Beschikking van 22 augustus 2017 ¹

inzake

[verzoekster] ,

*verblijvende te Zwitserland dan wel [A] dan wel elders,
verzoekster in het principaal hoger beroep,
verweerster in het incidenteel hoger beroep,*

verder te noemen: de moeder,

advocaat: mr. E. Lucas te Lelystad,

en

[verweerder] ,

wonende te [B] ,

*verweerder in het principaal hoger beroep,
verzoeker in het incidenteel hoger beroep,*

verder te noemen: de vader,

advocaat: mr. R.E. Schepers te [B] .

1 Het geding in eerste aanleg

1.1

Het hof verwijst naar de beschikking van de rechtbank Midden-Nederland, locatie Almere, van 5 april 2017, uitgesproken onder voormeld zaaknummer.

2

2. Het geding in hoger beroep

2.1 Het verloop van de procedure blijkt uit:

- het beroepschrift tevens schorsingsverzoek met productie(s), ingekomen op 5 juli 2017;*
- het verweerschrift tevens incidenteel appel met productie(s);*
- een journaalbericht van mr. Lucas van 17 juli 2017 met productie(s);*
- het verweerschrift tegen het incidenteel appel met productie(s).*

¹ Gh. Arnhem-Leeuwarden 22 augustus 2017, ECLI:NL:GHARL:2017:7429.

2.2

De hierna genoemde minderjarigen Tim en Mark zijn door het hof in de gelegenheid gesteld hun mening te geven over de zaak. Tim heeft schriftelijk van deze gelegenheid gebruik gemaakt en Mark is op 1 augustus 2017 gehoord door een raadsheer-commissaris.

2.3

De mondelinge behandeling van de hoofdzaak en het schorsingsverzoek heeft (gelijktijdig) plaatsgevonden op 3 augustus 2017. Partijen en hun advocaten zijn daarbij verschenen. Voorts is de heer [C] verschenen namens de raad voor de kindbescherming in het kader van zijn adviserende taak. Door mr. Schepers zijn pleitnotities overgelegd.

3 De vaststaande feiten

3.1

Partijen hebben een affectieve relatie met elkaar gehad en hebben samen twee thans nog minderjarige kinderen die door de vader zijn erkend, te weten:

- Tim , geboren [in] 2001 in de gemeente [D] en;

- Mark , geboren [in] 2003 in de gemeente [B] .

3.2

Partijen oefenen gezamenlijk het ouderlijk gezag uit over Tim en Mark. Zij verblijven bij de moeder.

3.3

De vader heeft op 16 februari 2017 een verzoekschrift ingediend bij de rechtbank waarin hij primair heeft verzocht de hoofdverblijfplaats van de kinderen bij hem te bepalen met samenhangende verzoeken betreffen de kinderalimentatie en inschrijving van de kinderen op een school te [B] en in de Basisregistratie personen (Brp) van de gemeente [B] . Subsidiair heeft de vader verzocht te bepalen dat de moeder dient terug te verhuizen op straffe van verbeurte van een dwangsom van € 500,- per dag dat zij in gebreke blijft daaraan te voldoen. In geval de (door de moeder gewenste) verhuizing naar Zwitserland nog niet heeft plaatsgevonden verzoekt de vader de rechtbank te bepalen dat de moeder met de kinderen dient te blijven wonen op haar adres in [E] althans binnen een straal van 25 kilometer daarvan. Ten slotte heeft de vader een verzoek gedaan betreffende (her)inschrijving van de kinderen op de scholengemeenschap [F] in [E] .

3.4

De moeder heeft een verweerschrift ingediend waarin zij de rechtbank heeft verzocht de vader niet-ontvankelijk te verklaren in zijn verzoeken dan wel die af te wijzen. Voorts heeft de moeder daarbij het zelfstandig verzoek gedaan aan de rechtbank om haar, bij beschikking

uitvoerbaar bij voorraad, vervangende toestemming te verlenen voor verhuizing met de kinderen van [E] naar het plaatsje Genève in Zwitserland.

3.5

De vader heeft op 9 maart 2017 een aanvullend verzoek gedaan betreffende inschrijving van de kinderen in de Brp van de gemeente [E] .

3.6

In de bestreden beschikking heeft de rechtbank als volgt beslist:

"De rechtbank:

Verleent aan de man vervangende toestemming tot inschrijving van de minderjarige Tim (..) en de minderjarige Mark (...) in de gemeente [B], voor het nieuwe schooljaar 2017/2018 op de [F] , dan wel een andere door partijen in overleg overeen te komen school in de buurt van de woonplaats van de minderjarigen.

Verleent aan de man vervangende toestemming tot inschrijving van de minderjarigen vanaf 1 juli 2017 in de Basisregistratie Personen van de gemeente [E].

Verklaart deze beschikking uitvoerbaar bij voorraad.

Wijst het meer of anders gevraagde af.

Compenseert de kosten van de procedure in die zin dat de man en de moeder de eigen kosten dragen.

Aldus gegeven door (..) "

4 De omvang van het geschil

4.1 De moeder verzoekt hof in haar beroepschrift om bij beschikking uitvoerbaar bij voorraad, zakelijk weergegeven:

- A. een bijzondere curator te benoemen voor Tim en Mark ;
- B. de bestreden beschikking te vernietigen voor zover daarin het verzoek van de moeder om vervangende toestemming te verkrijgen om met Tim en Mark naar Zwitserland te verhuizen is afgewezen en dat verzoek alsnog toe te wijzen;
- C. de bestreden beschikking te vernietigen voor zover daarin aan de vader vervangende toestemming is verleend voor inschrijving van Tim en Mark in de Brp van de gemeente Lelystad en op scholengemeenschap [F] in [E] ;

D. kosten rechtens en voorts:

- I om de uitvoerbaarheid bij voorraad van de bestreden beschikking te schorsen;
- II. kosten rechtens.

4.2

De vader heeft in het verweerschrift het verzoek van de moeder in hoger beroep en de gronden waarop dat berust bestreden. Hij verzoekt het hof om de moeder in haar verzoeken niet-ontvankelijk te verklaren dan wel die af te wijzen. In incidenteel appel verzoekt de vader het hof daarbij:

- (primair) de hoofdverblijfplaats van Tim en Mark te wijzigen naar de vader en te bepalen dat beide kinderen op het adres van de vader worden ingeschreven;
- de beschikking van de rechtbank Lelystad d.d. 23 juli 2007 te wijzigen en te bepalen dat de vader aan de moeder, ten behoeve van Tim en Mark, niet langer een maandelijks bijdrage verschuldigd is in de kosten van verzorging en opvoeding van beide kinderen met ingang van de dag waarop beide kinderen feitelijk bij de vader woonachtig zullen zijn;
- (subsidiar) te bepalen dat de moeder met onmiddellijke ingang haar medewerking dient te verlenen aan het hervatten van de contactregeling zoals neergelegd in de beschikking van de rechtbank Zwolle-Lelystad van 28 augustus 2013, één en ander op straffe van een dwangsom van € 500,- per dag, voor iedere dag dat zij in gebreke blijft met het verlenen van medewerking aan de uitvoering van deze regeling.
- De moeder te veroordelen in de kosten van deze procedure.

4.3

De moeder heeft in haar verweerschrift de verzoeken van de vader in het incidenteel appel bestreden en het hof verzocht die af te wijzen.

5 De motivering van de beslissing

5.1

Ter beoordeling staan de vervangende toestemming voor verhuizing van de moeder met de kinderen naar Zwitserland, het hoofdverblijf van de kinderen, de zorgregeling en de inschrijving van de kinderen in de Brp en op school (in [E]), alsmede het daarop betrekking hebbende schorsingsverzoek. Tevens is verzocht om een dwangsom te verbinden aan de zorgregeling en om een proceskostenveroordeling.

De vervangende toestemming voor verhuizing naar Zwitserland

5.2

Het hof zal eerst zijn oordeel geven over de vervangende toestemming voor de verhuizing van de moeder met Tim en Mark naar Genève in Zwitserland aangezien dat de kern van het geschil betreft. De Hoge Raad heeft criteria ontwikkeld voor de beoordeling van een verzoek om vervangende toestemming voor verhuizing, mede gelet op het door de wetgever voorgeschreven uitgangspunt van gelijkwaardig ouderschap. Het hof verwijst naar uitspraken van de Hoge Raad in andere zaken van 25 april 2008 (ECLI:NL:HR:2008:BC5901), 18 juni 2010 (ECLI:NL:HR:2010:BM5825) en 4 oktober 2013 (ECLI:NL:HR:2013:847).

5.3

Het uitgangspunt van gelijkwaardigheid van de beide ouders en de wenselijkheid van een in beginsel gelijke verdeling van de zorg- en opvoedingstaken hoeft op zichzelf niet in de weg te staan aan het verlenen van vervangende toestemming voor de verhuizing. De rechter dient

daarbij wel erop toe te zien dat ook in de situatie die na verhuizing van de minderjarige(n) zal ontstaan, aan de hiervoor genoemde gelijkwaardigheid en gelijke verdeling van de zorg- en opvoedingstaken zoveel mogelijk recht wordt gedaan. Bij een verzoek om vervangende toestemming tot verhuizing geldt voorts dat een ouder bij wie de minderjarige zijn hoofdverblijfplaats heeft, in beginsel de gelegenheid dient te krijgen om met de minderjarige en een nieuwe partner elders een gezinsleven en een toekomst op te bouwen, indien de omstandigheden van het geval, na een belangenafweging zoals hierna genoemd, een dergelijke beslissing ook rechtvaardigen.

5.4

De criteria waaraan in dit verband dient te worden getoetst in het kader van de belangenafweging zijn:

- het recht en belang van de moeder om te verhuizen en de vrijheid om haar leven opnieuw in te richten;
- de noodzaak om te verhuizen;
- de mate waarin de verhuizing is doordacht en voorbereid;
- de door de moeder geboden alternatieven en maatregelen om de gevolgen van de verhuizing voor de minderjarigen en de vader te verzachten en/of te compenseren;
- de mate waarin partijen in staat zijn tot onderlinge communicatie en overleg;
- de rechten van de ouder(s) en de minderjarigen op onverminderd contact met elkaar in hun vertrouwde omgeving;
- de verdeling van de zorgtaken en de continuïteit van de zorg;
- de leeftijd van de minderjarigen en de mate waarin zij geworteld zijn in hun omgeving of juist gewend zijn aan verhuizingen;
- de extra kosten van de omgang na verhuizing.

5.5

De rechtbank heeft haar beslissing om het verzoek van de moeder om vervangende toestemming voor verhuizing met de kinderen naar Zwitserland af te wijzen, in de bestreden beschikking gemotiveerd aan de hand van de hiervoor onder 5.4 genoemde criteria. Het hof verenigt zich na eigen onderzoek met de desbetreffende overwegingen van de rechtbank en uitkomst ervan, neemt deze over en maakt ze tot de zijne. In aanvulling daarop overweegt het hof nog het volgende.

5.6

De noodzaak van de verhuizing naar Zwitserland is ook in hoger beroep niet komen vast te staan. Voor zover de moeder haar astmatische klachten en/of die van Mark in dit verband als grond heeft aangevoerd zijn die klachten, althans de zodanige ernst ervan dat dit de verhuizing naar Zwitserland rechtvaardigt, door de vader betwist en door de moeder onvoldoende onderbouwd. Het hof kent daarom aan de gestelde medische noodzaak geen doorslaggevende waarde toe. Het is het hof verder gebleken dat de kinderen beide inmiddels het enthousiasme van de moeder over de verhuizing naar Zwitserland delen. Daarmee is echter niet gezegd dat die verhuizing ook in hun belang is. Het belang van de kinderen is naar het oordeel van het hof in de eerste plaats gelegen in een stabiele leefomgeving waarin zij in alle rust kunnen werken aan hun ontwikkelingstaken.

5.7

Een internationale verhuizing brengt grote veranderingen voor alle betrokkenen met zich, zodat het noodzakelijk is een goede inschatting te kunnen maken van de gevolgen ervan. Dat stelt hoge eisen aan een gedegen voorbereiding op het gebied van werk, wonen, school en sociale inbedding, die hier nagenoeg geheel ontbreekt. Er is alleen algemene informatie over regelgeving in Zwitserland overgelegd. Schriftelijke bescheiden waaruit afgeleid kan worden dat de concrete situatie van de moeder en de kinderen (de transfer van de onderneming van moeder, de toestemming voor wonen in Zwitserland, de school waar de kinderen naar toe zouden gaan) is voorgelegd, voorbereid en geregeld, ontbreekt. De moeder is ook weinig concreet in haar antwoorden op vragen die betrekking hebben op voornoemde leefgebieden. Ook kan de moeder de zorgen die het hof heeft over de gevolgen van de verhuizing voor de kinderen en de positie van de vader in deze niet wegnemen. Integendeel. Door de verhuisplannen van de moeder is de al jaren goedlopende zorgregeling gestagneerd en willen de kinderen voorlopig geen contact meer met de vader. Het hof acht dat zorgelijk. De contacten tussen de kinderen en de vader zijn mede als gevolg van de onderhavige procedure verstoord geraakt en ook de communicatie tussen de ouders is voor verbetering vatbaar. Daar moet naar het oordeel van het hof eerst aan worden gewerkt met het oog op de verplichting van ouders om de banden van de kinderen met de andere ouder te bevorderen (artikel 1:247 lid 3 BW). Het voorgaande betekent dat het hof de bestreden beschikking op dit punt zal bekrachtigen.

5.8

De omstandigheid dat de kinderen inmiddels hebben aangegeven te willen verhuizen naar Zwitserland maakt vorenstaande niet anders omdat door het gebrek aan onderbouwing hun ontwikkelingsbelang onvoldoende is gewaarborgd bij het verlenen van vervangende toestemming voor de verhuizing. Bovendien is het hof er geenszins van overtuigd geraakt dat de kinderen begrijpen wat de verhuizing op allerlei leefgebieden voor hen betekent. Zo is de precieze invulling van de schoolgang van Mark en Tim in Zwitserland en hun huidige verblijfssituatie nog met veel vragen omgeven.

Overweging met uitleg voor de kinderen

Het hoofdverblijf van de kinderen en de kinderalimentatie

5.10

Het hof ziet geen aanleiding het hoofdverblijf van de kinderen te wijzigen naar de vader nu Tim en Mark zich daar uitdrukkelijk tegen verzetten en zij al zeer lang bij de moeder verblijven, terwijl er op dit moment onvoldoende concrete aanknopingspunten zijn om aan te nemen dat de opvoedingssituatie bij de moeder ontoereikend is. Alles afwegende acht het hof wijziging van het hoofdverblijf van de kinderen naar de vader op dit moment niet in het belang van de kinderen. Hieruit volgt dat ook het hiermee samenhangende verzoek van de vader om de kinderalimentatie op nihil te stellen niet voor toewijzing in aanmerking komt.

De zorgregeling (dwangsom)

5.11 Gelet op de leeftijd van de kinderen, hun mening en de overige omstandigheden van het geval is naar het oordeel van het hof te verwachten dat met een dwangsom afgedwongen omgang tussen de kinderen en de vader een averechts effect zal hebben. Het hof wijst op hetgeen het over de omgang heeft opgemerkt onder rechtsoverweging 5.7 en verwacht van de ouders dat ze zullen investeren in het opnieuw opstarten van de omgangsregeling, zo nodig

met inschakeling van hulp van professionals. Het verzoek van de vader om een dwangsom te verbinden aan de geldende zorgregeling zal het hof afwijzen.

Het schorsingsverzoek

5.12

Gelet op de beslissingen in de hoofdzaak zal het hof het schorsingsverzoek afwijzen, nu het belang daaraan is komen te ontvallen.

Proceskostenveroordeling

5.13

Het hof acht onvoldoende termen aanwezig voor een proceskostenveroordeling als door de vader verzocht en zal de proceskosten als gebruikelijk in zaken als de onderhavige aldus compenseren dat ieder de eigen kosten van het geding draagt.

6

6. De slotsom

6.1

Het voorgaande leidt tot de slotsom dat de bestreden beschikking dient te worden bekrachtigd met afwijzing van hetgeen in hoger beroep meer of anders is verzocht

2.2 Bijlage uitspraak 1

5.9

Mark heeft in het gesprek met een raadsheer-commissaris gezegd dat hij de beslissing van het hof goed wil kunnen begrijpen. Daarom schrijft het hof hier een aparte uitleg voor de kinderen. Tim heeft in zijn brief geschreven en Mark heeft tijdens het gesprek met de raadsheer verteld, dat zij heel graag met hun moeder naar Zwitserland willen verhuizen. Zij vinden dit belangrijk voor de gezondheid (astmatische klachten) van hun moeder. Mark vindt dit ook voor zichzelf nodig omdat hij ook last heeft van astma en pollenallergie. Verder vond Mark het niet leuk op school omdat hij werd gepest. Hij verwacht dat het in Zwitserland leuker is, dat de mensen aardiger zijn en het er rustiger is. Met zijn vader wil hij geen contact. Hij heeft goed nagedacht over of hij het wel leuk vond bij zijn vader en kwam tot de conclusie dat dit niet zo was en dat hij er gespannen was. Hij voelt zich niet gehoord door zijn vader omdat hij de verhuizing tegenhoudt en nu ook wil hij dat hij bij hem komt wonen zonder dit eerst te bespreken. Ook Tim wil geen contact meer met zijn vader.

Het hof begrijpt dat de kinderen er veel zin in hebben om naar Zwitserland te verhuizen. Het is belangrijk voor kinderen om het fijn te hebben waar zij wonen. Maar het is niet goed voor kinderen dat zij in een vreemd land gaan wonen, terwijl het erg onzeker is of dat blijvend kan zijn (of dat mag van dat land en of het financieel kan), of zij daar hun school kunnen oppakken zonder te grote achterstand (de taal moeten zij nog leren) en of zij vrienden kunnen maken. Het hof heeft de indruk dat Tim en Mark een te ideaal beeld hebben van het wonen in Zwitserland. En dat nu het wonen in Nederland als helemaal niet leuk wordt gezien, terwijl dat ook niet helemaal kan kloppen. Het hof vindt het ook niet goed voor kinderen dat ineens hun vader uit hun leven verdwijnt door een verhuizing. Dat mag op dit moment voor de kinderen niet zo belangrijk lijken door hun grote wens om naar Zwitserland te verhuizen. En door hun teleurstelling in vader omdat hij zich verzet tegen de verhuizing. Maar opgroeiende kinderen hebben een moeder en een vader nodig. Deze tijd van opgroeien tot hun 18e jaar kunnen zij niet overdoen. Het hof vindt het argument van de gezondheid van moeder en Mark niet zo sterk dat zij hiervoor persé naar Zwitserland moeten verhuizen. Ook de andere argumenten vindt het hof geen goede redenen voor die verhuizing. De problemen van school, vriendjes en contact met vader kunnen net zo goed in Nederland worden besproken en aangepakt. Dat kunnen de ouders samen doen en als dat niet lukt kunnen zij hierbij hulp zoeken. Het hof vindt het jammer voor Tim en Mark dat zij, omdat hun ouders niet goed kunnen overleggen met elkaar, nu in zo'n spannende en onzekere situatie terechtgekomen zijn.

2.3 Vragenlijst bij uitspraak 1

- 1) Omschrijf in je eigen woorden waar deze uitspraak over gaat en wat de beslissing van de rechter is.

- 2) Hoe begrijpelijk vind jij de tekst?

Niet begrijpelijk
 Een beetje begrijpelijk
 Begrijpelijk
 Heel begrijpelijk

- 3) Er stond eigenlijk nog een stukje tekst in de uitspraak maar dit stukje heb ik eruit gehaald. In dit stukje tekst geeft de rechter uitleg aan de kinderen in ‘kindvriendelijke taal’. Lees nu dit stukje, je vindt het onder nr. 4.

- A) Hoe begrijpelijk vind jij dit stukje tekst?

Niet begrijpelijk
 Een beetje begrijpelijk
 Begrijpelijk
 Heel begrijpelijk

- B) Krijg je een ander beeld van de uitspraak na het lezen van dit tekstje?

Nee
 Ja, omdat ...

- C) Vind jij het noodzakelijk voor de begrijpelijkheid van de uitspraak dat de rechter het stukje tekst erbij geeft?

Ja
 Nee

- 4) Vind jij dat de rechter het kan maken om dit stukje uitleg niet te geven?

Ja
 Nee
Want...

3. Uitspraak 2

3.1 Tekst uitspraak rechtbank Zeeland-West-Brabant 18 april 2017

beschikking verlenging uithuisplaatsing²

in de zaak van

WILLIAM SCHRIKKER STICHTING JEUGDBESCHERMING EN JEUGDRECLASSERING, hierna te noemen de Gecertificeerde Instelling (GI),

gevestigd te Amsterdam.

betreffende

[minderjarige] , geboren op [geboortedatum] te Breda, hierna te noemen Emma .

De kinderrechter merkt als belanghebbenden aan:

Emma,

Vera, hierna te noemen mama,

wonende te Breda,

Maarten , hierna te noemen papa,

wonende te Breda.

De kinderrechter heeft zelf met Emma gepraat. De kinderrechter vindt het belangrijk dat Emma de beslissing van de kinderrechter begrijpt. Daarom heeft de kinderrechter geprobeerd haar beslissing in begrijpelijke woorden op te schrijven.

Hoe is het tot nu toe gegaan?

Dit zijn de papieren die de kinderrechter in deze zaak heeft gekregen:

- het verzoek met alle papieren van de GI (mevrouw Jansen) van 9 februari 2017, binnengekomen bij de rechtbank op 10 februari 2017,

- de brief die Emma op de zitting aan de kinderrechter heeft gegeven.

Op 10 april 2017 heeft de kinderrechter over de beslissing gepraat met:

- Emma , die samen met haar papa apart heeft gepraat met de kinderrechter,

- papa,

- mevrouw Jansen , de gezinsvoogd van Emma .

De mama van Emma mocht er ook bij zijn, maar zij is niet gekomen.

Er mochten geen andere mensen bij zijn.

Waar is iedereen het over eens?

Papa en mama hebben het gezag over Emma . Dat betekent dat de ouders (samen met mevrouw Jansen) de belangrijke beslissingen over Emma nemen.

² Rb. Zeeland-West-Brabant 18 april 2017, ECLI:NL:RBZWB:2017:3077.

Emma woont bij [instelling] in Breda.

Op 15 juli 2016 heeft de kinderrechter besloten dat er tot 15 juli 2017 een gezinsvoogd voor Emma is. Mevrouw Jansen is de gezinsvoogd van Emma . Ook heeft de kinderrechter toen toestemming gegeven om Emma tot 15 april bij [instelling] te laten wonen.

Waar gaat het om?

De gezinsvoogd (mevrouw Jansen) heeft aan de kinderrechter toestemming gevraagd om de uithuisplaatsing van Emma nog drie maanden te laten duren, dus tot 15 juli 2017.

Wat vindt iedereen die er bij was ervan?

Mevrouw Jansen heeft op zitting verteld dat zij weet dat Emma en haar vader het niet fijn vinden dat Emma uit huis is geplaatst. Volgens mevrouw Jansen is het belangrijk voor Emma dat zij nog bij [instelling] blijft wonen. Er zijn veel dingen in haar leven aan de hand die haar onrustig maken. Zo gaat het tussen papa en mama niet goed en wonen zij nu in twee verschillende huizen. Emma heeft speciale hulp nodig en volgens mevrouw Jansen kunnen papa en mama dit niet aan Emma geven. Mevrouw Jansen vraagt daarom aan de kinderrechter om het goed te vinden dat Emma nog langer bij [instelling] woont. Het gaat dan nu eerst om drie maanden, maar het zou kunnen dat mevrouw Jansen ook daarna nog vindt dat Emma niet naar huis kan.

Emma heeft in haar brief aan de kinderrechter geschreven dat zij het niet leuk vindt dat zij uit huis is geplaatst. Zij vindt het ook niet eerlijk zoals het gegaan is. Emma vindt het verschrikkelijk op de groep. Zij krijgt daar depressieve klachten van. De groep en de dokter bij [instelling] willen dit niet geloven en geven haar pillen die volgens Emma niet werken. Emma maakt zich ook veel zorgen om mama. Mama woont bij Amarant. Emma ziet haar erg weinig en dat vindt zij heel erg. Emma voelt zich op de groep neutraal, boos of verdrietig. Zij wil graag terug naar papa om weer bij hem te gaan wonen. Emma heeft zelf geen last van de scheiding van papa en mama. Ze wil erg graag weer bij papa wonen.

Papa heeft aan de kinderrechter verteld dat er steeds maar wordt gezegd dat Emma op haar plek is bij [instelling] maar dit klopt niet. Ze heeft depressieve klachten, bekrast zichzelf en eet bijna niet meer. Ook heeft ze veel huilbuien. Emma vindt het moeilijk om te praten, maar met papa kan ze wel goed praten. Papa heeft dit allemaal verteld tegen de hulpverlening maar die hebben daar niks mee gedaan. Ook vindt hij het vervelend dat er zo veel verschillende mensen bij [instelling] rondlopen. Emma heeft daar last van. Papa is bezig om een ander huis te kopen waar Emma in ieder geval een eigen kamer kan hebben. Dat kan ook want volgens papa heeft hij geen schulden meer. Mama is volgens papa iedere avond en in het weekend bij hem. Zij hebben nu een soort pauze in hun relatie, maar volgens papa is het wel de bedoeling dat zij samen verder gaan. Papa vindt dat hij beter voor Emma kan zorgen dan [instelling] . Hij is helemaal niet tevreden over [instelling] . Daarom wil hij graag dat de kinderrechter Emma naar huis laat gaan.

Wat vindt de kinderrechter ervan?

Emma heeft op zitting verteld dat zij het niet fijn heeft bij [instelling] en graag naar huis wil. Zij wil graag bij haar vader wonen. Volgens Emma is zij somber sinds zij op de groep verblijft. Haar vader heeft daarbij ook verteld dat Emma zichzelf bekrast en erg afvalt. De kinderrechter begrijpt dat de ouders van Emma en Emma zelf het nog steeds erg moeilijk

vinden dat Emma niet meer thuis woont. De kinderrechter heeft met de papa van Emma en Emma zelf gepraat. Zij hebben verteld dat het sinds de uithuisplaatsing niet beter is gegaan met Emma, maar zelfs slechter. Zo heeft zij last van depressieve klachten, automuteert (een moeilijk woord voor jezelf krassen en pijn doen), krijgt zij behoorlijk wat medicijnen en is zij ook erg aan het afvallen. De kinderrechter vraagt zich dan ook af of een langere uithuisplaatsing wel goed is voor Emma. Zij kan de hulp van [instelling] niet goed accepteren omdat zij daar niet wil zijn. Volgens de kinderrechter komt dit voor een deel ook omdat papa en mama het niet eens zijn met de uithuisplaatsing en dit ook tegen Emma blijven zeggen. Zo krijgt Emma ook niet het gevoel dat het goed voor haar is om bij [instelling] te wonen.

De kinderrechter vindt dat Emma alleen bij papa kan gaan wonen als bij papa goed genoeg voor haar gezorgd wordt. De kinderrechter denkt dat papa dat niet zo maar alleen kan. Hij heeft als Emma bij hem zou wonen, hulp nodig. Eerst moet dus uitgezocht worden of het bij papa goed genoeg is voor Emma en welke hulp dan nodig is. Pas als dat duidelijk is, kan Emma naar huis.

De kinderrechter vindt het dus belangrijk dat goed uitgezocht wordt of Emma weer bij papa kan gaan wonen en hoe dat dan zou moeten. De kinderrechter wil voor zij daarover een beslissing neemt, nog een aantal dingen weten. Mevrouw Jansen moet daarover een brief schrijven aan de kinderrechter.

De kinderrechter wil graag een verslag van [instelling] hoe Emma het doet op de groep. Ook wil zij weten hoe het gaat bij papa thuis en wat zijn werktijden zijn. Papa heeft op zitting aangegeven dat hij geen schulden meer heeft en dat hij een huis gaat kopen waar hij met Emma kan wonen. De kinderrechter wil dit zeker weten en vraagt aan mevrouw Jansen of zij daar verder met papa over wil gaan praten en dit dan op papier wil zetten. De kinderrechter wil dit graag zeker weten omdat het belangrijk is dat papa genoeg geld heeft om voor Emma te zorgen. Ook is het niet goed voor Emma als ze veel alleen thuis zou zijn als ze bij papa woont. Ook wil de kinderrechter dat mevrouw Jansen gaat kijken naar goede hulp die bij papa thuis kan komen. Dat kan hulp voor Emma zijn, maar ook voor papa of misschien wel voor allebei. Mevrouw Jansen moet dat goed gaan regelen. Zonder goede hulp bij papa thuis kan Emma niet bij papa gaan wonen, vindt de kinderrechter. Dat moet papa ook goed begrijpen. Papa heeft ook aan de kinderrechter verteld dat hij graag met mama verder wil en dat ze niet gaan scheiden. De kinderrechter weet alleen niet of mama er ook zo over denkt en zij wil dat mevrouw Jansen dat aan mama vraagt.

Het kost tijd om deze dingen allemaal uit te zoeken, hulp te zoeken voor bij papa thuis en daar een brief over te schrijven aan de kinderrechter. Daarom zal Emma dus nog een poos bij [instelling] moeten blijven. Het kan ook zo zijn dat de kinderrechter vindt dat het bij papa sowieso niet gaat lukken. Maar daar hoeft de kinderrechter nu nog geen beslissing over te nemen. Mevrouw Jansen moet eerst gaan uitzoeken hoe het wel kan gaan lukken bij papa.

Mevrouw Jansen had gevraagd om toestemming om Emma nog drie maanden bij [instelling] te laten wonen. De kinderrechter beslist dat, als mevrouw Jansen dit wil, Emma nu eerst nog twee maanden bij [instelling] moet wonen.

Dat betekent dat de kinderrechter later gaat beslissen of Emma die laatste maand ook nog bij [instelling] moet wonen. Dat gaat de kinderrechter pas doen als ze de brief van mevrouw Jansen heeft gekregen en nog een keer met iedereen gepraat heeft over de toekomst van

Emma . De kinderrechter wil graag dat mevrouw Jansen een week vóór de volgende zitting alle dingen die ze te weten is gekomen en heeft geregeld, opschrijft en naar de kinderrechter stuurt. Op 6 juni gaat de kinderrechter dan weer verder praten met Emma , haar ouders en mevrouw Jansen .

3.2 Vragenlijst bij uitspraak 2

- 1) Omschrijf in eigen woorden waar deze uitspraak over gaat en wat de beslissing van de rechter is.

- 2) Hoe begrijpelijk vind jij de uitspraak?

- Niet begrijpelijk
- Een beetje begrijpelijk
- Begrijpelijk
- Heel begrijpelijk

- 3) Deze rechter heeft ervoor gekozen om de hele tekst zo begrijpelijk mogelijk te schrijven. Wat vind jij ervan dat de rechter de héle tekst in begrijpelijke taal heeft gezet?

- Niet nodig
- Goed
- Geen mening

4. Uitspraak 3

4.1 Tekst uitspraak rechtbank Noord-Nederland 31 augustus 2018

beschikking van de enkelvoudige kamer d.d. 31 augustus 2018

inzake

X,

wonende te ...,

hierna ook te noemen de vader,

advocaat mr. S.C. Janssens-van Drooge, kantoorhoudende te Zwolle,

tegen

Y,

wonende te ...,

hierna ook te noemen de moeder,

advocaat mr. W.J.P. Suringar, kantoorhoudende te Assen,

1 Procesverloop

Bij verzoekschrift, binnen gekomen op 6 augustus 2018, verzocht vader om het hoofdverblijf van Daan na de zomervakantie 2018 bij vader te bepalen, vervangende toestemming te geven voor inschrijving van Daan op een middelbare school in (woonplaats vader) met ingang van het schooljaar 2018/2019 en voor zover nodig een bijzondere curator te benoemen om de belangen van Daan te behartigen en een advies uit te brengen.

Bij verweerschrift van 20 augustus 2018 verzocht moeder om het verzoek van vader aan te houden en pas na een onderzoek door de Raad voor de Kinderbescherming (hierna: de Raad) een beslissing te nemen op het verzoek.

Op 21 augustus 2018 is Daan gehoord door de kinderrechter.

Bij fax van 22 augustus 2018 liet vader weten het verzoek te willen aanvullen met een verzoek tot wijziging van de contactregeling tussen vader en Rick.

Het verzoek is behandeld ter zitting van 23 augustus 2018.

Daarbij waren beide ouders aanwezig met hun advocaten.

Namens de Raad was mw. S. van der Laan aanwezig.

2 Feiten

2.1.

De ouders zijn getrouwd geweest. De echtscheidingsbeschikking is op 10 mei 2012 ingeschreven in de registers van de burgerlijke stand.

De ouders zijn de ouders van Daan, geboren2004 en Rick geboren op 2007. Sinds hun ouders uit elkaar zijn hebben de jongens hun hoofdverblijf bij hun moeder.

2.2.

Tussen de ouders zijn verschillende procedures gevoerd.

De laatste beschikking in een procedure tussen de ouders is van 5 april 2017.

Die procedure werd door moeder begonnen, waarbij zij vroeg een eerdere beschikking van 19 maart 2014 te wijzigen. Vader kwam met tegenverzoeken.

In april 2017 is door de rechtbank een gedetailleerde regeling voor vakanties en feestdagen getroffen. Ook is beslist dat de jongens één weekend per veertien dagen van zaterdag 18:00 uur tot dinsdagochtend schooltijd bij de man zijn. Ze worden dan op maandag door vader vanuit (woonplaats vader) naar school in Assen gebracht, gaan uit school naar hun grootouders waar hun vader dan ook is, overnachten bij hun grootouders en gaan van daaruit op dinsdag naar school.

2.3.

Vader is per september 2015 verhuisd naar (woonplaats vader).

2.4.

In die beschikking van 5 april 2017 is het standpunt van de Raad als volgt vermeld:

"De Raad heeft ter zitting naar voren gebracht dat zeer zorgelijk is dat partijen al ruim zes jaar met elkaar strijden. Het is de omgekeerde wereld dat hulpverlening voor Daan en Rick ingezet wordt, zodat zij leren beter om te gaan met strijdende ouders, in plaats van dat ouders leren om beter met elkaar om te gaan.

Hoewel partijen beiden stellen dat zij in het belang van hun kinderen handelen, concludeert de Raad dat het tegendeel waar is. De belangen van Daan en Rick worden door partijen ernstig ondermijnd. Het handelen van partijen richt Daan en Rick zelfs ten gronde.

De Raad is van mening dat partijen hun verantwoordelijkheid ten opzichte van Daan en Rick dienen te nemen, over hun eigen schaduw heen dienen te stappen, hun communicatie dienen te verbeteren en zelf afspraken moeten maken over de contactregeling en de verdeling van de vakanties. Nu gebleken is dat partijen daarin op dit moment niet slagen, acht de Raad het evenals Jeugdbescherming Noord, het meest aangewezen dat de rechtbank in deze (in detail) een knoop gaat doorhakken. Indien de contactregeling en de verdeling van de vakanties en de feestdagen in detail vastligt, hoeven partijen hierover niet meer in conflict te raken en kunnen zij zich in het belang van Daan en Rick (en met hulp van de gezinsvoogd) richten op het verbeteren van hun onderlinge communicatie en samenwerking."

2.5.

De rechtbank verwoordde het als volgt:

"De rechtbank constateert op basis van de inhoud van de stukken en hetgeen ter zitting is behandeld dat, ondanks de ondertoezichtstelling, de onderlinge verstandhouding tussen partijen onveranderd slecht is en de communicatie tussen hen nog altijd moeizaam verloopt. De in het kader van de ondertoezichtstelling gestarte hulpverleningstrajecten hebben er tot op heden niet toe geleid dat partijen in staat zijn overeenstemming te bereiken over een contactregeling en een verdeling van de vakanties en feestdagen.

De rechtbank is gebleken dat er sprake is van een patroon waarin beide partijen op een zeker moment zich niet meer bereidwillig naar elkaar opstellen, op dat moment de hakken in het zand zetten en in een impasse geraken. Partijen verwijten elkaar over en weer rigiditeit en een gebrek aan medewerking. Duidelijk is dat het niet tot stand komen van een conactregeling [...] leidt tot onrust en telkens nieuwe conflicten, hetgeen zijn weerslag heeft op Daan en Rick. De rechtbank acht het thans het meest in het belang van Daan en Rick dat op zo kort mogelijke termijn definitieve duidelijkheid over de contactregeling [...] bestaat, zodat partijen daarover niet meer hoeven te strijden. Om rust te creëren, en mogelijk een basis te scheppen voor verbetering van de verstandhouding, zal de rechtbank [...] de navolgende regeling treffen. "

en:

"Tenslotte is de rechtbank met Jeugdbescherming Noord en de Raad van oordeel dat partijen op dit moment niet handelen in het belang van Daan en Rick. Daan en Rick lijden zeer onder de situatie."

2.6.

In een brief voorzien van "(woonplaats vader), 30 april 2017" met als aanhef "Beste mama en papa" en volgens de tekst van de brief geholpen door papa wordt medegedeeld dat de jongens de regeling die de rechter heeft bepaald willen veranderen "omdat dit niet aansluit bij onze wensen". De laatste zin luidt "Rick en ik willen graag weten of dit zo geregeld kan worden. We hopen dat jullie dit snel kunnen bespreken, zodat er ook voor ons duidelijkheid komt."

2.7.

In een mail van 9 december 2017 legt Daan aan zijn ouders voor dat hij de contactregeling wil aanpassen. Hij wil dan op vrijdagavond naar zijn vader en maandag uit school naar zijn moeder.

2.8.

Op 25 mei 2018 mailt Daan aan zijn ouders "Zoals jullie weten zou ik graag bij papa willen gaan wonen. Mijn motivatie is: dat ik graag wil weten hoe het is om bij papa te wonen.

Daarnaast merk ik dat mama en ik regelmatig botsen qua karakter.

Verder wil ik graag werken aan de vader-zoon relatie."

Daarna wordt uitgewerkt hoe dat praktisch zou moeten qua reizen, sporten, kerk en broertje. De brief eindigt met "Ik weet nog niet precies hoe we dit kunnen regelen. Als jullie dit weten, zou dat fijn zijn. Ik hoop dat we er ondanks het moeilijke onderwerp samen goed uit kunnen komen."

2.9.

In een beschikking van 5 februari 2014 heeft de kinderrechter de jongens onder toezicht gesteld. Die ondertoezichtstelling is een paar keer verlengd en in 2018 afgesloten. De doelen van die ondertoezichtstelling waren niet behaald.

3 Motivering

3.1.

Vader heeft verzoeken ingediend, die hij op vergelijkbare wijze motiveert.

De jongens hebben een wens en die wens wil vader respecteren.

Als het om de nu tienjarige Rick gaat, dan verwijst vader daarbij naar de brief van 30 april 2017, aangehaald onder 2.6.

Ter zitting is door de rechtbank medegedeeld dat de rechtbank het verzoek over Rick niet inhoudelijk zal behandelen. Het geeft geen pas en is strijdig met een goede procesorde om moeder (en Raad en rechtbank) te overvallen door een dag voor de mondelinge behandeling dat verzoek in te dienen. Het is moeilijk voorstelbaar dat deze manier van procederen en met elkaar omgaan in het belang van de kinderen van deze ouders is.

3.2.

Vader heeft benadrukt dat Daan zich gehoord moet kunnen voelen. Dat is de rechter helemaal met vader eens. De rechter zal dan ook niet zozeer aan de ouders, maar aan Daan zelf proberen uit te leggen waarom de rechter het niet zo zal regelen dat hij nu bij zijn vader gaat wonen.

Daan, jij en ik hebben elkaar gesproken. Aan mij heb je toen uitgelegd dat je bij vader wilt gaan wonen omdat je het gevoel hebt dat je iets mist. Wat je mist, dat weet je niet, maar je denkt dat het zou helpen om bij je vader te gaan wonen.

Je vrienden zitten bij je op school in Assen en op die school heb je het ook naar de zin. Met je moeder en je broertje ga je in Groningen naar de kerk. Zelf ga je ook naar de kring van de kerk en daar heb je veel steun aan. Daar wil je naar toe blijven gaan en daarom heb je al bedacht hoe je dat vanuit (woonplaats vader) zou kunnen doen. Je gaat al een tijdje naar een kindercoach waar je een goed contact mee hebt. Die kindercoach zit in Assen. Je hebt zelf in je brief aan je ouders al gemeld dat je Rick zoveel mogelijk wilt blijven zien. Je snapt ook heel goed dat het voor Rick ook een hele verandering wordt als jij bij je vader gaat wonen.

Je hebt ook uitgelegd dat je ouders volgens jou al acht jaar niet meer met elkaar praten en dat ze het nergens over eens kunnen worden. Het is nu bijvoorbeeld wel duidelijk op welke dag en hoe laat je vader je op komt halen, maar nu is er iedere keer gedoe over bij wie je dan eet. Dat regelen je ouders niet onderling, maar ze willen wel allebei dat je met hun eet. Dat los je nu op door op die avonden twee keer te eten. Ook verder denk jij al vooruit. Je vader is in (woonplaats vader) gaan wonen. Die afstand maakt het extra ingewikkeld. Je voorziet nu al een probleem doordat (woonplaats vader) in een andere vakantieregio ligt dan Assen. Je vader heeft een stiefdochter die naar school gaat en binnenkort gaat dat wringen met jullie vakanties. Dat probleem wordt alleen maar groter als jij en Rick in verschillende vakantieregio's zouden wonen. Dat heb je zelf niet gezegd, maar ik heb de indruk dat je dat ook zelf wel ziet.

Je vader heeft dit verzoek ingediend. Hij heeft dat met je besproken en jij hebt toen gezegd dat het wel mocht.

Als je ouders mij vertellen wat er moet gebeuren en waarom, dan gaat het over de vraag wat jij ècht wil en waarom je dat wilt. Daar focussen ze allebei op. Ik heb ze ter zitting uitgelegd dat ze daarmee de kern missen. Wat jij wilt en waarom je dat wilt is belangrijk. Dat moeten je ouders zeker meewegen. Maar daarna moeten ze zelf hun verantwoordelijkheid nemen. Dan moeten zij als ouders zich buigen over de vraag of wat jij wilt nu wel zo'n goed idee is. Daarna moeten zij, alles meewegende, een beslissing nemen.

Dat zijn je ouders duidelijk niet gewend en jij verwacht het al niet meer van je ouders.

Dat begrijp ik van jouw kant wel. Ouders, in de zin van twee volwassenen die samen optreden in jouw belang, die heb jij al een hele tijd niet. Je hebt een vader en een moeder, die het nergens over eens lijken te worden, over alles conflicten weten te krijgen en jij zit daar tussenin. Jij probeert problemen te voorkomen, conflicten te sussen en bij dat alles vooral niemand het gevoel te geven dat je partij kiest. Daarbij kom je aan je eigen belangen en eigen ontwikkeling pas als laatste toe en als het nodig is maak je dat ondergeschikt.

Daan, jij en je broertje zijn niet verantwoordelijk voor de problemen tussen je ouders. Jullie hebben er geen schuld aan en jullie zouden er geen last van moeten hebben.

Over de vraag wanneer je voor hoe lang bij welke ouder bent zijn je ouders het nooit eens geweest. Dat voelen jij en je broertje en jullie hebben al heel lang het gevoel dat voor jullie niet duidelijk is hoe het nou moet. De rechtbank heeft geprobeerd aan die situatie een einde te maken en heeft in april 2017 ook heel duidelijk opgeschreven dat er een einde moet komen aan alle gedoe. Voor jullie moet er rust in de tent komen, dit is de regeling en hou op daar onrust over te veroorzaken, zou je die beschikking kunnen samenvatten. Die boodschap is uitvoerig opgeschreven en wat de Raad te melden had is ook zonder er doekjes om te winden opgeschreven. Dat doet een rechter niet voor de lol. Dat doet een rechter in een poging om bij je ouders het kwartje te doen vallen. Dat is niet gelukt. Binnen weken na die beschikking begon het al weer overnieuw. Dat werken aan verbetering van communicatie, waar de rechtbank en de Raad op aandringen, daar blijkt weinig van.

Een verhuizing van jou naar je vader lost de problemen tussen je ouders ook niet op. Dat geeft alleen maar weer een nieuwe situatie, waarin er weer een hele reeks nieuwe onderwerpen

ontstaan om het niet over eens te worden. Dat is ook niet op te lossen door alleen van je moeder te verlangen dat ze weer met je vader gaat praten. Als iets niet werkt en tot problemen leidt, dan heeft het geen zin om het steeds weer op dezelfde manier te gaan proberen. Allebei je ouders moeten dingen anders gaan doen, als dat niet gebeurt, dan wordt het niks. Allebei je ouders zullen voor mogelijk moeten houden dat ze misschien dingen niet op de juiste/handigste manier doen en dat ze dingen anders moeten doen. Dat geldt ook voor je vader. Ik heb je ouders op zitting gezien en gehoord en de manier waarop je vader over en tegen je moeder spreekt is niet productief en niet constructief. Je vader wil met je moeder overleggen, maar straalt uit dat de uitkomst van dat overleg al vast staat. Hij is ook heel behendig om dingen zo te verwoorden dat er een waardeoordeel in klinkt dat voor je moeder kwetsend is. Ik zal daar één voorbeeld van geven. Volgens je vader mis jij het leven in een gezin. Daarmee zegt hij, althans dat lijkt er erg op, dat je nu niet in een gezin woont. De tijd dat een moeder met haar kinderen niet als een volwaardig gezin werd gezien is geweest.

Jij hebt het gevoel dat je iets mist. Jij mist ook iets.

Maar ik verwacht niet dat jij door een verhuizing naar je vader gaat ontdekken wat jij mist en dat je dat daar dan ook gaat vinden, in de zin dat je probleem is opgelost.

Jij moet aan je eigen ontwikkeling gaan werken, vanuit je eigen omgeving, met de mensen waar jij je nu goed bij voelt. Je gaat in Assen naar school en hebt daar je vrienden. Je hebt de leeftijd om je langzaam losser te maken van je ouders en je eigen dingen te gaan doen, waarbij je vrienden steeds belangrijker worden. Je gaat in Groningen naar de kerk en hebt veel steun aan de mensen die je daar kent en daar ontmoet. De coach waar je veel steun aan hebt, die zit in Assen. Je broertje woont bij je moeder in (woonplaats moeder). Je moeder woont in (woonplaats moeder).

Als je hulp nodig hebt, dan kan die ook in (woonplaats moeder) worden geboden. Dat gebeurt al. Als het nodig is dat je met je school wat meer wordt geholpen, dan kan dat ook in (woonplaats moeder).

Jij bent bereid om alles wat verder voor je belangrijk is achter te laten in (woonplaats moeder) en bij je vader te gaan wonen, om daar naar een onbekende - nog niet uitgezochte - school te gaan, nieuwe vrienden te moeten maken en van daaruit te proberen je contacten met je kring in Groningen te onderhouden. Als ik de situatie overzie, dan is wat jij wilt doen niet in jouw belang en ook niet in het belang van je broertje.

Daar ga ik ook niet eerst de Raad voor de kindbescherming onderzoek naar laten doen.

Een bijzondere curator ga ik ook niet benoemen. Jij kunt bij je coach je ei kwijt en andere hulp die je in Assen zou willen hebben kan ook zonder curator worden geregeld. Die bijzondere curator lijken je ouders voor een belangrijk deel te zien als iemand die nogmaals moet gaan onderzoeken wat jij wilt. Maar dan maken ze weer de fout zich blind te staren op wat jij wilt, zonder te bedenken dat ze zelf als je ouders moeten beoordelen wat in jouw belang is.

Normaal gaan beschikkingen er alleen op woensdag uit. Dat zou betekenen dat jij pas woensdag 5 september hoort waar je gaat/blijft wonen en waar je naar school gaat. Maandag 2 september begint in Assen je school weer. Om te zorgen dat je weet waar je dan aan toe bent, zullen we deze beschikking vandaag aan de advocaten van je ouders faxen. Jij krijgt zelf een exemplaar over de post.

Beslissing

De rechtbank:

- wijst de verzoeken af.

4.2 Vragenlijst bij uitspraak 3

- 1) Omschrijf in eigen woorden waar deze uitspraak over gaat en wat de beslissing van de rechter is

- 2) Hoe begrijpelijk vind jij de tekst?

- Niet begrijpelijk
 Een beetje begrijpelijk
 Begrijpelijk
 Heel begrijpelijk

- 3) Deze rechter koos ervoor om de uitspraak kindvriendelijk te maken door in de uitspraak een brief te plaatsen aan het kind. Stel dat jij in dezelfde situatie zat als dit kind, wat zou je ervan vinden als de rechter zo'n brief zou schrijven in zijn uitspraak? En waarom?

5. Algemene vragenlijst

1) Welke manier van schrijven vind jij het prettigst als lezer? Uitspraak 1, 2 of 3? Of maakt het niets uit?

- A: Uitspraak 1: Gewone juridische tekst, geen aanpassingen
- B: Uitspraak 1: Gewone juridische tekst + samenvatting in begrijpelijke taal
- C: Uitspraak 2: Hele tekst in begrijpelijke taal
- D: Uitspraak 3: Uitspraak in briefvorm
- Alleen A vind ik niet prettig. B, C of D vind ik allemaal even prettig.
- Maakt niets uit, alle uitspraken vind ik even prettig.

2) Rechters gebruiken normaal gesproken jargon (moeilijke woorden en vaktermen). Rechters gaan hier in kindvriendelijke uitspraken verschillend mee om. Wat vind jij beter?

- Geen gebruik moeilijke woorden
- Wel moeilijke woorden gebruiken maar uitleg geven

Omdat...

3) Kun jij aangeven hoe belangrijk jij de volgende dingen vindt?

A) Persoonlijke benadering (bijv. woorden als ‘papa/mama’ in plaats van ‘vader/moeder’, dat de rechter jou persoonlijk aanspreekt in de uitspraak enz.)

- Niet belangrijk
- Neutraal
- Belangrijk
- Heel belangrijk

B) Wat we ook zagen in de zaken die jullie gelezen hebben is dat de ene rechter ervoor kiest om in de tekst de standaard kopjes te gebruiken (bijv. procesverloop) en dat de andere rechter ervoor kiest om de kopjes in makkelijke taal te zetten (bijv. Wat is er tot nu toe gegaan?). Hoe belangrijk vind je deze verandering in makkelijke taal?

- Niet belangrijk
- Neutraal
- Belangrijk
- Heel belangrijk

- C) Aparte uitleg voor kinderen wanneer de rest van de tekst in juridische taal is geschreven.
- Niet belangrijk
 - Neutraal
 - Belangrijk
 - Heel belangrijk
- D) Weglaten van moeilijke woorden
- Niet belangrijk
 - Neutraal
 - Belangrijk
 - Heel belangrijk
- E) De hele tekst is voor kinderen te lezen, niet alleen de aparte uitleg
- Niet belangrijk
 - Neutraal
 - Belangrijk
 - Heel belangrijk
- 4) Sommige rechters vinden dat kinderen zoveel mogelijk buiten de strijd gehouden moeten worden. Stel de rechter moet beslissen of jij bij je vader of moeder moet gaan wonen. Wat zou jij dan prettig vinden? Kruis de zin of zinnen aan.
- Ik wil alleen horen wat de uitkomst is. Ik hoef niet te weten waarom. Ik wil niks meekrijgen van de rechtszaak. De uitspraak hoeft niet in voor mij te begrijpen taal geschreven worden.
 - Ik wil horen wat de uitkomst is en ik wil weten waarom de rechter deze keuze heeft gemaakt. Ik wil dat alleen de beslissing in voor mij te begrijpen taal geschreven wordt maar de rest van de rechtszaak niet.
 - Ik wil de hele rechtszaak meekrijgen. Ik wil van alles op de hoogte worden gehouden en ik wil dat de hele uitspraak in voor mij begrijpelijke taal geschreven wordt.

Bijlage II: Resultaten onderzoek

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	2
2.	Resultaten uitspraak 1	3
2.1	Moeilijke woorden.....	3
2.2	Resultaten vraag 1	5
2.3	Resultaten vraag 2	7
2.4	Resultaten vraag 3	9
2.4.1	Resultaten vraag 3A	9
2.4.2	Resultaten vraag 3B	11
2.4.3	Resultaten vraag 3C	13
2.5	Resultaten vraag 4	14
3	Resultaten bij uitspraak 2.....	19
3.1	Moeilijke woorden.....	19
3.2	Resultaten vraag 1	19
3.3	Resultaten vraag 2	21
3.4	Resultaten vraag 4	23
4	Resultaten uitspraak 3	25
4.1	Moeilijke woorden.....	25
4.2	Resultaten vraag 1	25
4.3	Resultaten vraag 2	27
4.4	Resultaten vraag 3	29
5	Resultaten algemene vragen.....	32
5.1	Resultaten vraag 1	32
5.2	Resultaten vraag 2	34
5.3	Resultaten vraag 3	39
5.3.1	Resultaten vraag 3A	39
5.3.2	Resultaten vraag 3B	41
5.3.3	Resultaten vraag 3C	43
5.3.4	Resultaten vraag 3D	45
5.3.5	Resultaten vraag 3E.....	47
5.4	Resultaten vraag 4	49

1. Inleiding

In deze bijlage staan de resultaten van het onderzoek dat is afgenomen in drie middelbare schoolklassen. Het onderzoek is afgenomen in de vierde klas van en bij drie klassen van drie verschillende niveaus: vwo, havo en vmbo-kader. Gekozen werd voor de vierde klas omdat dit de oudste klas is van de middelbare school waarbij deze drie niveaus aanwezig zijn. De gedachte daarachter was dat als deze kinderen de uitspraken niet zouden begrijpen, de jongere kinderen het ook niet zouden begrijpen. Bovendien staan in twee uitspraken de leeftijden van de betrokken kinderen. De betrokken kinderen in deze uitspraken waren veertien en zestien jaar oud. De kinderen die ondervraagd werden in de vierde klas hebben een leeftijd van veertien tot zeventien jaar oud. Zij hebben dus dezelfde leeftijd als de kinderen die betrokken zijn bij de uitspraken.

Aan de eerste les, waarin de begrijpelijkheid van uitspraak één werd getest, namen 63 kinderen deel. Deze groep bestaat uit een vwo-klas met 23 leerlingen, een havo-klas met 24 leerlingen en een vmbo-kader-klas met zestien leerlingen. Aan de tweede les, waarin de twee andere uitspraken werden getest op begrijpelijkheid voor kinderen, namen 62 kinderen deel. Deze groep bestaat uit een vwo-klas met 22 leerlingen, een havo-klas met 24 leerlingen en een vmbo-kader-klas met zestien leerlingen. Per vraag kan het aantal kinderen dat de vraag invulden verschillen omdat niet alle kinderen alle vragen invulden.

De resultaten worden weergegeven in aantallen en percentages. Hiervoor is gekozen omdat het aantal leerlingen per klas verschilt.

2. Resultaten uitspraak 1

2.1 Moeilijke woorden

De volgende woorden werden als moeilijk onderstreept:

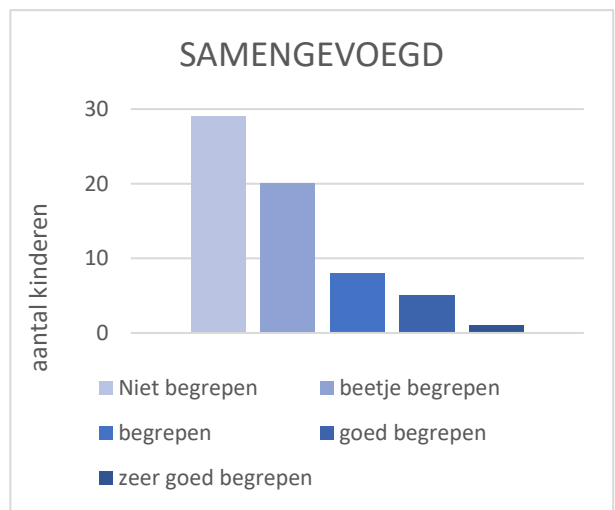
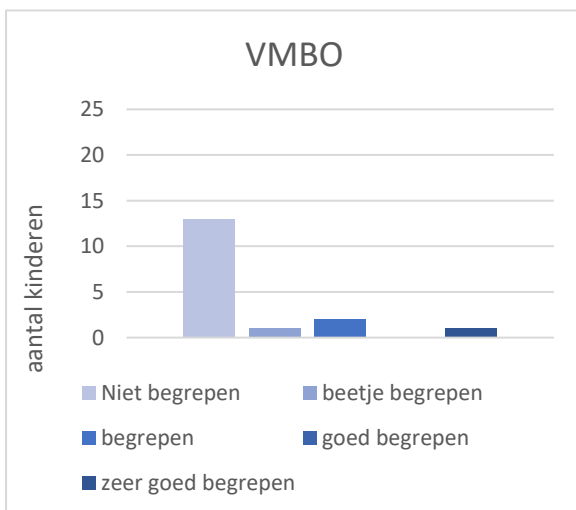
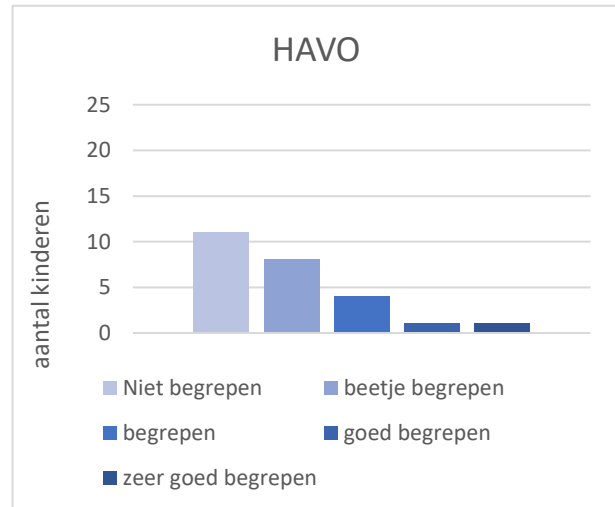
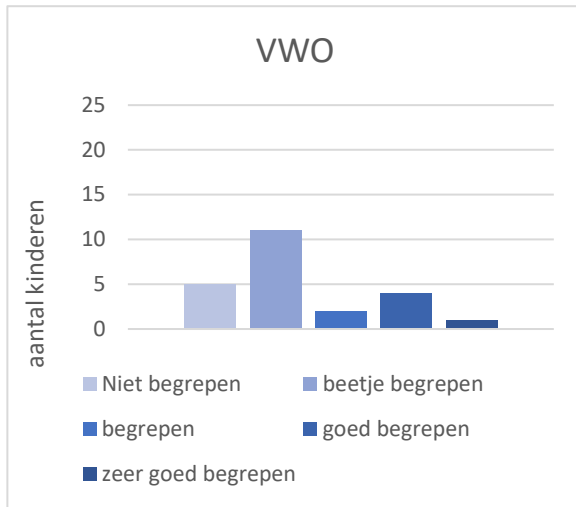
	<i>Moeilijk(e) woord(en)</i>	<i>vindplaats</i>	<i>Aantal keer genoemd als moeilijk</i>
1.	Hierna	2.2	(1)
2.	Pleitnotities	2.3	(9)
3.	Affectieve	3.1	(10)
4.	Thans	3.1	(1)
5.	Primair heeft verzocht	3.3	(7)
6.	Betreffen, betreffende	o.a. in 3.3	(2)
7.	Kinderalimentatie	o.a. in 3.3	(27)
8.	Subsidiar	3.3	(18)
9.	Dient	3.3`	(1)
10.	Verbeurte	3.3	(15)
11.	Dwangsom	3.3	(4)
12.	In gebreke	3.3	(2)
13.	Betreffende	3.3	(1)
14.	Verweerschrift	o.a. 3.4	(4)
15.	Niet-ontvankelijk	o.a. 3.4	(14)
16.	Voorts	o.a. 3.4	(5)
17.	Verzoek	3.4	(1)
18.	Bestreden beschikking	3.6	(12)
19.	Verleent	3.6	(2)
20.	Basisregistratie	3.6	(1)
21.	Uitvoerbaar bij voorraad	o.a. 3.6	(10)
22.	Compenseert	3.6	(3)
23.	Procedure	3.6	(1)
24.	Geschil	o.a. 4	(7)
25.	Zakelijk weergegeven	4.1	(2)
26.	Curator	4.1	(24)
27.	Vervangende toestemming	o.a. 4.1	(2)
28.	Kosten rechtens	4.1	(9)
29.	Schorsen	4.1	(1)
30.	Gronden	4.2 (1)	(1)
31.	Berust bestreden	4.2	(1)
32.	Incidenteel appel	4.2	(25)
33.	Ten behoeve	4.2	(1)
34.	Zoals neergelegd	4.2	(1)
35.	Motivering	4.3	(1)
36.	Brp	5.1	(2)
37.	Alsmede	5.1	(3)
38.	Tevens	5.1	(1)
39.	Criteria	o.a. 5.1	(5)
40.	Uitgangspunt v. gelijkwaardigh.	5.1	(1)
41.	Gelijke verdeling	5.1	(1)
42.	Schorsingsverzoek	5.1	(3)
43.	Belangenafweging	o.a. 5.3	(5)
44.	In beginsel	5.3	(1)
45.	Continuïteit van de zorg	5.4	(6)
46.	Geworteld	5.4	(1)
47.	Desbetreffende	5.5	(4)
48.	Maakt ze tot de zijne	5.5	(2)
49.	Astmatische	5.6	(9)

50.	Zodanige	5.6	(1)
51.	Althans	5.6	(1)
52.	Ernst	5.6	(1)
53.	Rechtvaardigt, rechtvaardigen	5.3, 5.6	(2)
54.	Betwist	5.6	(1)
55.	Onderbouwd	5.6	(1)
56.	Daarmee is nog niet gezegd	5.6	(1)
57.	Belang	5.6	(1)
58.	Ontwikkelingstaken	5.6	(1)
59.	Gedegen	5.7	(4)
60.	Inbedding	5.7	(5)
61.	Schriftelijke bescheiden	5.7	(5)
62.	Transfer	5.7	(3)
63.	Concreet	5.7	(2)
64.	Betrekking	5.7	(2)
65.	Gestagneerd	5.7	(10)
66.	Onderhavige	o.a. 5.7	(9)
67.	Voorgaande	5.7	(1)
68.	Vatbaar	5.7	(1)
69.	Met het oog op	5.7	(1)
70.	Bevorderen	5.7	(1)
71.	Bekrachten, bekrachtigd	o.a. 5.7	(2)
72.	Vorenstaande	5.8	(2)
73.	Gewaarborgd	5.8	(8)
74.	Geenszins	5.8	(1)
75.	Overweging	5.8	(1)
76.	Concrete	5.8	(1)
77.	Ontoereikend	5.10	(13)
78.	Nihil	5.10	(8)
79.	Averechts	5.11	(7)
80.	Afgedwongen	5.11	(1)
81.	Gelet	5.11	(1)
82.	Ontvallen	5.11	(3)
83.	Schorsingsverzoek	5.12	(4)
84.	Proceskostenveroordeling	5.13	(2)
85.	Compenseren	5.13	(1)
86.	Geding	5.13	(3)

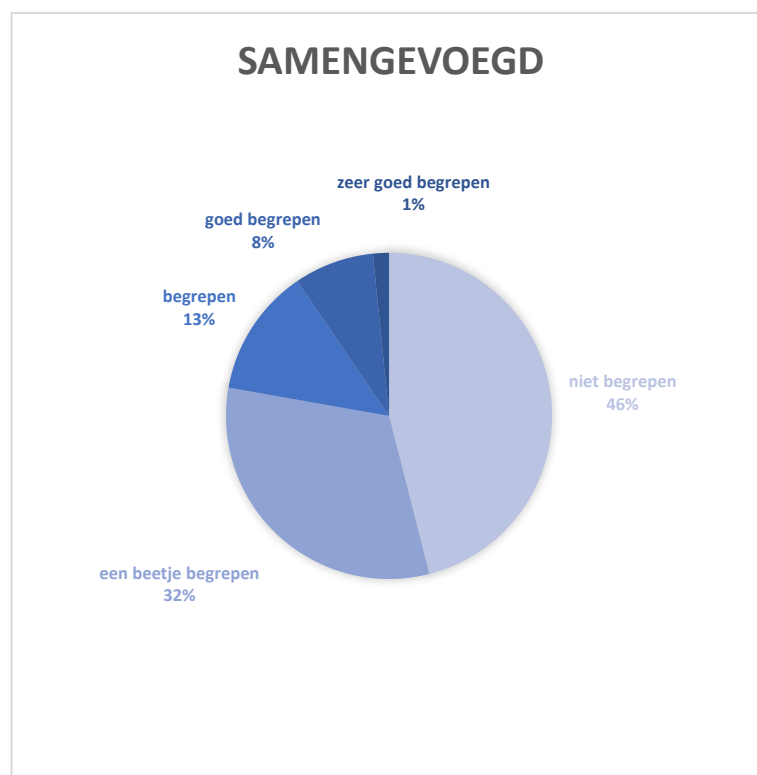
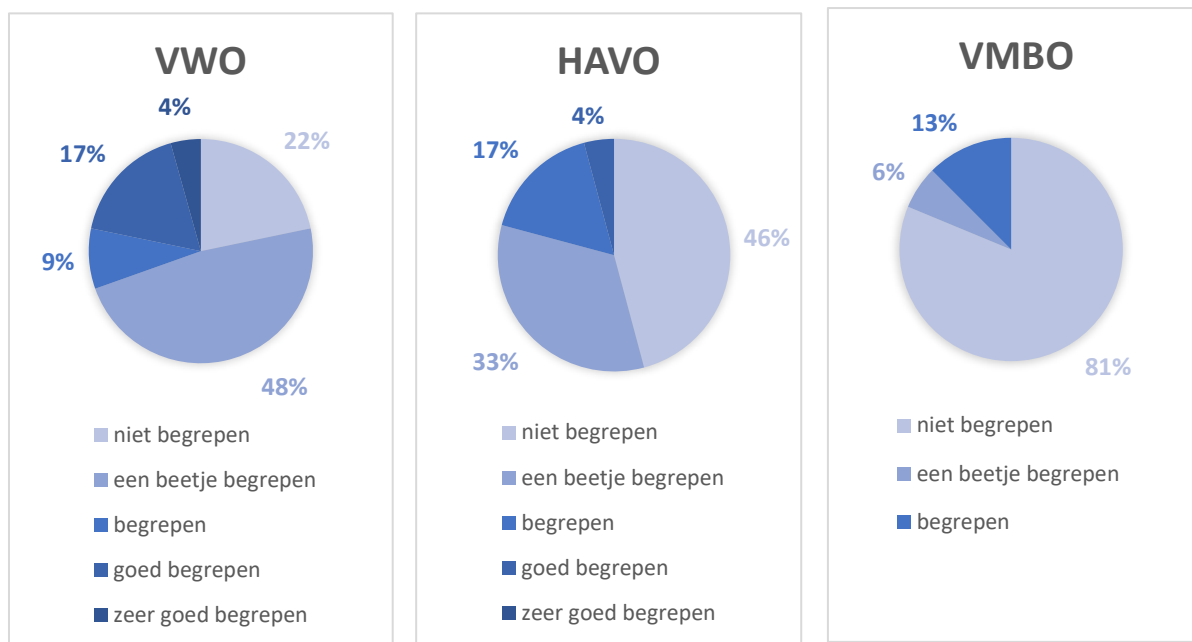
Achttien keer werd in de uitspraak zonder uitleg geen enkel woord onderstreept. In de bijlage waarin rechtsoverweging 5.9 was opgenomen is geen enkele keer een woord onderstreept.

2.2 Resultaten vraag 1

RESULTATEN IN AANTALLEN

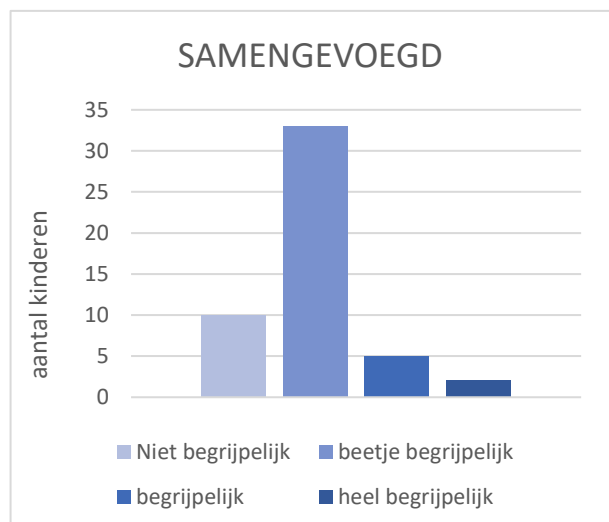
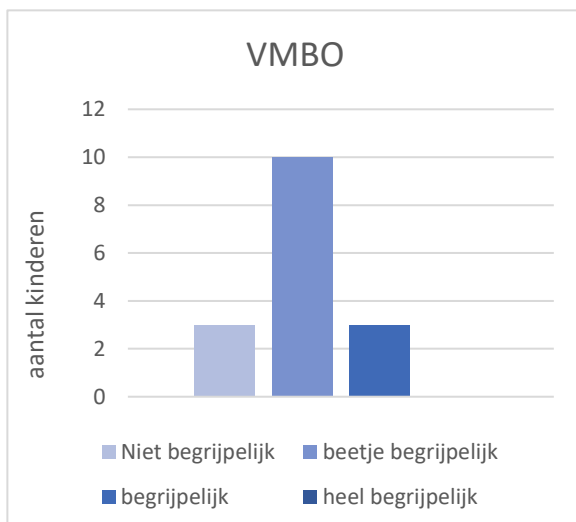
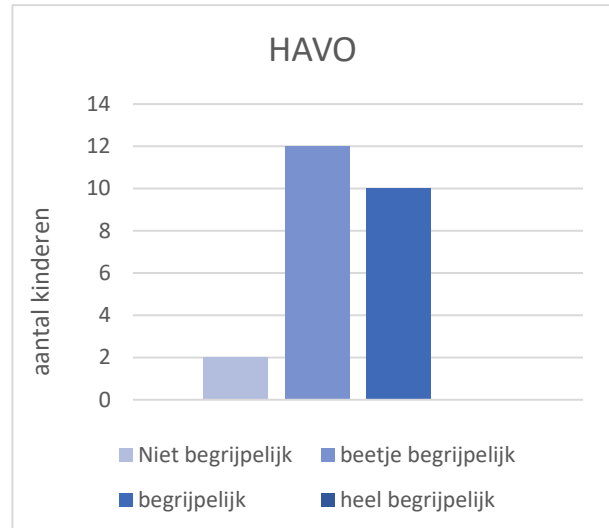
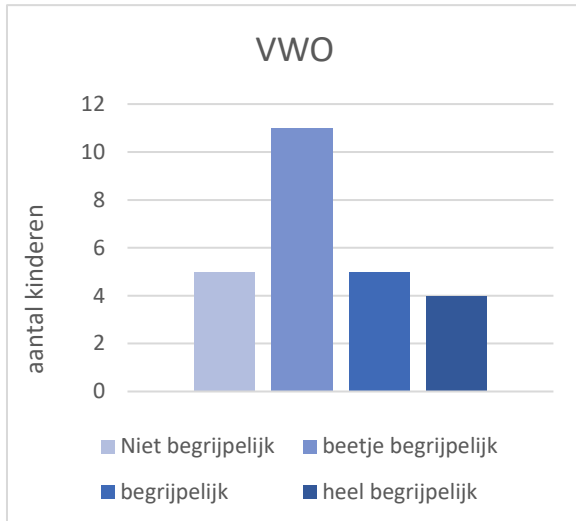

RESULTATEN IN PERCENTAGES

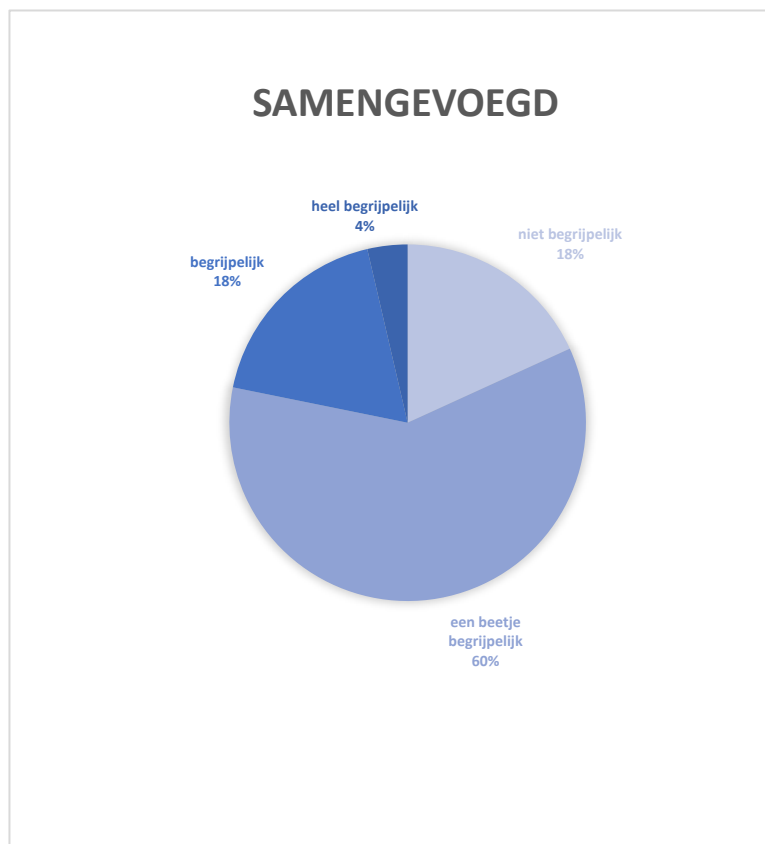
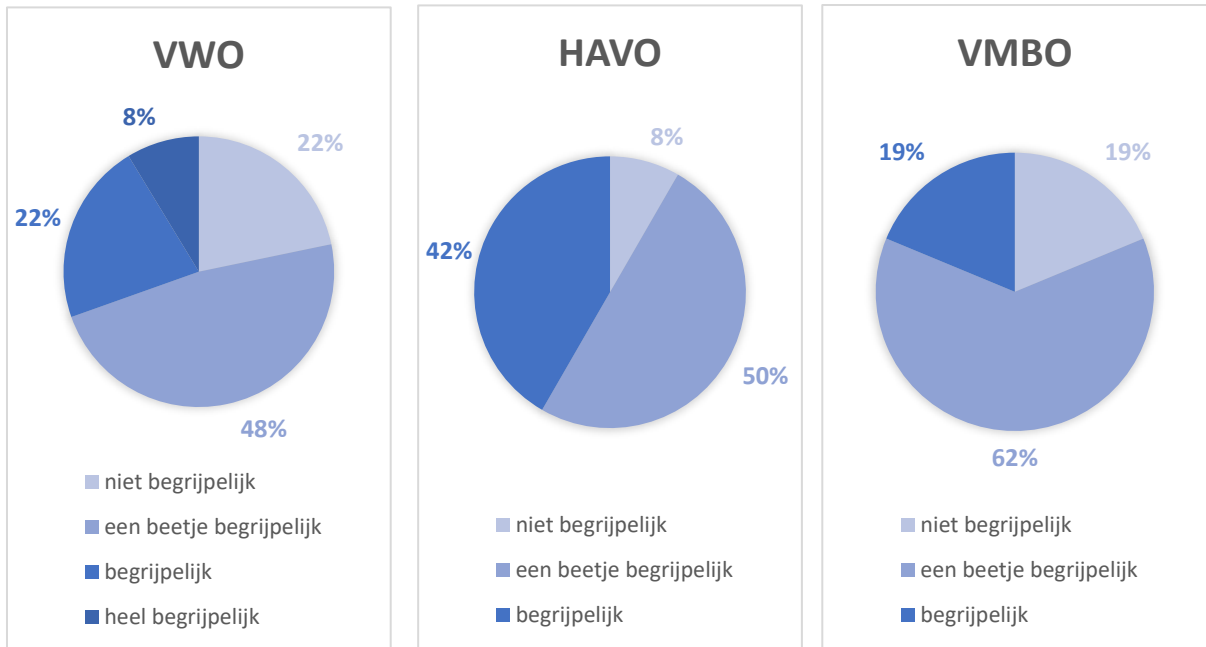

2.3 Resultaten vraag 2

RESULTATEN IN AANTALLEN

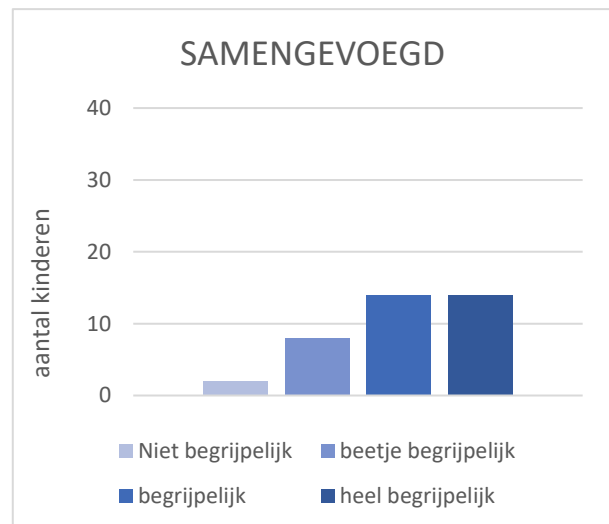
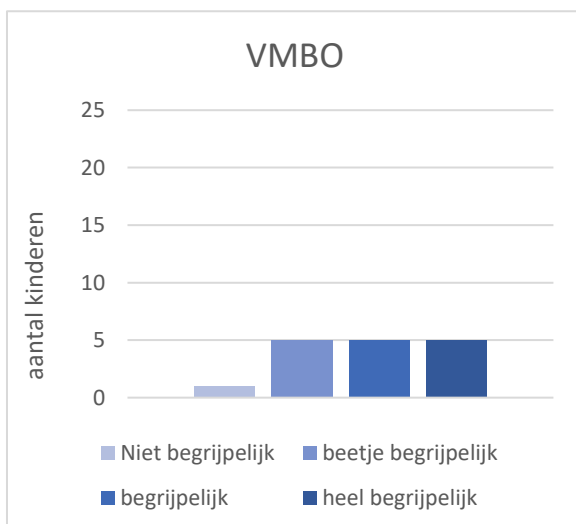
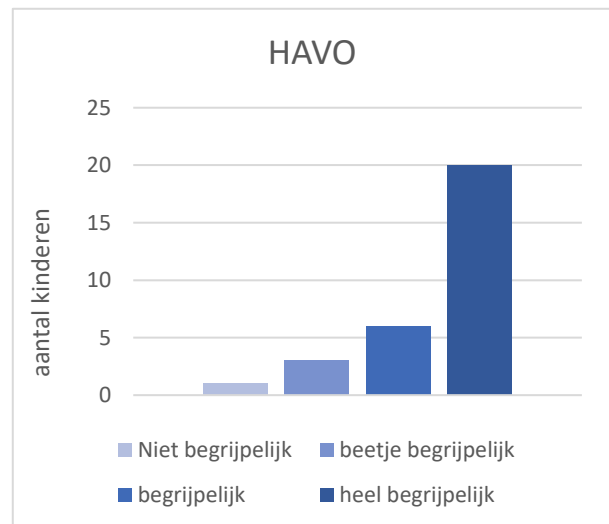
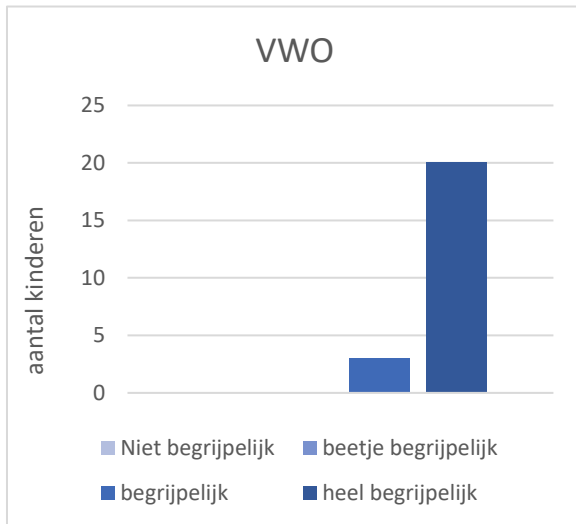

RESULTATEN IN PERCENTAGES

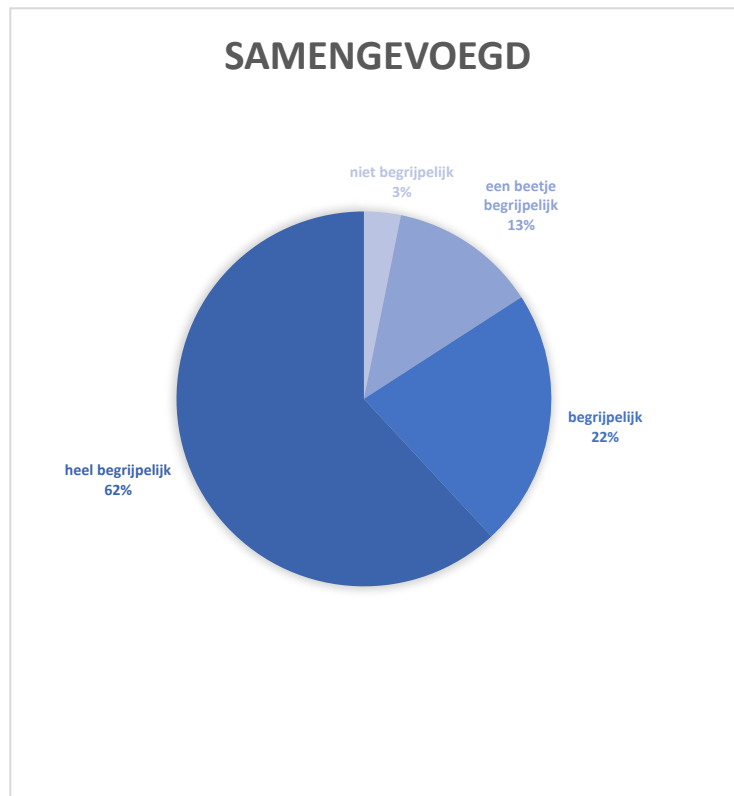
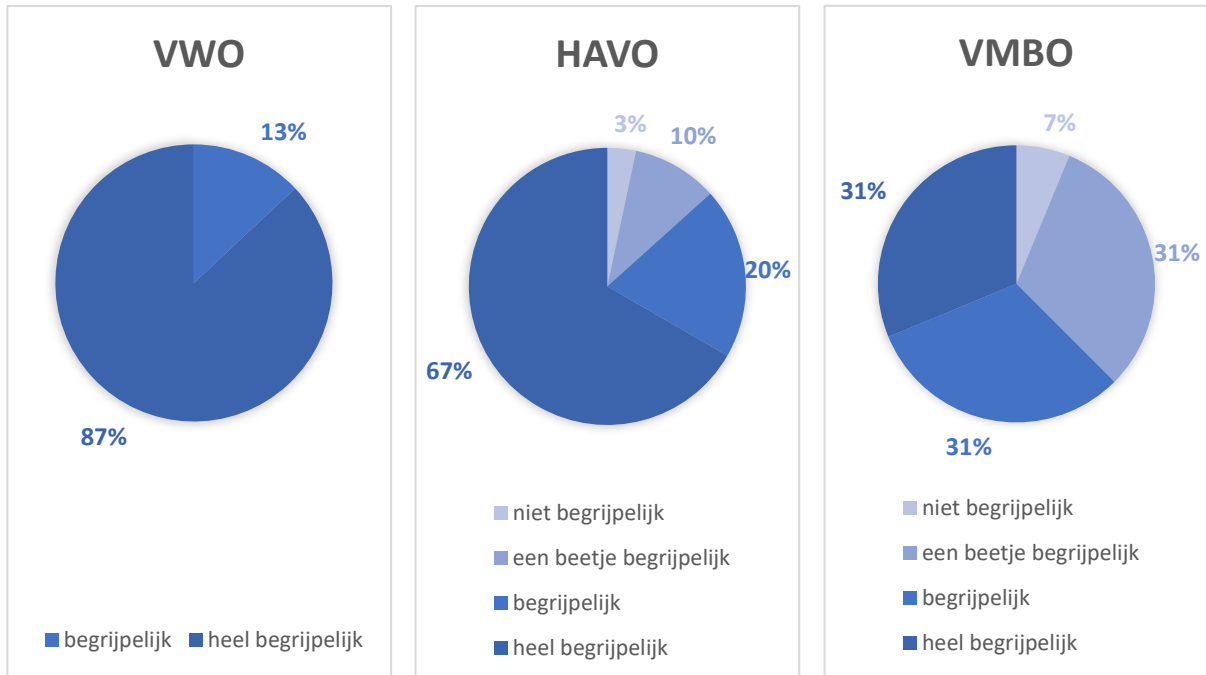

2.4 Resultaten vraag 3
2.4.1 Resultaten vraag 3A

RESULTATEN IN AANTALLEN

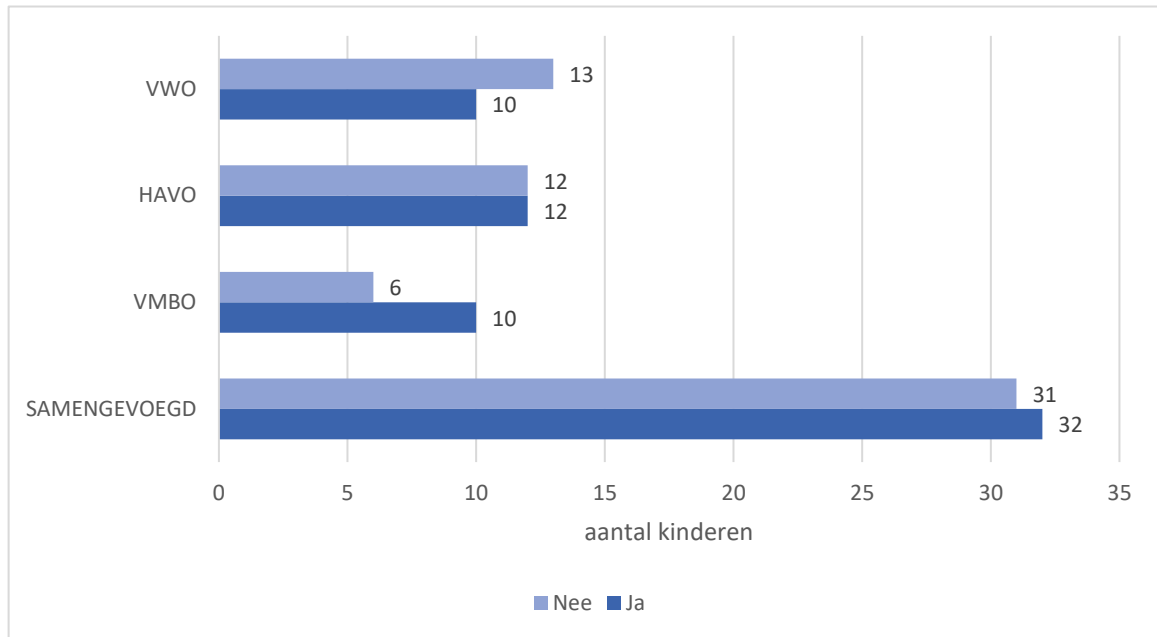

RESULTATEN IN PERCENTAGES

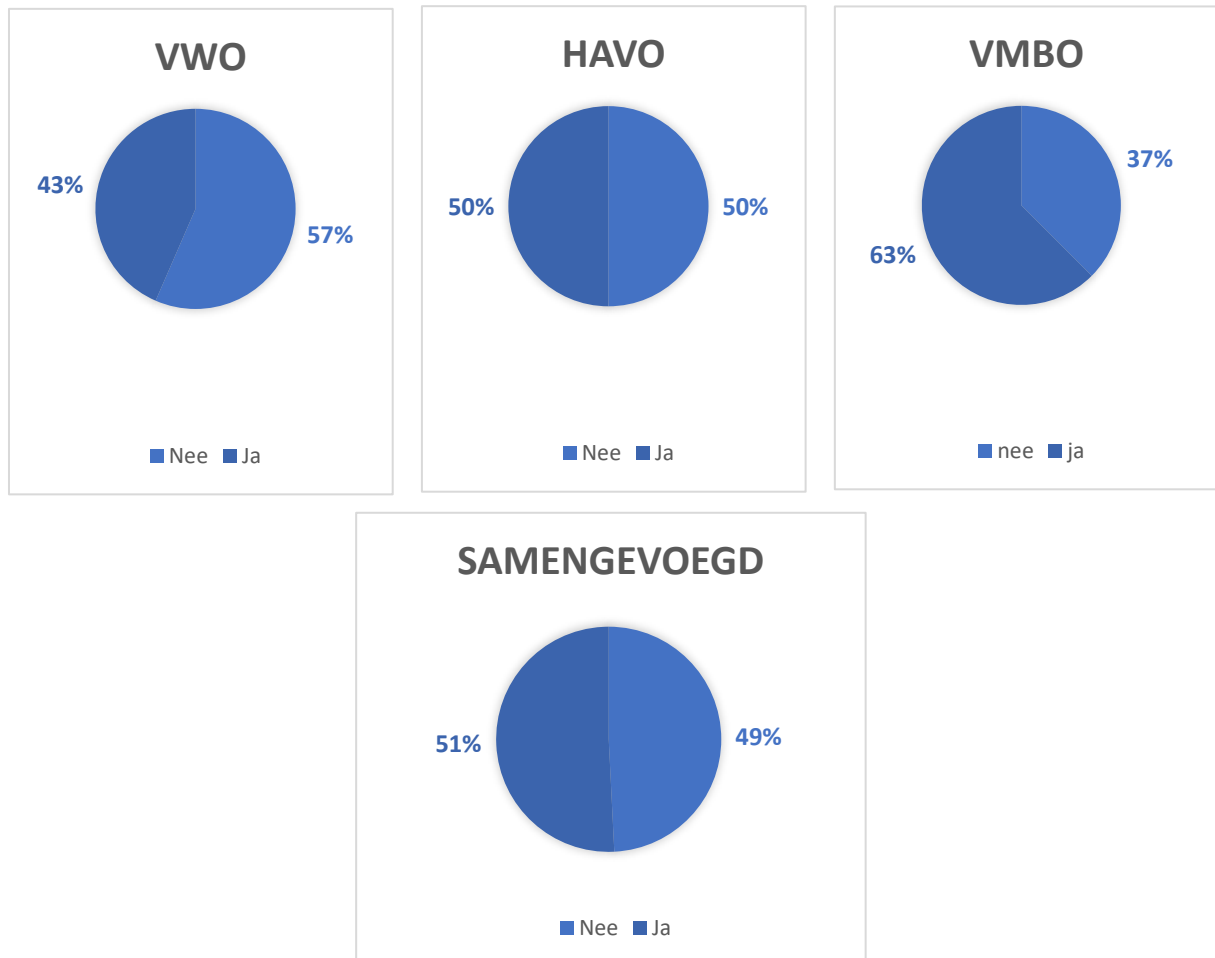

1.4.2 Resultaten vraag 3B

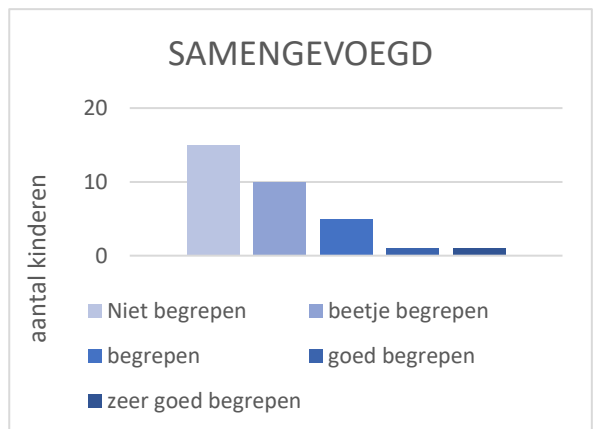
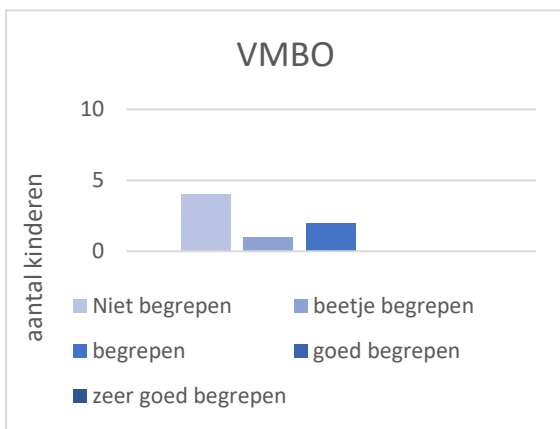
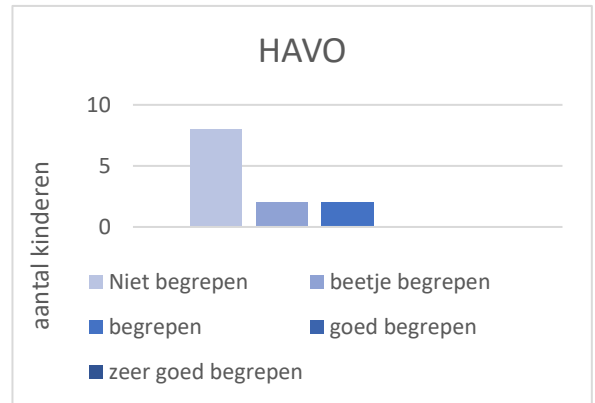
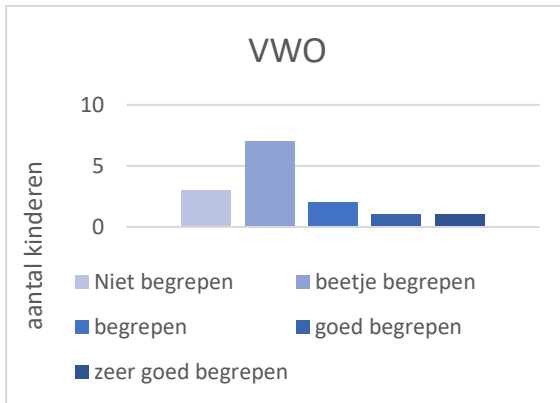
RESULTATEN IN AANTALLEN

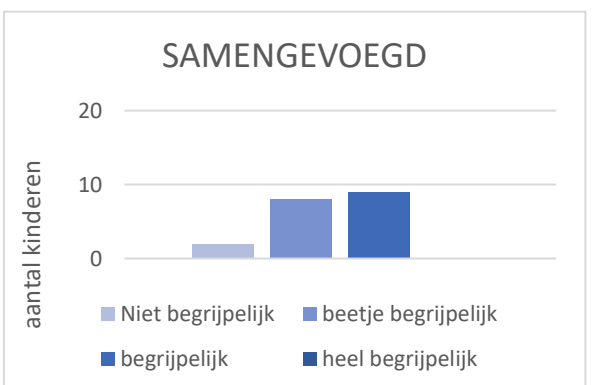
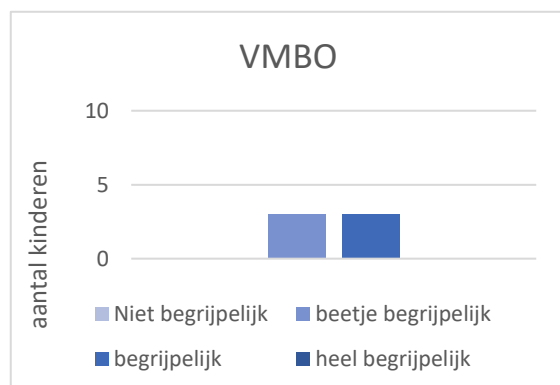
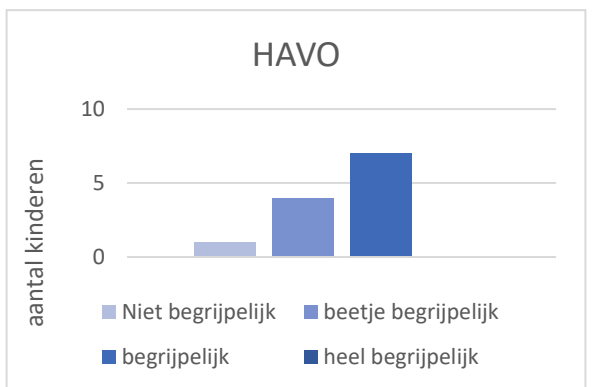
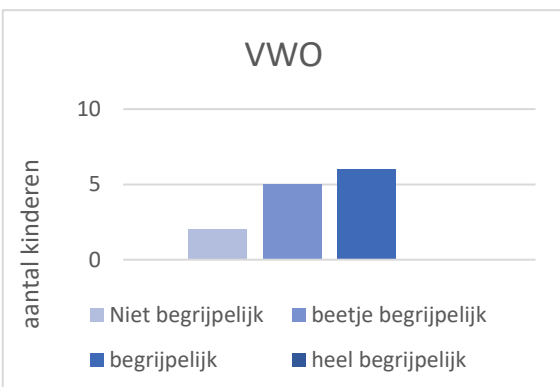
RESULTATEN IN PERCENTAGES

Resultaten vraag 1 van kinderen die 'nee' antwoorden (in aantallen):

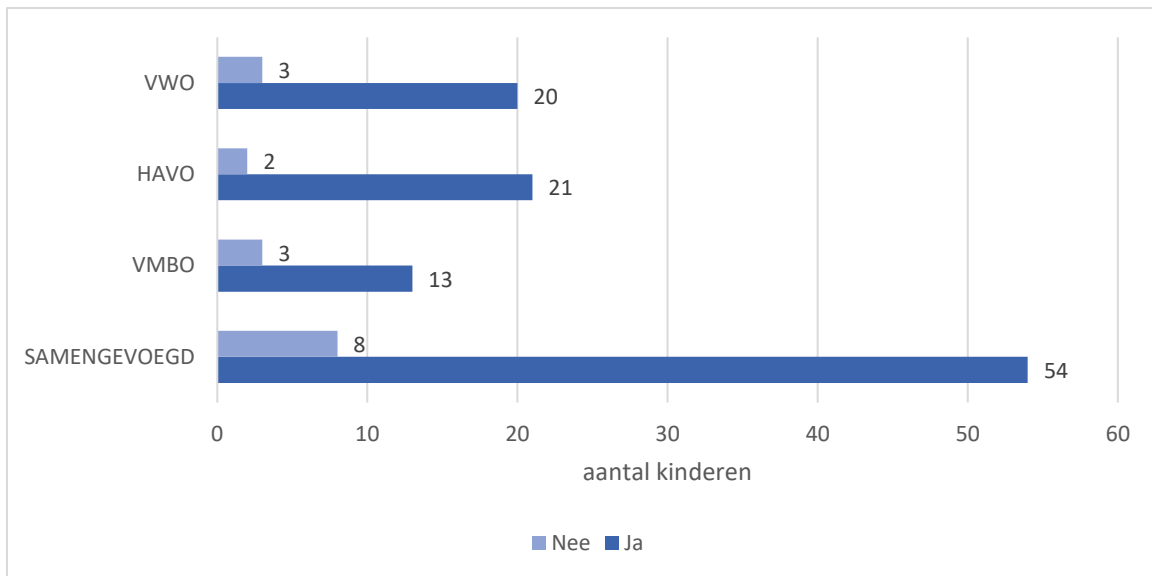

Resultaten bij vraag 2 van kinderen die 'nee' antwoorden (in aantallen):

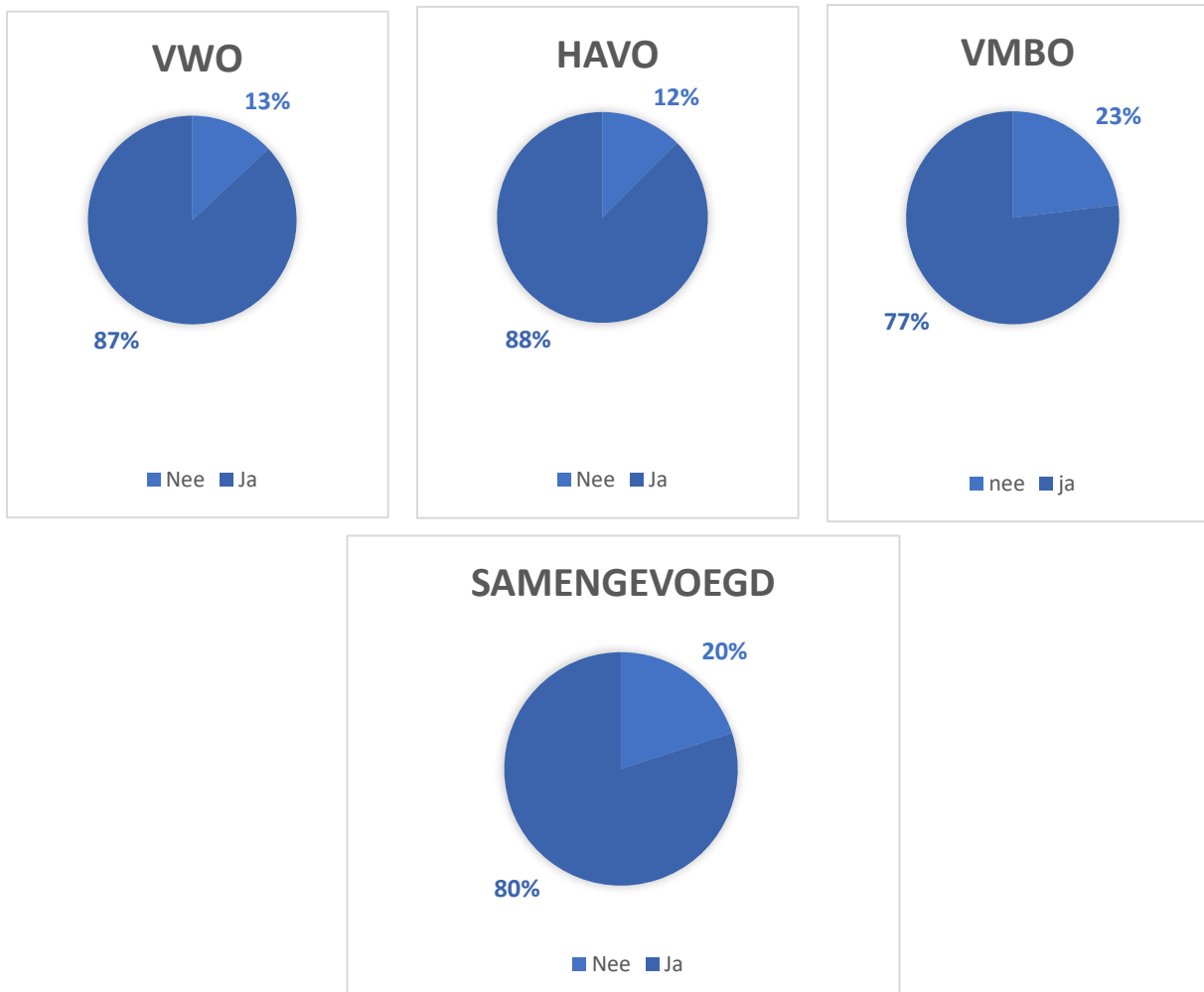

1.4.3 Resultaten vraag 3C

RESULTATEN IN AANTALLEN

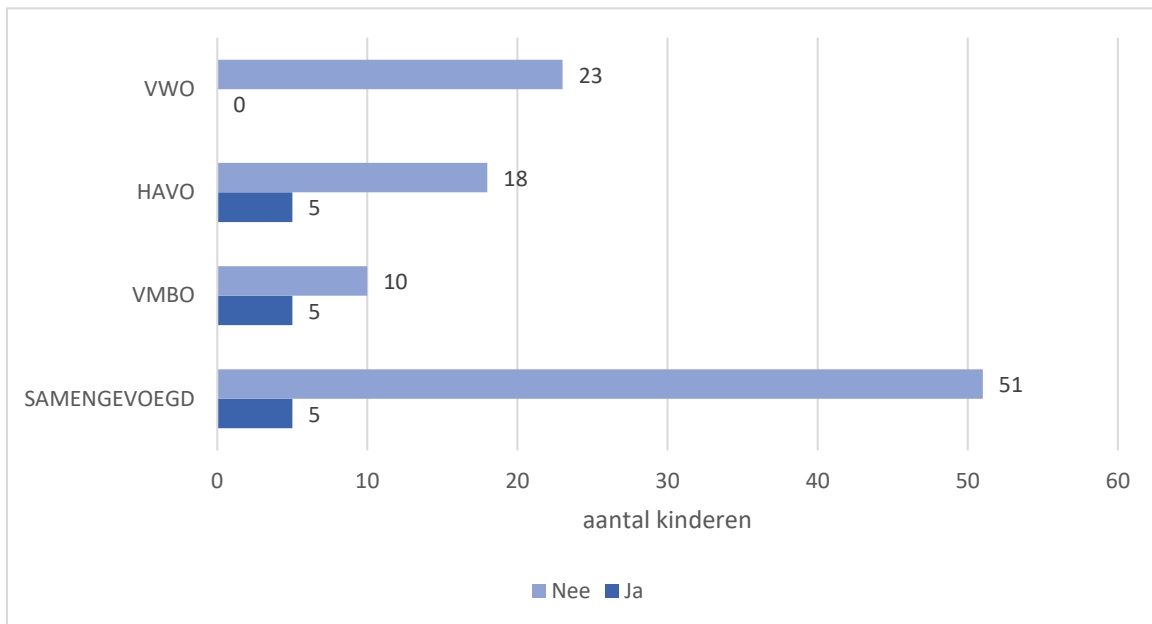

RESULTATEN IN PERCENTAGES

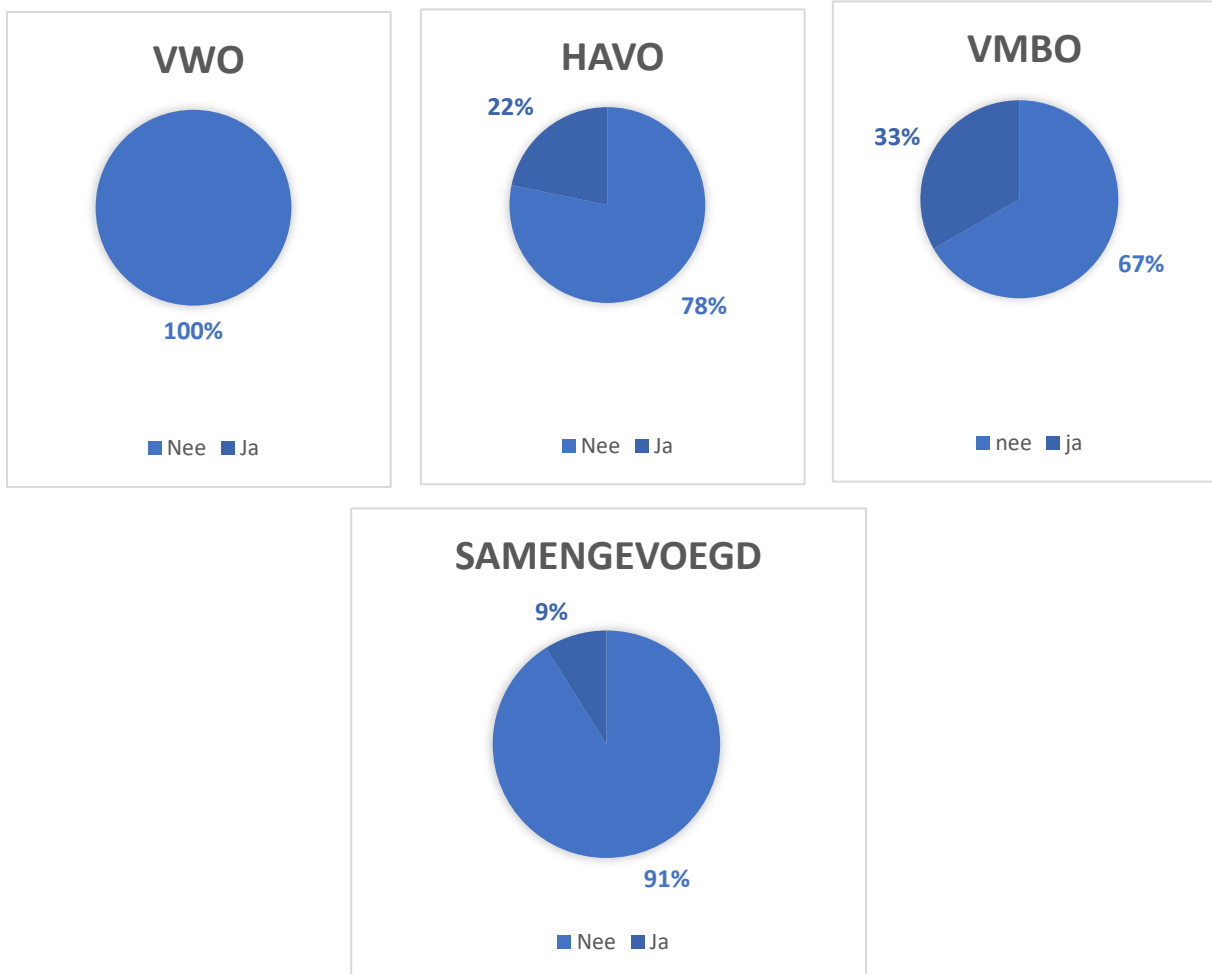

2.5 Resultaten vraag 4

RESULTATEN IN AANTALLEN

RESULTATEN IN PERCENTAGES

Kinderen die 'ja' invulden gaven de volgende redenen:

Havo: 'Want..

.. ik zelf vind de tekst aardig te begrijpen. Het voegt niet heel veel toe. Als je het zo voor kinderen wil doen waarom zet je dan alsnog pittige taal erin. Maak het dan helemaal makkelijk.' [Kind vond stukje tekst met uitleg voor kinderen niet begrijpelijk]

.. het is hoofdzakelijk bedoeld voor de ouders'

.. dit alleen als er niet over kinderen wordt gesproken. Als er kinderen worden betrokken niet.'

Vmbo:

.. het gaat merendeels over de moeder en de vader. De kinderen krijg een speciaal blad wat voor hun begrijpelijk is.' [bedoelt deze tiener eigenlijk 'nee'?]

.. iemand anders kan ook wel uitleggen. '

.. dan wordt [het] alleen maar lastiger.' [bedoelt deze tiener eigenlijk 'nee'?]

.. dan weet je wat er gebeurd.' [bedoelt deze tiener 'nee'?]

(3 kinderen gaven geen reden)

Kinderen die 'nee' invulden gaven de volgende redenen:

Vwo: 'Want..

.. als er kinderen in een rechtszaak zijn betrokken moet het voor hen gewoon te begrijpen zijn.'

.. ik vind dat je je standpunten goed moet kunnen uitleggen. En het is heel duidelijke taal, als vader en/of moeder het niet snapt kunnen ze er via dit stukje achter komen.'

.. als erom is gevraagd door iemand in dit geval Mark, met een goede reden vind ik dat een rechter eigenlijk geen nee mag zeggen, omdat dan een betrokkene in de zaak eigenlijk geen idee zou kunnen hebben wat de rechtbank er nou precies van vindt.'

.. door dat stukje tekst snappen de kinderen waarschijnlijk beter hoe het is gegaan en wat de uitspraak is.'

.. als de kinderen het stukje tekst erbij horen begrijpen ze de beslissing wellicht beter en kunnen ze er beter mee leven.'

.. een kind heeft het recht om te weten wat de uitkomst van de rechtspraak is en als de rechter dit stukje tekst er niet bij had gedaan was het waarschijnlijk allemaal heel onduidelijk.'

.. de kinderen hebben recht om hun mening te geven en als ze niks van de uitspraak begrijpen gaat dat niet.'

.. zo kan het recht van een minderjarige helemaal verdwijnen omdat hij/zij niet mee kan praten, of niet helemaal zeker over zijn/haar zaak kan zijn en in moet stemmen met beslissingen die hij/zij niet snapt.'

.. het leven van de kinderen zou in deze situatie om ver worden gegooid en dat dan niet eens officieel uit te leggen lijkt mij schandalig.'

.. als kind zou je hierover alles moeten meekrijgen. Het gaat tenslotte over hen. Zo'n bijlage maakt het alleen maar makkelijker om te weten wat er allemaal speelt en wat de gevolgen zijn. Hierdoor zouden zij hierover ook meer kunnen meespreken met hun belangen omdat er anders misschien sprake is dat ze niet eens weten wat er over hun besloten wordt.'

.. of deze verhuizing wel of niet doorgaat verandert voor de situatie van de kinderen heel veel. Als het zoveel impact op de kinderen heeft vind ik wel dat ze ook het recht hebben op weten wat de uitspraak is en waarom en dat dan ook begrijpelijk.'

.. dan krijgen de kinderen geen kans om de uitspraak te begrijpen, terwijl het over hun leven gaat.'

.. de kinderen verdienen ook het recht op het snappen van de precieze situatie. In dat stukje tekst wordt alles kort samengevat, wat handig is i.p.v. bergen papier.'

.. de kinderen moeten ook echt zeker kunnen zijn van wat er allemaal gebeurt. Als ze niet weten wat de rechter vindt, dan is het moeilijk om iets te doen. Waarom moeilijk doen als het ook makkelijk kan? Als het gaat over de kinderen, moet het ook een beetje in hun taal zijn → begrijpelijk.'

.. deze recht[s]zaak betekent ook veel voor de kinderen. Het bepaalt een stukje van hun leven.'

.. de uitspraak is er uiteindelijk in het belang van het kind.'

.. de kinderen mogen ook hun mening uiten en invloed hebben in de zaak, als ze er niks van begrijpen kunnen ze dat niet doen en is het nog moeilijker voor de rechter om een uitspraak te doen.'

.. ookal vond ik het persoonlijk niet nodig, misschien hebben andere kinderen die behoefte op extra uitleg wel. Dus hoewel het niet altijd nodig zal zijn vind ik dat het beter wel dan niet moet worden toegevoegd.'

.. hierdoor werd voor mij duidelijker wat er werd bedoeld. Niet iedereen snapt zulke taal, dus dit is fijn om erbij te hebben.'

.. het is belangrijk dat ook de kinderen in zo'n situatie de uitspraak goed begrijpen, zeker als het hen zo aangaat. Het maakt de beweegredenen voor de uitspraak op een begrijpelijke manier duidelijk en dat is veel fijner om te lezen dan zo'n lange tekst.'

.. misschien begrijp ik het wel maar andere kinderen misschien niet. En dit gaat wel voer iets dat ze wel degelijk aangaat.'

.. want het gaat om een beslissing over het leven en de woonplaats van de kinderen en die moeten wel begrijpen wat er nou allemaal gebeurd is.'

.. de kinderen zouden altijd het recht moeten hebben om hun mening te geven en dit ook mee te tellen in de uitspraak.

Havo: 'Want...

.. het gaat ook over het leven van die kinderen, dus het is niet eerlijk als ze er dan niks van begrijpen'

.. elk individu heeft een eigen level van woorden schat en is het voor iedereen noodzakelijk om de uitspraak goed op te vatten. Naar mijn mening helpt het tekstje om enige misverstanden te voorkomen.'

.. ik vind dat ze het recht hebben op het geen wat er gebeurt en niet averechts.'

.. kinderen kunnen op die leeftijd niet begrijpen wat er staat of wat er in een uitspraak wordt gezegd. Als kind moet jij ook kunnen begrijpen waar het over gaat als het om jou gaat.'

.. als voor de kinderen niet duidelijk is wat er gebeurt ze ook niet goed hun mening kunnen geven en zo wel.'

.. dan geef je maar een stukje van de uitspraak.'

.. het is belangrijk wat de mening van de kinderen is want het draait helemaal om de kinderen dus is hun mening het belangrijkste.'

.. het kan onduidelijkheid veroorzaken.'

.. de kinderen maken ook deel uit van deze recht[s]zaak, ook voor hen moet het begrijpelijk zijn.'

.. ik begrijp de uitspraak er beter door.'

.. dan snapt niet iedereen wat er bedoelt word[t].'

.. anders weten de kinderen de situatie waar ze in zitten.'

.. de kinderen moeten ook duidelijk weten wat de rechter heeft gezegd.'

.. de kinderen moeten ook kunnen weten waar toe ze instaat zijn en waarom het wel of niet doorgaat. Zij moeten de rechtstaat ook kunnen begrijpen.'

.. de uitspraak draait juist om de kinderen. Dan moeten ze ook zelf weten wat er met hun gebeurt.'

.. zo is het een stuk duidelijker.'

.. anders weten kinderen niet goed hoe de zaak verloopt terwijl de hele zaak over hun gaat, dus het zou raar zijn als hun niet zouden begrijpen dus het is goed dat het ook in makkelijke taal word geschreven zodat het ook begrijpelijk voor hun is.'

.. de jongens hebben erom gevraagd en het is wel hun leven en zo zien ze ook/snappen ze ook waarom de uitspraak is gemaakt.'

Vmbo: 'Want..

.. de kinderen moeten het ook begrijpen want het gaat over hun belangen.'

.. je moet geen zak zijn die het achterhoudt. Wees eerlijk en zeg alles. Hoe hard het ook is.'

.. het is lastig als je het niet helemaal snapt.'

.. het is makkelijker dat het kindvriendelijk anders begrijp je er niks van en weet je niet wat er uit is gekomen.'

.. de kinderen moeten het ook gewoon snappen. Hoe het allemaal zit met alles.'

.. zo maak je het duidelijk.'

.. het is zo begrijpelijk voor de kinderen en het gaat om de kinderen. Ik vind dat ze dan ook mogen weten waar het over gaat omdat je er anders helemaal niks van snapt.'

.. ik het niet begrijp van wat/waar de kinderen uiteindelijk heen gaat.'

.. ik vind het makkelijker als het er wel bij staat want dat is meer begrijpelijk. Weet niet of dat een woord is maar oke.'

.. anders begrijpen de kinderen het niet. Ik zelf zou het ook graag lezen en begrijpen.'

1 kind gaf aan het niet te weten.

3 Resultaten bij uitspraak 2

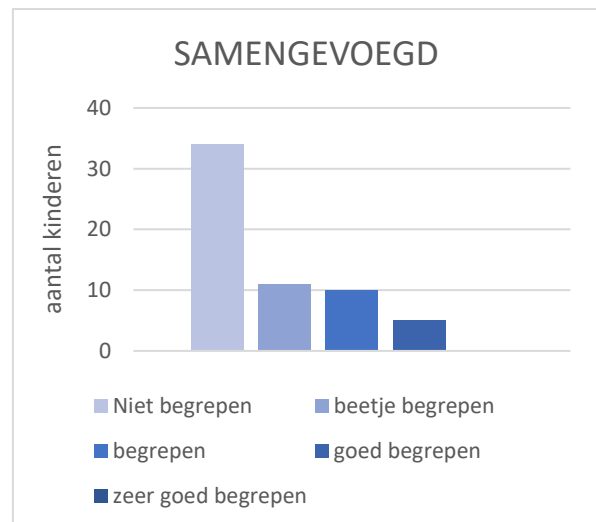
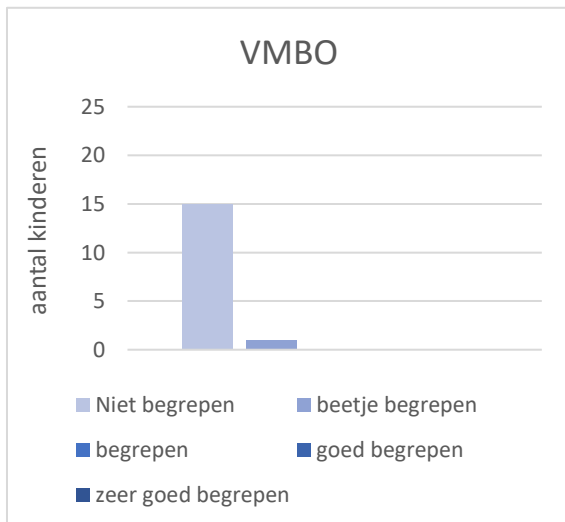
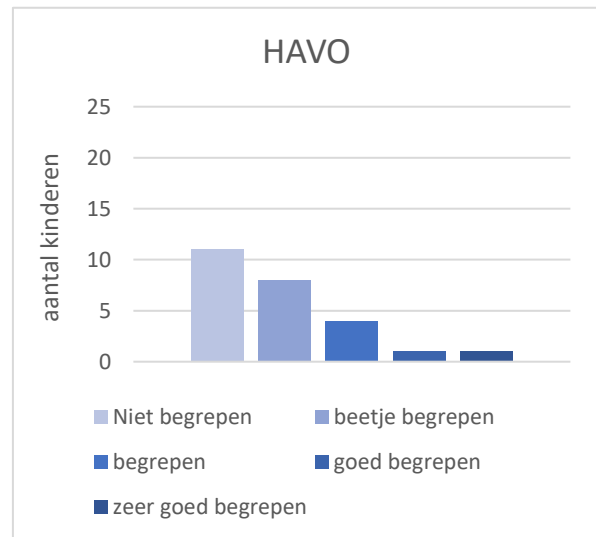
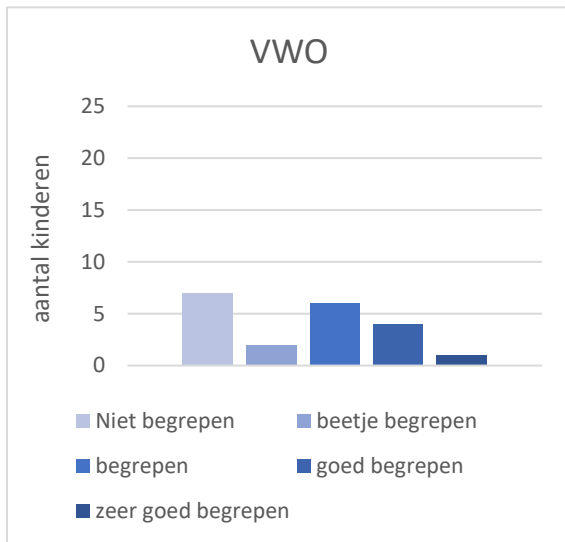
3.1 Moeilijke woorden

In de tekst werden de volgende woorden als moeilijk onderstreept:

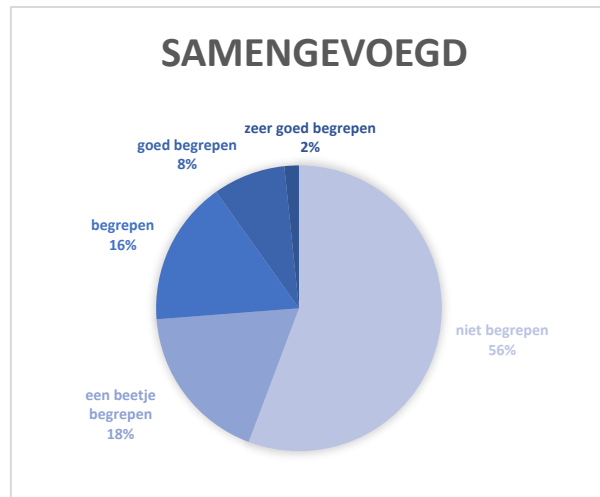
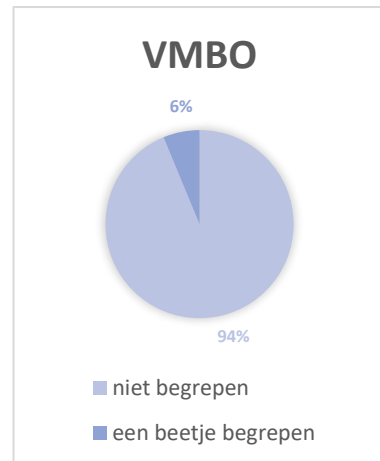
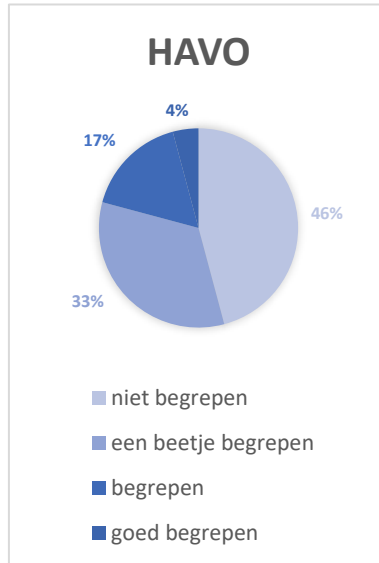
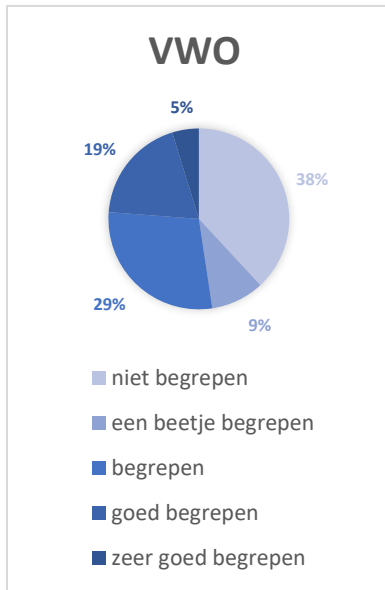
	<i>Moeilijke woord</i>	<i>vindplaats</i>	<i>Aantal keer genoemd als moeilijk</i>
1.	GI	pag. 1	(2)
2.	Gezinsvoogd	pag. 2	(3)
3.	Gezag	pag. 1	(1)

3.2 Resultaten vraag 1

RESULTATEN IN AANTALLEN

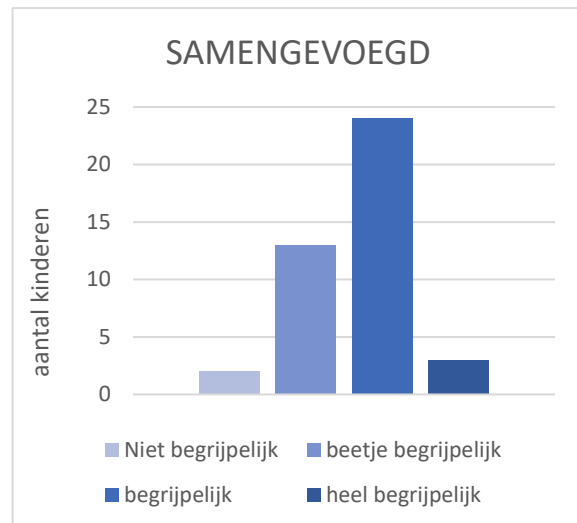
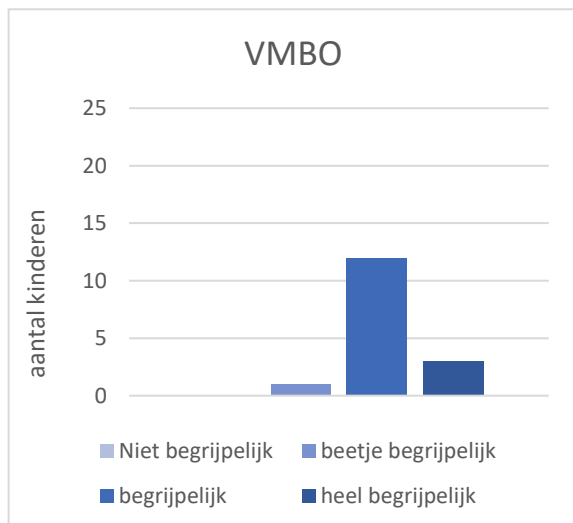
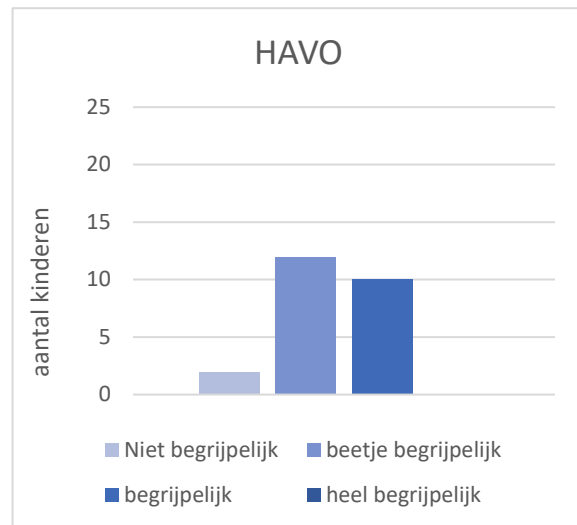
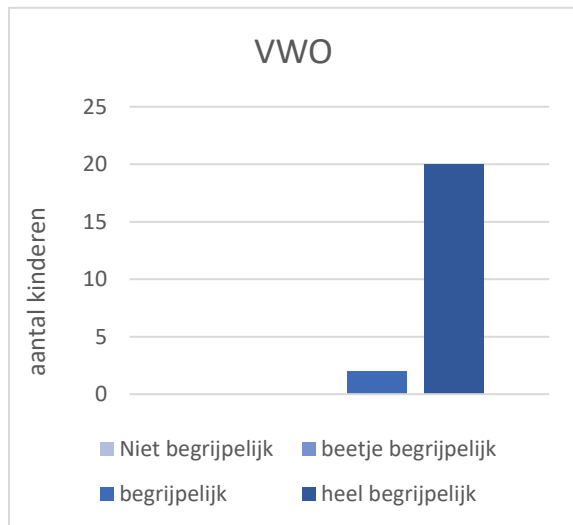

RESULTATEN IN PERCENTAGES

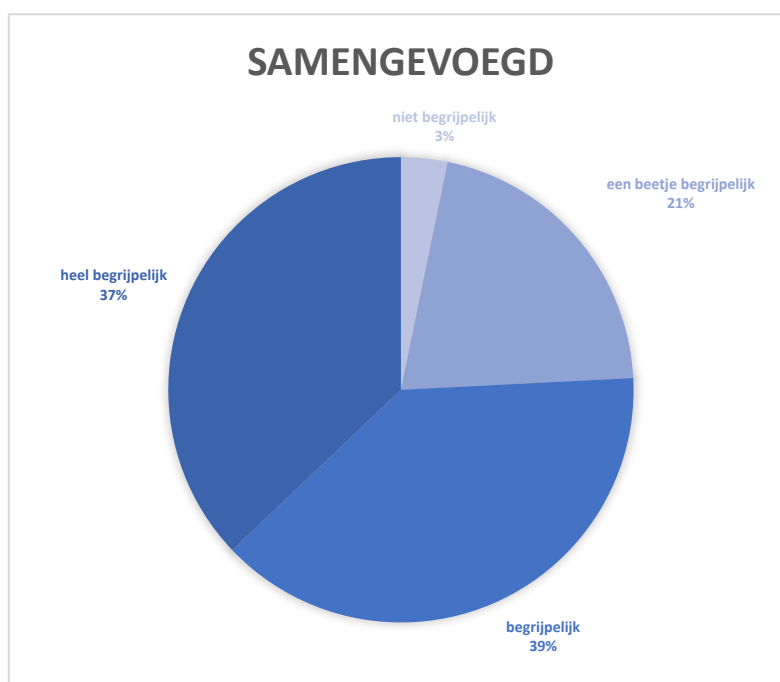
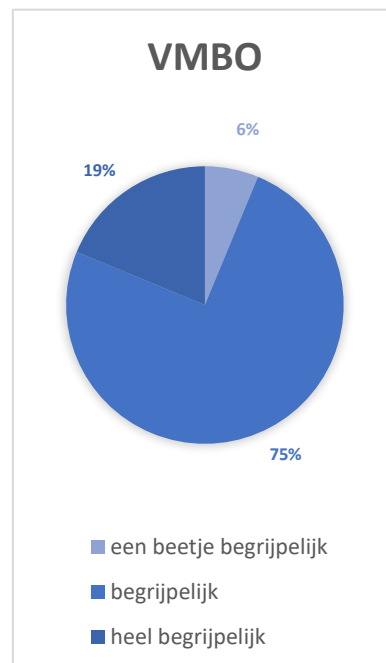
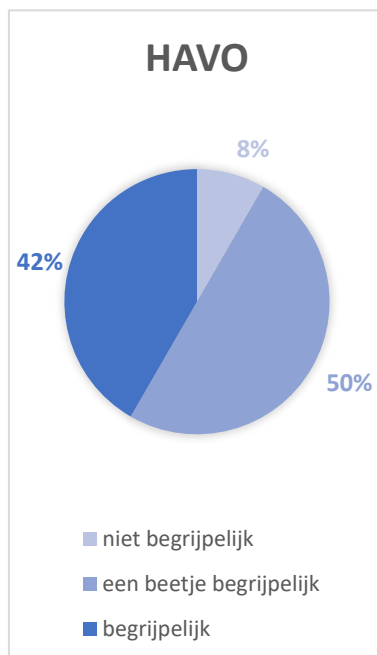
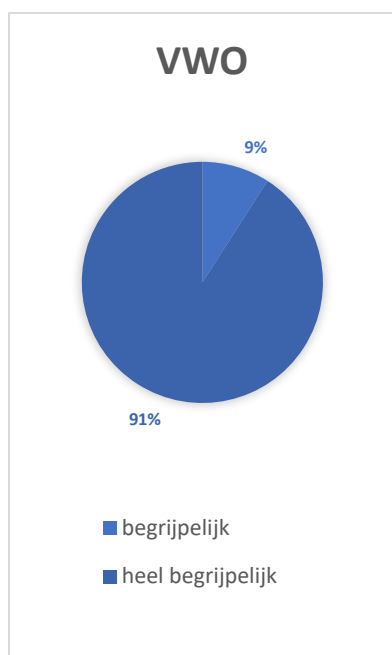

3.3 Resultaten vraag 2

RESULTATEN IN AANTALLEN

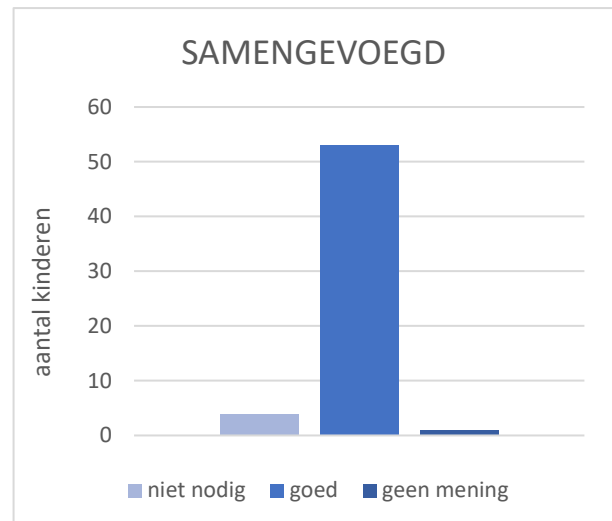
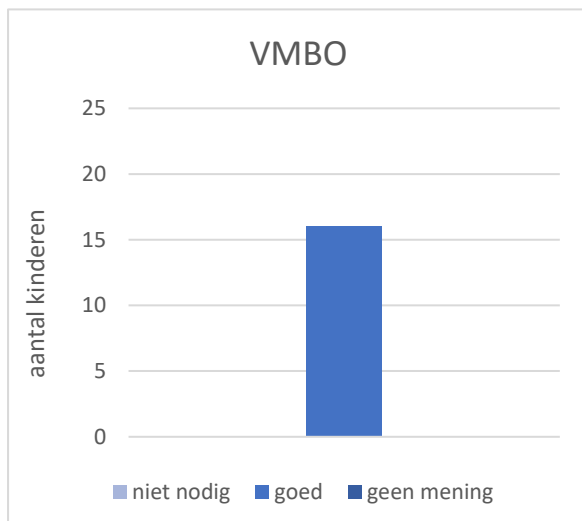
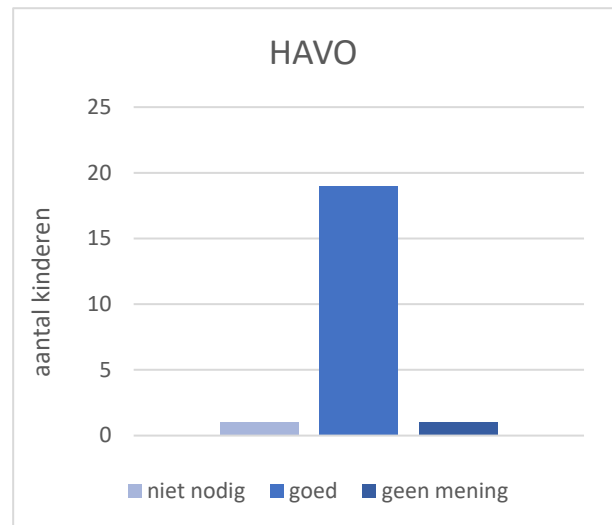
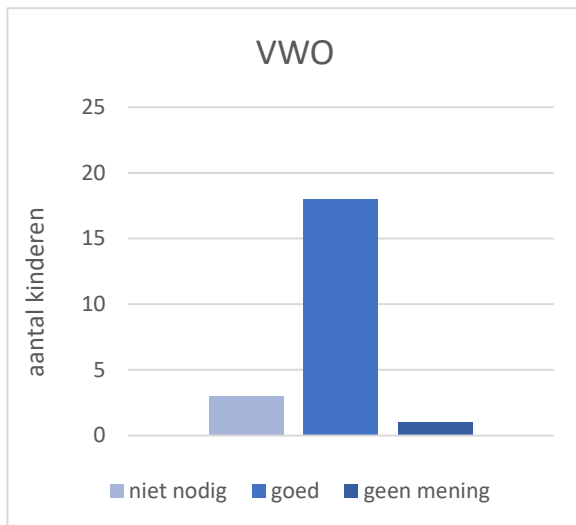

RESULTATEN IN PERCENTAGES

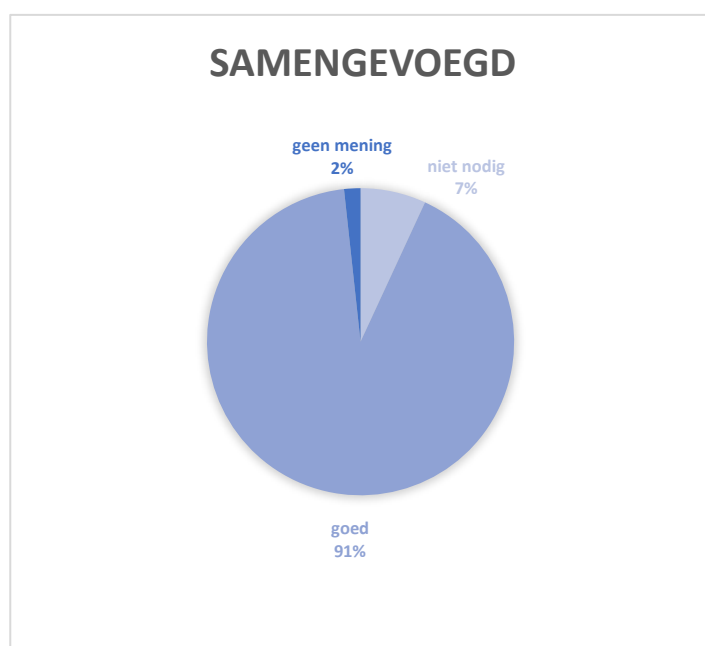
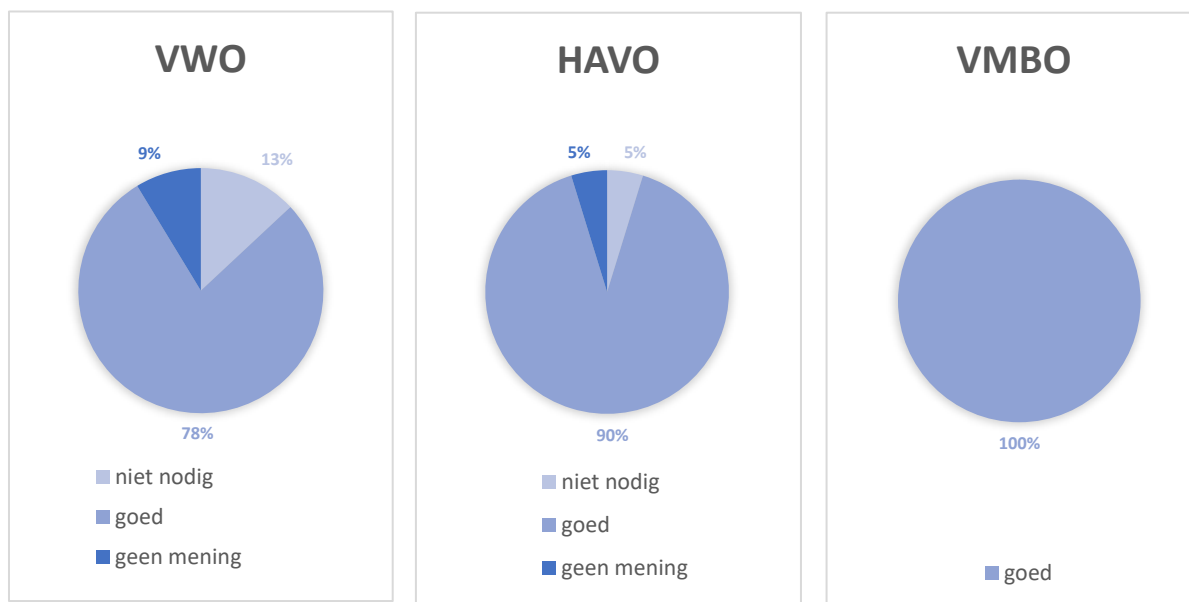

3.4 Resultaten vraag 3

RESULTATEN IN AANTALLEN

RESULTATEN IN PERCENTAGES

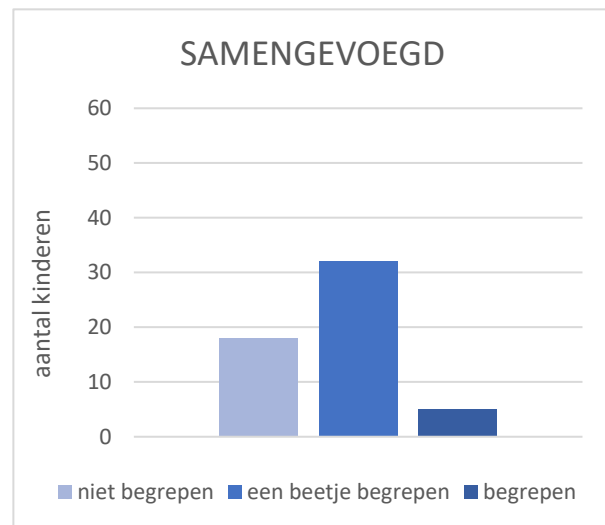
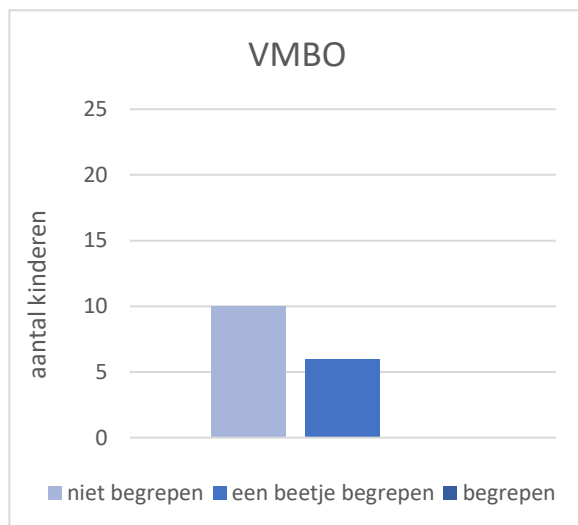
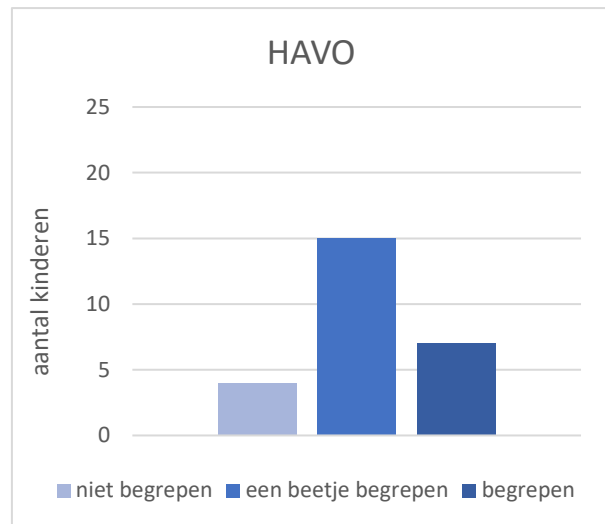
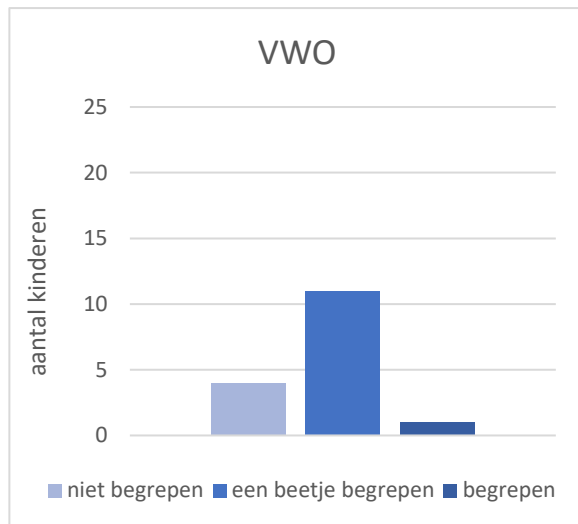
4 Resultaten uitspraak 3

3.1 Moeilijke woorden

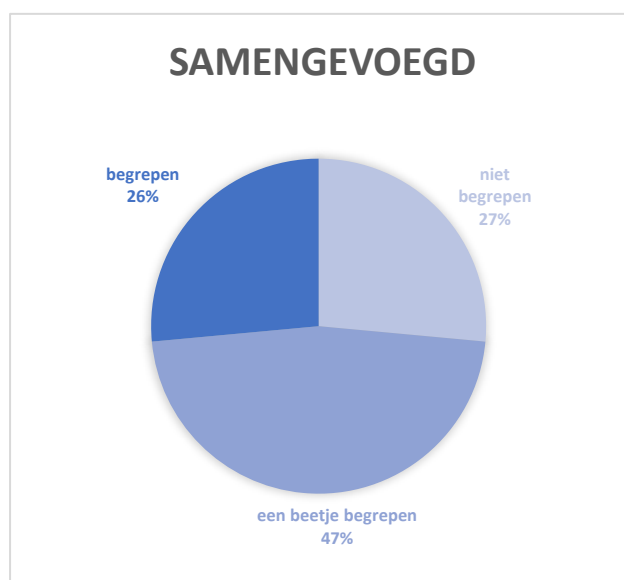
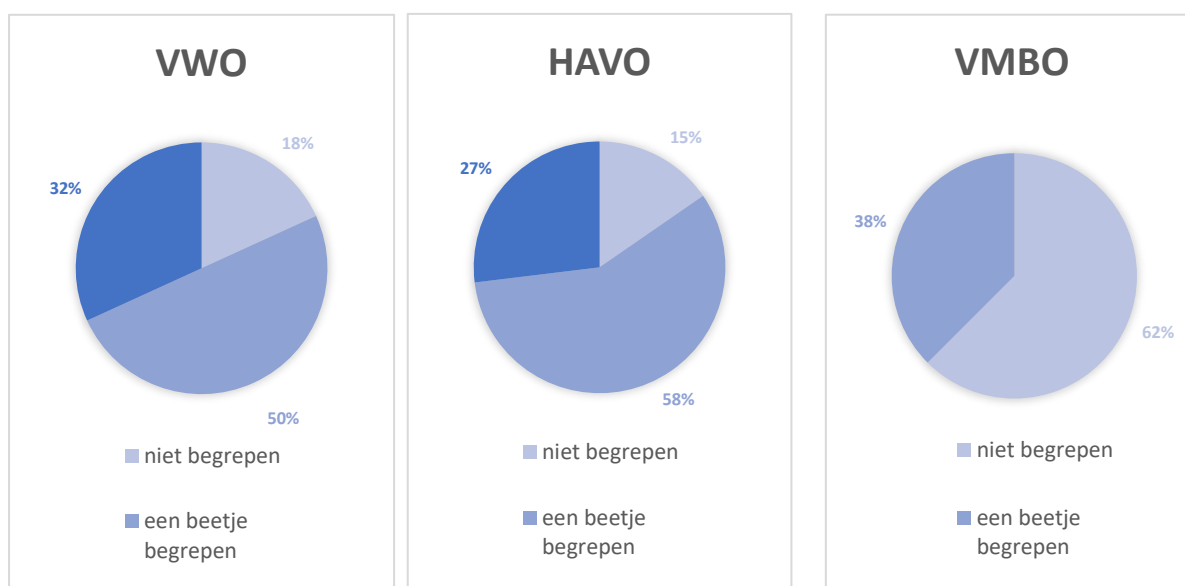
In deze uitspraak werden geen moeilijke woorden onderstreept.

3.2 Resultaten vraag 1

RESULTATEN IN AANTALLEN

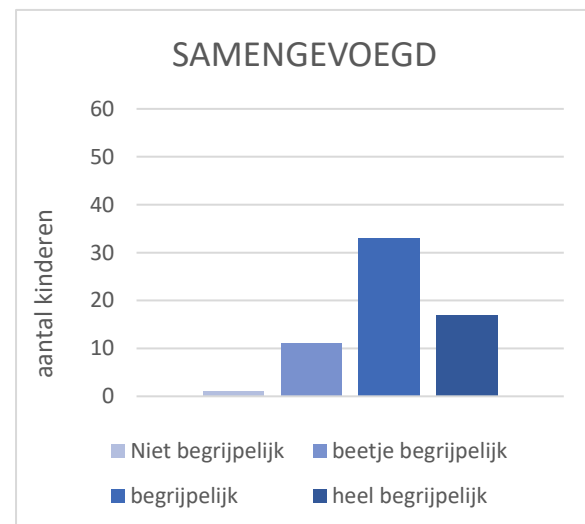
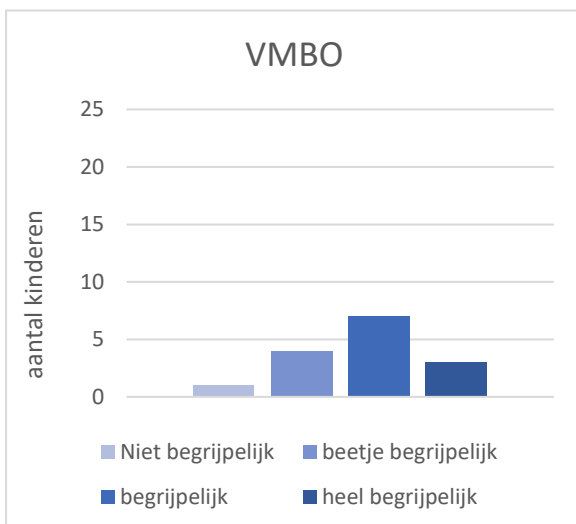
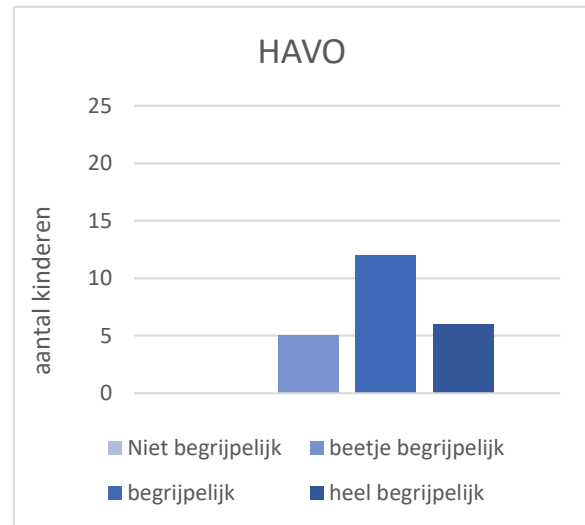
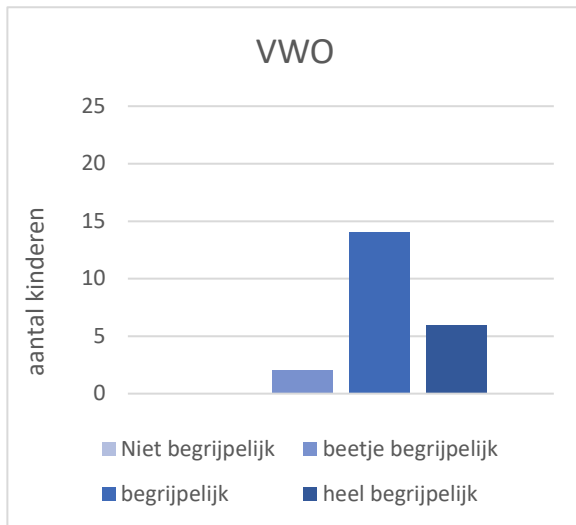

RESULTATEN IN PERCENTAGES

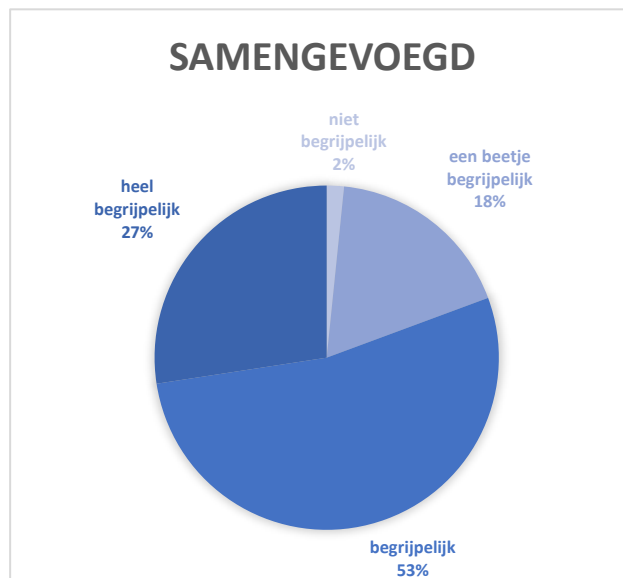
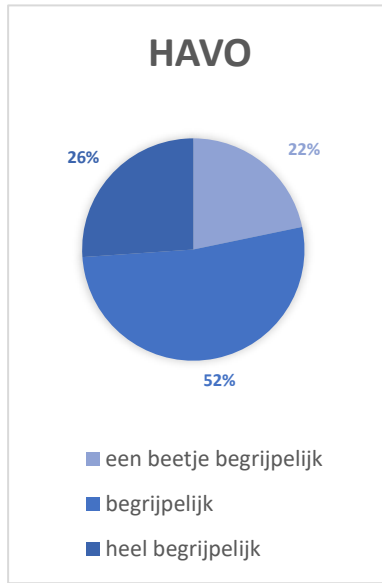

4.3 Resultaten vraag 2

RESULTATEN IN AANTALLEN

RESULTATEN IN PERCENTAGES

4.4 Resultaten vraag 3

Vwo:

‘Fijn, dat laat wel zien dat er moeite en tijd voor mij wordt genomen voor mijn situatie.’

‘Fijn, want dan weet je zeker dat de rechter ook aan jouw mening denkt.’

‘Ik zou het heel fijn vinden. Dan zou ik me er veel meer bij betrokken voelen plus de rechter geeft me advies. Ik vind het heel erg goed dat de rechter dit deed.’

‘Fijn, want het is toch een officiële uitspraak maar er zit toch nog iets begrijpelijks voor je in.’

‘Ik zou het gek vinden, het maakt het veel te persoonlijk.’

‘Ik zou het goed vinden, omdat het duidelijk is wat er moet gebeuren/veranderen.’

‘Fijn zodat ‘ik’ het ook goed kan begrijpen en er eventueel over zou kunnen meepraten.’

‘Fijn, dan weet je gewoon waar je aan toe bent.’

‘Fijn, dan krijg je ook echt het gevoel dat er ook aan jou wordt gedacht en jij ook invloed op het proces hebt. En zodat het natuurlijk ook begrijpelijk voor jou is en jij dus ook mee krijgt wat er gebeurd.’

‘Goed, want zo weet je precies waar je aan toe bent en wat nu de uitkomst is van de rechtszaak.’

‘Ik zou het zelf fijn vinden, want dan weet je precies hoe het proces ging en de beslissen van de rechter, en waarom.’

‘Specifiek, ik vond het eigenlijk best fijn om zoiets te lezen omdat het toegankelijk was en direct.’

‘Fijn, want dat houdt in dat de rechter de tijd heeft genomen om het jou duidelijk te maken, en zo zou je sneller de indruk krijgen dat er om jou gegeven wordt door de rechtbank.’

‘Heel fijn, want dit maakt het heel erg begrijpelijk.’

‘Heel duidelijk en heel rechtvaardig ook. Ik snap zijn uitspraak goed, al zou het me wel teleurstellen.’

‘Prettig, want dan heb je echt het gevoel dat er naar je geluisterd is. Als het in de uitspraak verwerkt is als feiten, valt het minder op en voelt het misschien alsof je vergeten bent.’

‘Wel fijn, zo lijkt het meer alsof er ook echt aan je gedacht wordt.’

‘Wel fijn, het is begrijpelijk en je hebt meer het gevoel dat het echt tegen jou wordt gezegd.’

‘Ik zou het fijn vinden omdat ik nu kan begrijpen wat er gebeurt.’

‘Ik zou het fijn vinden, omdat je dan ook meer een persoonlijk antwoord krijgt en weet waarom de rechter de keuze heeft gemaakt. Ook geeft het antwoord op je persoonlijke bezwaar, waardoor je je niet genegeerd voelt of er buiten gelaten.’

‘Wel fijn, zo is het een stuk begrijpelijker.’

‘Fijn, omdat je dan ook begrijpt wat er staat.’

Havo:

‘Niet meer dan normaal omdat je dan toch degene bent die leidt[=lijdt] onder waar je niks aan kunt doen.’

‘Het is persoonlijker dus wel fijn.’

‘Wel fijn, want anders zou je er helemaal niks van snappen.’

‘Wel goed omdat ik er dan ook wat van snap.’

‘Fijn, zo kan hij het beter uitleggen en ga jij het beter begrijpen dus ik zou het waarderen.’

‘Fijn, dan krijg ik het gevoel dat de zaak persoonlijk op mij gericht is en dat ik er echt in word betrokken.’

‘Fijn, je begrijpt als kind waar het over gaat en voelt je dan ook betrokken, dat jouw mening/beslissing wordt meegenomen in de zaak.’

‘Fijn, voor je gevoel is het dan wat persoonlijker waardoor het begrijpelijker word.’

‘Je voelt je dan gehoord en dat is prettig.’

‘Ik zou het goed vinden zodat je wat meer uitleg hebt en het beter zult begrijpen.’

‘Ik zou het erg fijn vinden want dan worden er namen gebruikt en ik snap het dan ook echt goed.’

‘Fijn. Je wilt graag weten waar je aan toe bent en wat er met je gebeurt en wat je kan doen.’

‘Fijn, dan kan je het zelf begrijpen in plaats dat je ouders het uitleggen. Ook voel je je meer betrokken.’

‘Ik denk dat ik het niet leuk zou vinden maar wel begrijpelijk om dat het wel lastig is.’

‘Goed vooral omdat je als jongere de moeilijke termen niet kent en dit wel een belangrijke uitspraak is voor de rest van je leven.’

‘Vreemd, want het lijkt alsof hij tegen je aan het praten is en een heel verhaal tegen je houdt, maar het is gewoon een uitspraak.’

‘Fijn, want dan snap je wat er precies gaat gebeuren.’

‘Ik zou het gevoel hebben dat ik serieus genomen werd en het wordt er begrijpelijker van.’

‘Ik zou het fijn vinden want dan weet je waarom de rechter zo zijn uitspraak heeft gedaan. En waar het kind aan toe is. Het is dan duidelijk voor het kind.’

Vmbo:

‘Goed want dan zou ik ook mijn zegje kunnen doen.’

‘Weet ik niet, ik denk niet leuk omdat het telkens gedoe is.’

‘Goed zodat het kind ook begrijpt wat er gaat gebeuren.’

‘Ik zou zelf gewoon bij mijn vader gaan wonen als ik dat zou willen dan kunnen ze alles over zeggen maar ze kunnen niet voor mij gaan beslissen wanneer ik waar ben.’

‘Goed het is persoonlijker en beter uitgelegd dus je weet beter waar je aan toe bent.’

‘Dan begrijp je er tenminste wat van anders weet je niet een waar ze het over hebben en weet je ook niet wat er uit komt.’

‘Goed, dan krijg ik ook iets mee van de uitspraak.’

‘Ik zou het fijn vinden, het maakt het wat persoonlijker.’

‘Ik zou het fijn vinden want dan weet je zelf ook wat er gebeurt en wat ze met jou gaan doen.’

‘Een stuk duidelijker, een makkelijk om terug te lezen.’

‘Een stuk duidelijker dan zo’n domme uitspraak.’

‘Makkelijker om te lezen maar ik vind dat officiële mooier.’

‘Logisch want je weet precies waar ze het over hebben, het is duidelijk.’

‘Best heftig want de mening van hem staat er in, maar het is wel heel duidelijk.’

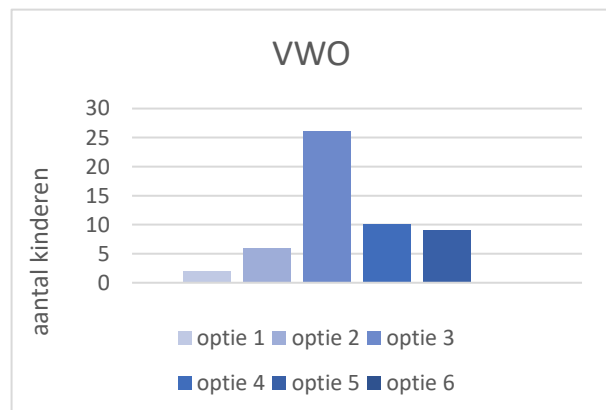
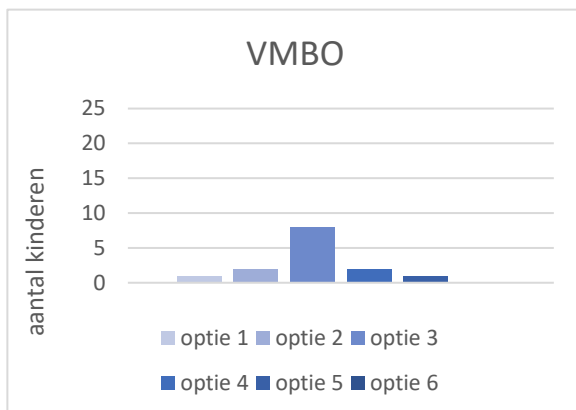
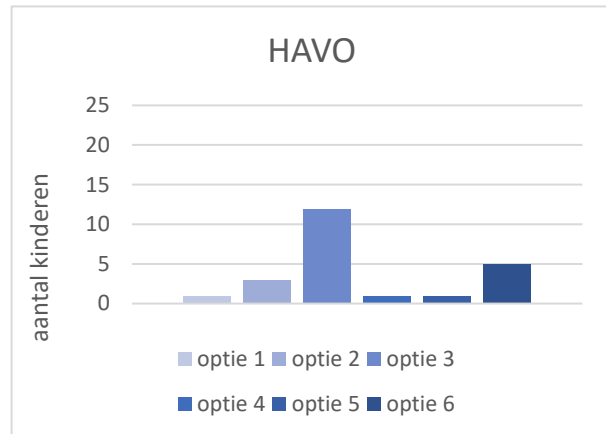
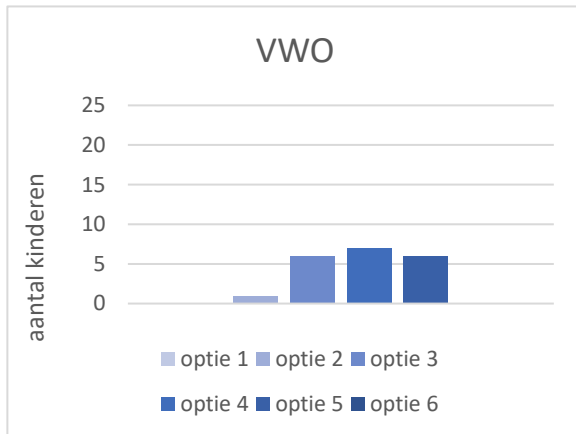
‘Ik vind het fijn omdat het het gevoel geeft dat ik erbij hoor, de tekst begrijp ik niet door de lastige zinsopbouw.’

(5 kinderen gaven geen mening)

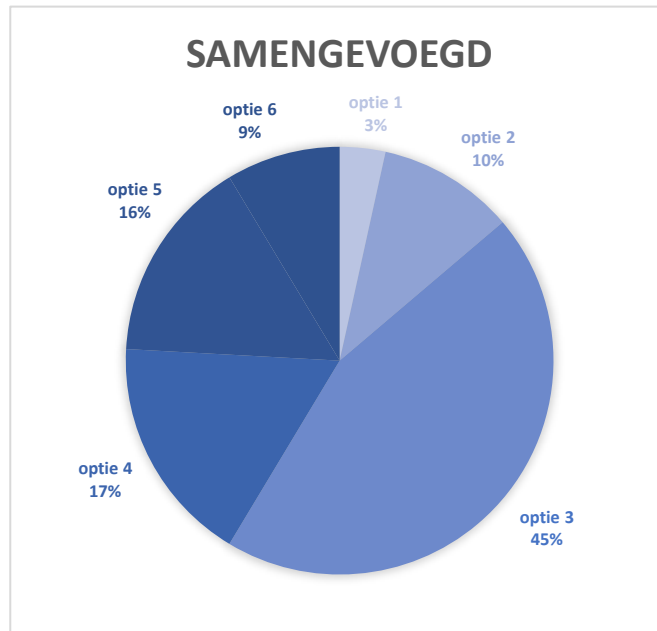
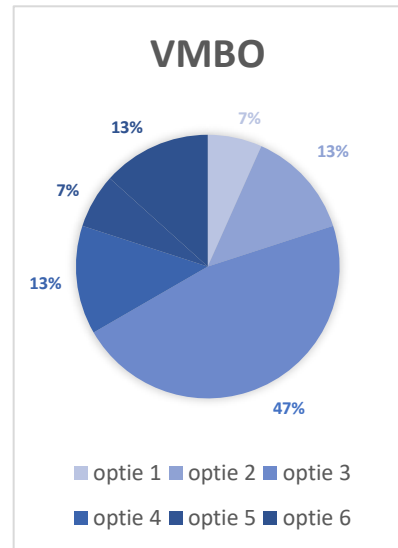
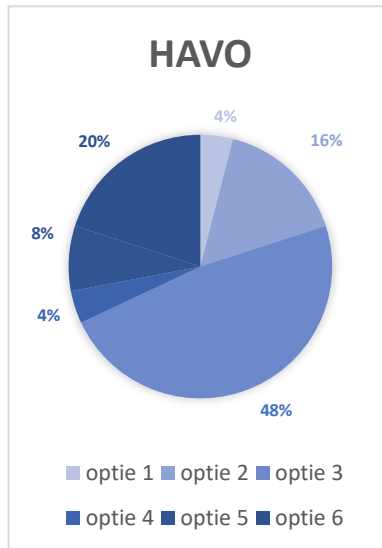
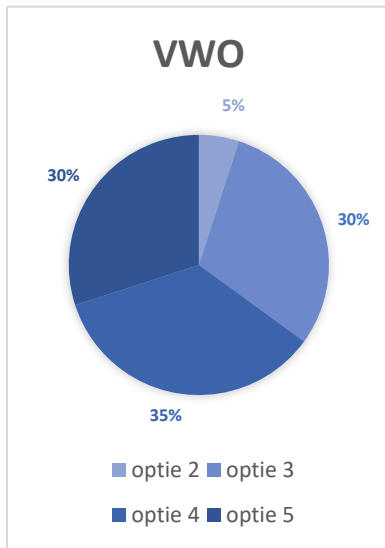
5 Resultaten algemene vragen

5.1 Resultaten vraag 1

RESULTATEN IN AANTALLEN

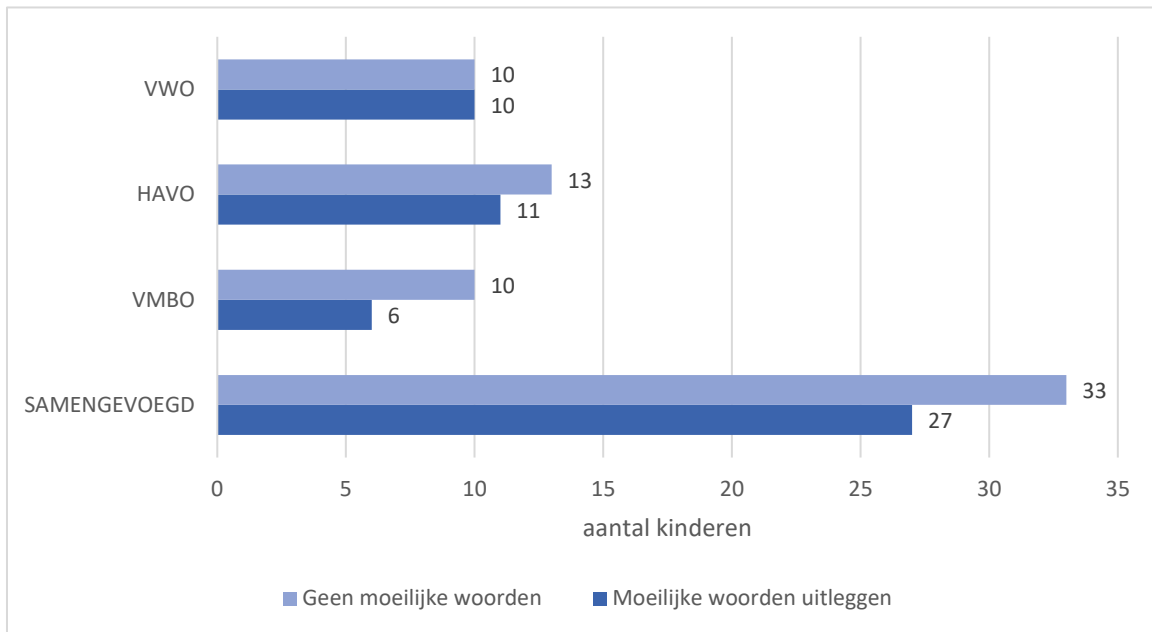

RESULTATEN IN PERCENTAGES

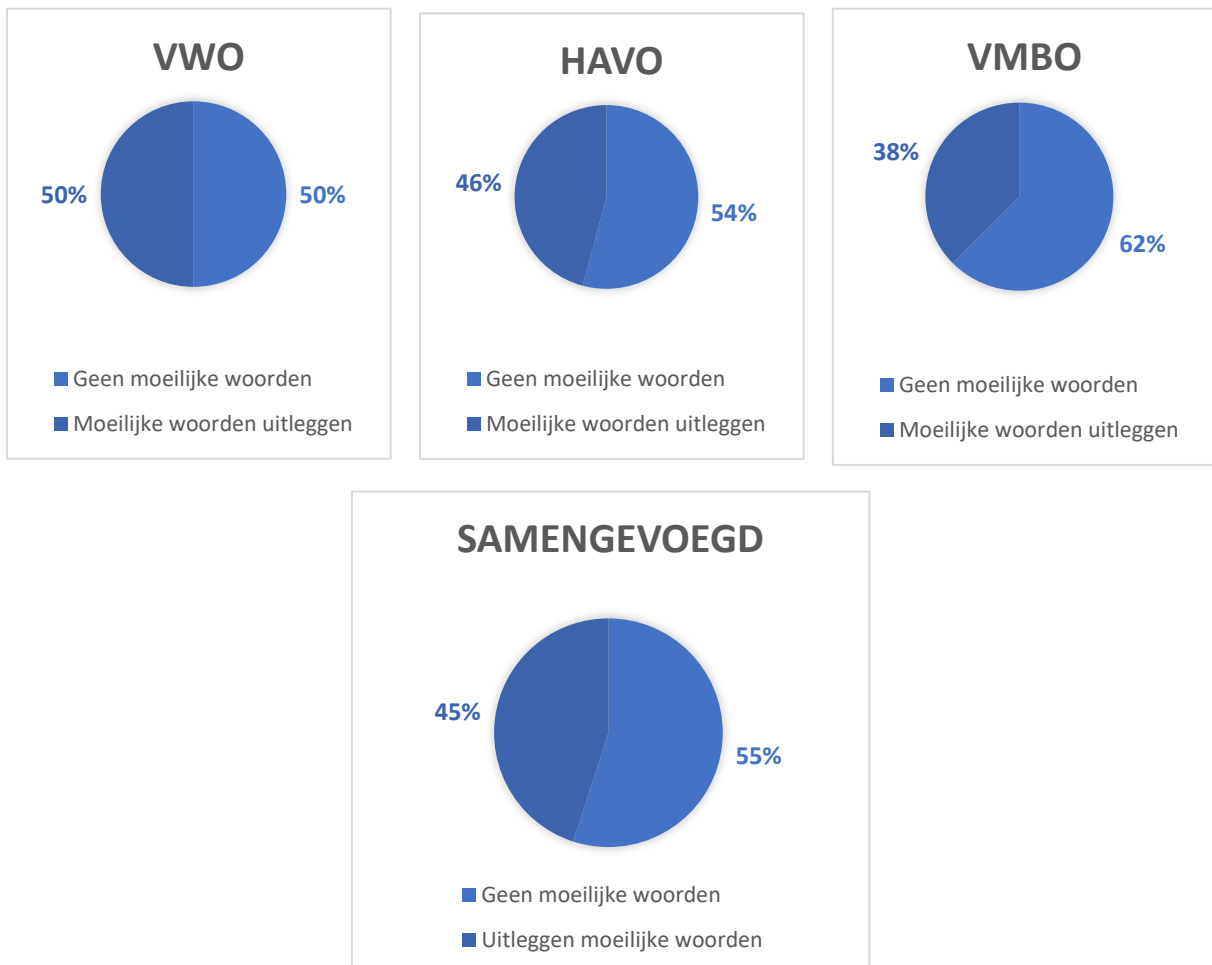

5.2 Resultaten vraag 2

RESULTATEN IN AANTALLEN

RESULTATEN IN PERCENTAGES

Kinderen die vonden dat er geen moeilijke woorden gebruikt moeten worden gaven daarvoor de volgende redenen:

Vwo: 'Omdat..

.. dan snap je het meteen.'

.. het duidelijk voor de kinderen moet zijn. Zij moeten weten wat er moet/gaat gebeuren.'

.. anders alleen maar verwarring komt. Hou het makkelijk zodat het kind het ook kan begrijpen.'

.. vast ook niet ieder mens (volwassene) die bij de zaak betrokken is alles begrijpt.'

.. als je die niet gebruikt je sowieso makkelijker door de tekst heen komt.'

.. de moeilijke woorden kunnen afleiden van datgene waar het eigenlijk om draait: de uitspraak en de redenen erachter.'

.. waarom zou je moeilijke woorden gebruiken als je het precies hetzelfde kan zeggen in begrijpelijke taal.'

.. het moet voor iedereen begrijpelijk zijn, waarom zou je moeilijke woorden gebruiken en ze dan alsnog uitleggen? Je kan net zo goed makkelijke woorden gebruiken, behalve als het niet anders kan.'

.. dit alleen maar verwarrend voor de kinderen kan zijn. Dit is wel afhankelijk van de leeftijd, omdat je als wat ouder kind de meeste moeilijke woorden best begrijpt en een uitspraak die eruit ziet als een brief van/voor kleuter is ook niet fijn.'

.. het kind dan ook betrokken wordt in de uitspraak en omdat de uitspraak juist ook voor de toekomst van een kind is.'

Havo: 'Omdat..

.. dan lijkt de tekst sowieso al simpeler en dat kost weer minder tekst.'

.. dat veel makkelijker is om te lezen.'

.. alle kinderen het dan makkelijker begrijpen.'

.. het gebruiken van moeilijke woorden geen toegevoegde waarde geeft, je kunt het ook gewoon met normale woorden vertellen en zo begrijpt iedereen het.'

..het klinkt best wel raar hoe het klinkt in makkelijke taal, maar het is wel weer begrijpelijker om de tekst zo te lezen.'

.. als je wel moeilijke woorden gaat gebruiken (al leg je ze uit) word het er toch ingewikkelder van.'

.. ik zie geen meerwaarde van het gebruiken van moeilijke woorden.'

.. het word simpeler en makkelijker te lezen, dan dat je eerst steeds de uitleg moet gaan lezen.'

.. het beter te begrijpen is voor kinderen.'

.. ik er zelf al niet veel van begrijp.'

.. als je lastige woorden gebruikt kinderen in de war raken.'

(2 kinderen in de havo-klas gaven geen reden.)

Vmbo: 'Omdat..

.. de kinderen het zelf ook kunnen begrijpen.'

.. het dan makkelijker leest.'

.. het kind het anders niet begrijpt.'

.. niemand dat snapt en het zo veel makkelijker te lezen is.'

.. je het dan gewoon direct begrijpt.'

.. want dan snap je toch niet en je krijgt dan niet veel van mee.'

.. kinderen van jongere leeftijd dat makkelijker snappen.'

.. dan hoef je ook niet alles uit te leggen en onthoud het kind het beter.'

.. dan gaat iedereen het snappen. Niet iedereen is slim.'

.. minderjarigen hier last van zou kunnen krijgen. Ik begreep bijna niets van tekst 1 maar van tekst 3 wel.'

De kinderen die het beter vonden om moeilijke woorden niet te vermijden maar wel uit te leggen, gaven hiervoor de volgende redenen:

Vwo: 'Omdat..

.. ze niet de hele tekst hoeven aan te passen zoals in uitspraak 2. Van de juridische tekst kan het kind alleen maar leren en ik vind het juist goed dat er dan even een korte uitleg bij staat waar het echt over gaat.'

.. je dan toch ook nog leert wat die woorden betekenen.'

.. dan leer je nog wat.'

.. je misschien nog wel vaker te maken krijgt met opnieuw zulke uitspraken, je leert er iets van en zo wordt de oorspronkelijke tekst niet/nauwelijks aangepast.'

.. je hoeft toch niet voor een kind je hele woordenschat aan bekakte woorden links te laten liggen, een uitleg lijkt mij voldoende.'

.. het toch wel goed is voor later om die woorden een beetje te kennen want stel je raakt ooit een keer betrokken in een rechtszaak dan moet je wel weten wat er nou allemaal gezegd was.'

.. dan is het zo min mogelijk aangepast en voelt het toch iets betrouwbaarder/officiëler. Maar door de uitleg kun je het alsnog begrijpen en als je anderen dan zulke moeilijke woorden hoort spreken. Weet je alsnog waar het over gaat.'

.. er vaak woorden zijn die niet echt precieze synoniemen hebben, en dus is het vaak het duidelijkst in dat geval om het moeilijke woord te gebruiken. Verder is het vervolgens wel handig om het toch wel uit te leggen.'

.. je er dan ook nog van leert.'

.. zo blijft het wel echt een uitspraak.'

Havo: 'Omdat..

.. dan komt een verhaal/brief rechtelijker over'

.. dan kan je ook nog wat leren en de volwassenen begrijpen het misschien wel.'

.. het dan beter over komt als een juridische uitspraak.'

.. je als juridische persoon spreekt, dus daar hoort jargon bij, voor kinderen is de uitleg nodig, voor hetzelfde geldt leren ze er iets van. Als rechter zijnde moet je niet verplicht worden in jip en janneke taal te schrijven maar uitleg kan altijd.'

.. als een kind het zou lezen begrijpt hij/zij er geen snars van en soms weten volwassen sommige woorden ook niet.'

.. dan weet je ook wat het betekent voor later en dan kan de tekst ook wat moeilijker zijn en niet zo kinderachtig lijken.'

.. dan leren de kinderen ook nog wat.'

.. je het toch moet weten hoe het moet.'

.. het wel rechters taal is.'

.. het een serieuze zaak is meestal, het klinkt dan professioneler met een uitleg maak je het wel weer duidelijk voor iedereen. Zo weet iedereen wat er gaat gebeuren, ik vind de uitleg dus wel nodig.'

.. deze woorden in de rechtspraak gebruikt worden en het lijkt me goed dat het kind deze woorden wel kent.'

Vmbo: 'Omdat..

.. je het echte krijgt alleen dan met uitleg is makkelijker.'

.. dan weet een kind wat dat moeilijke woord is.'

.. je algemene kennis groter word.'

.. dan weet je ook wat het betekent.'

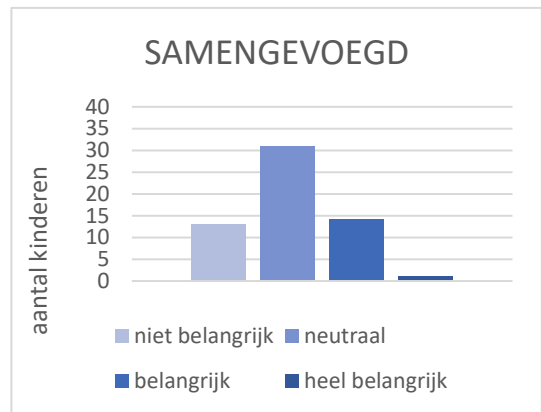
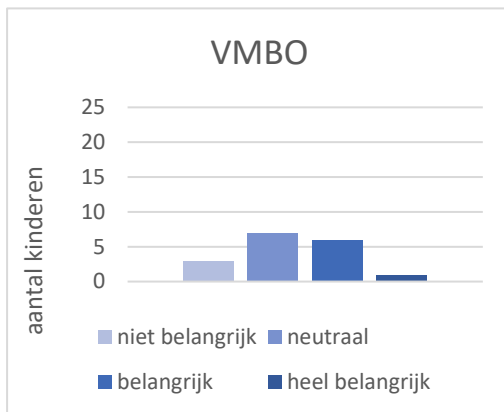
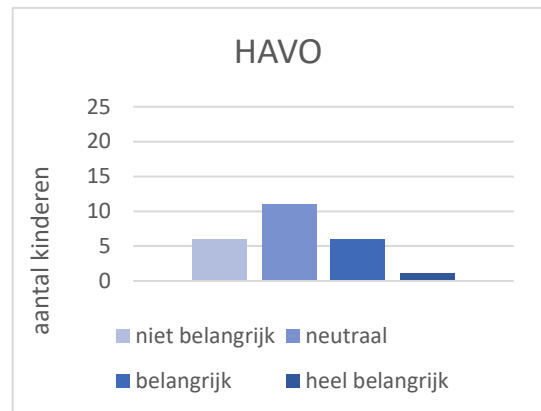
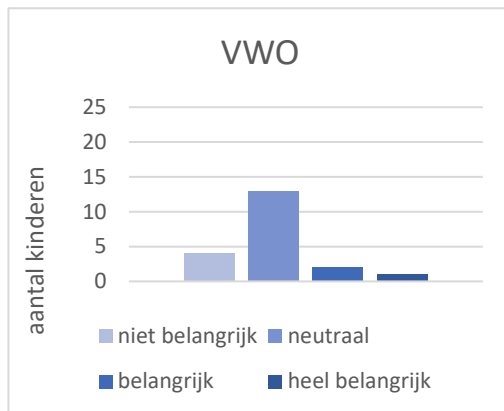
.. ik dat mooier vind.'

.. we dan de betekenis snappen.'

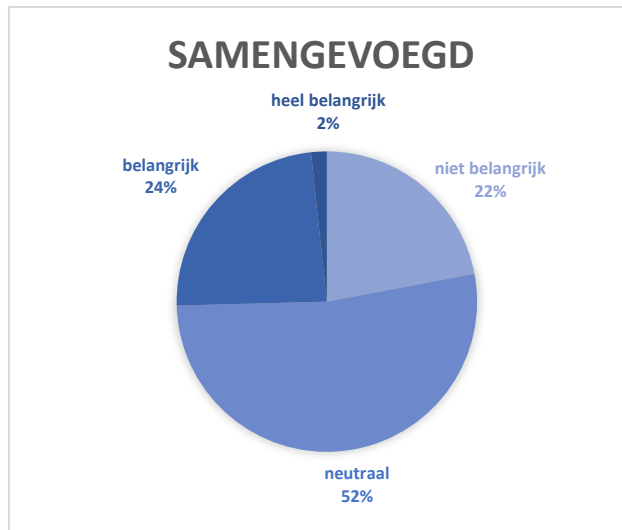
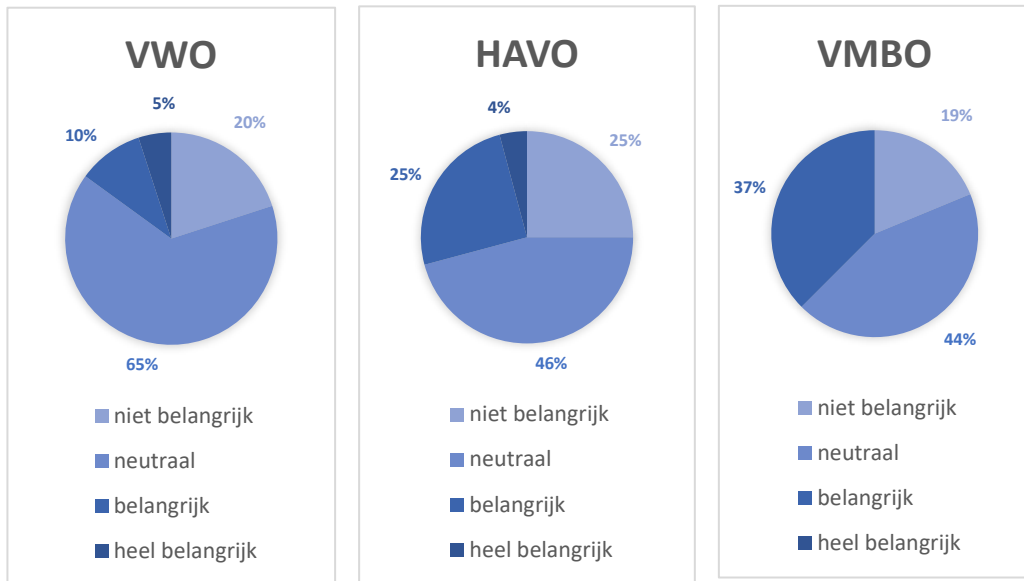
5.3 Resultaten vraag 3

5.3.1 Resultaten vraag 3A

RESULTATEN IN AANTALLEN

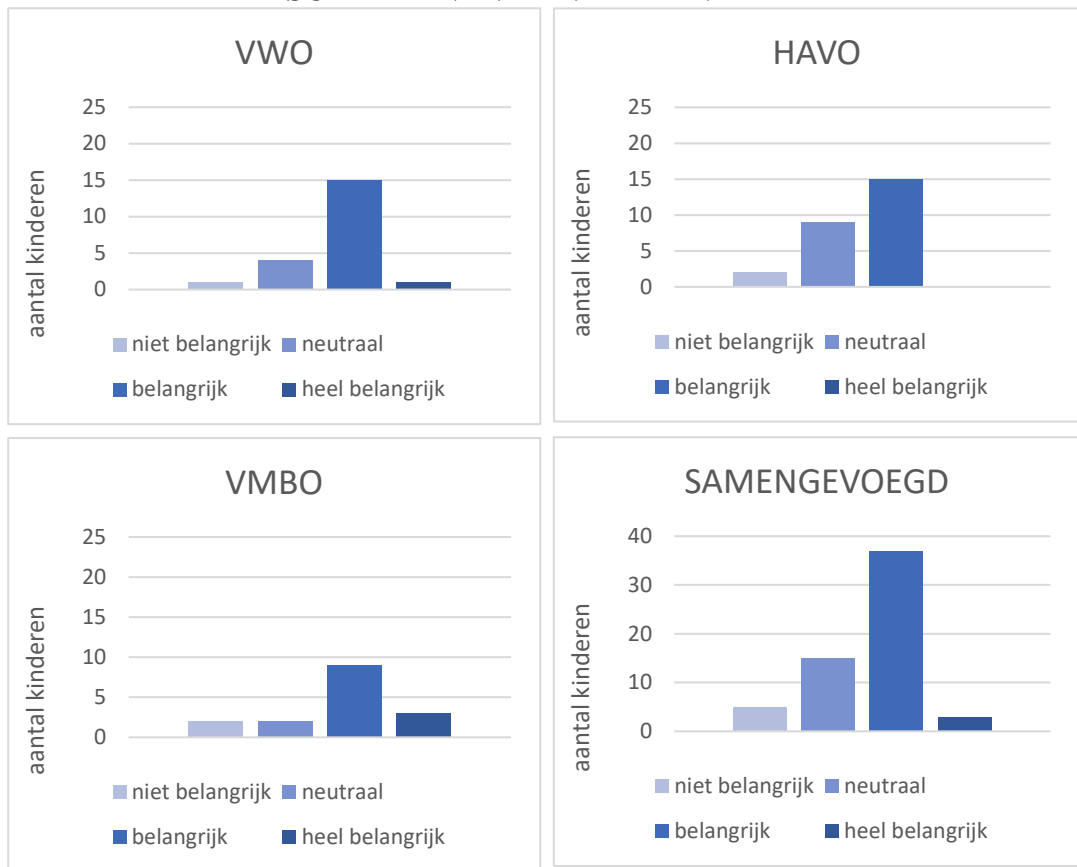

RESULTATEN IN PERCENTAGES

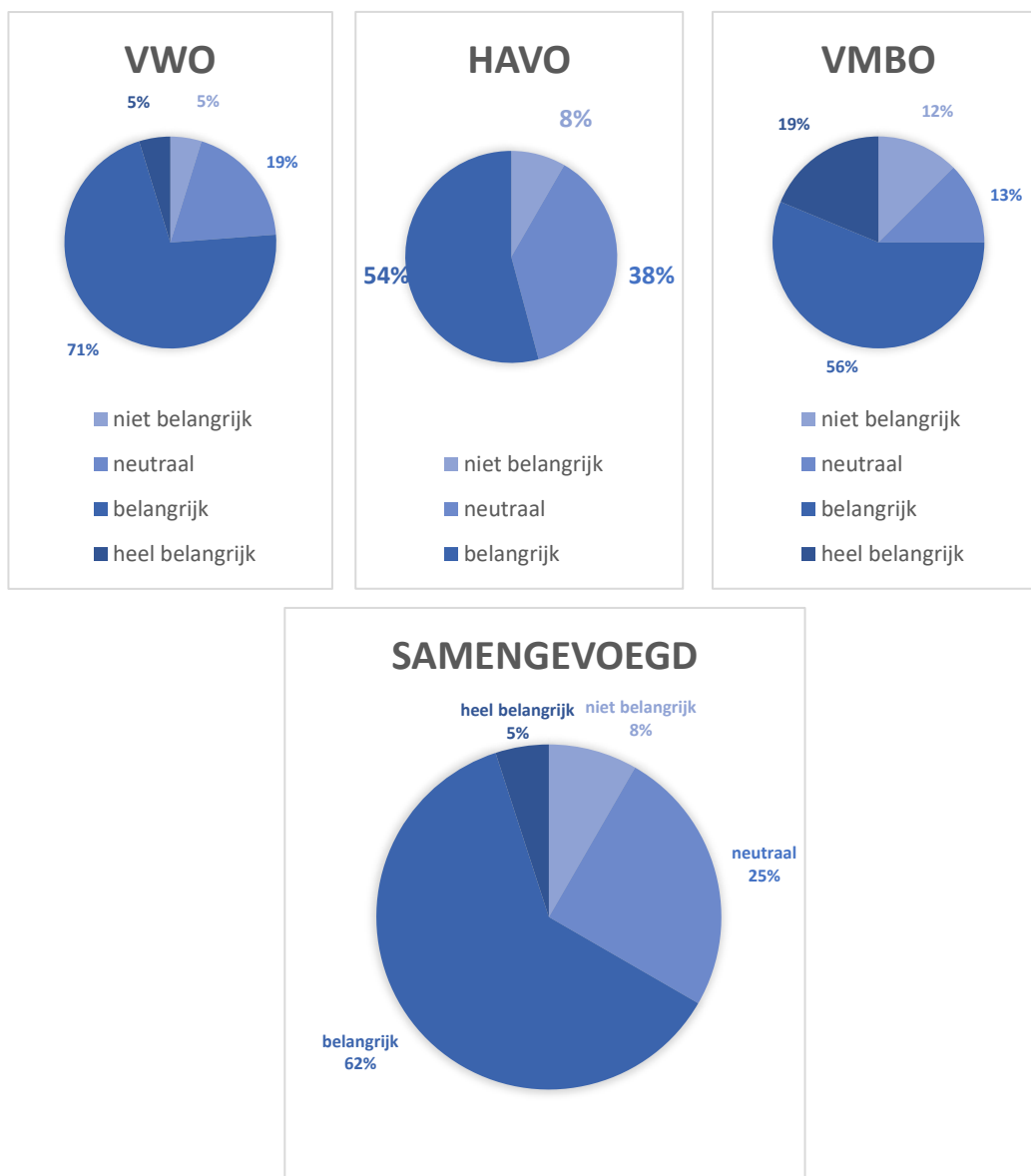

5.3.2 Resultaten vraag 3B

RESULTATEN IN AANTALLEN

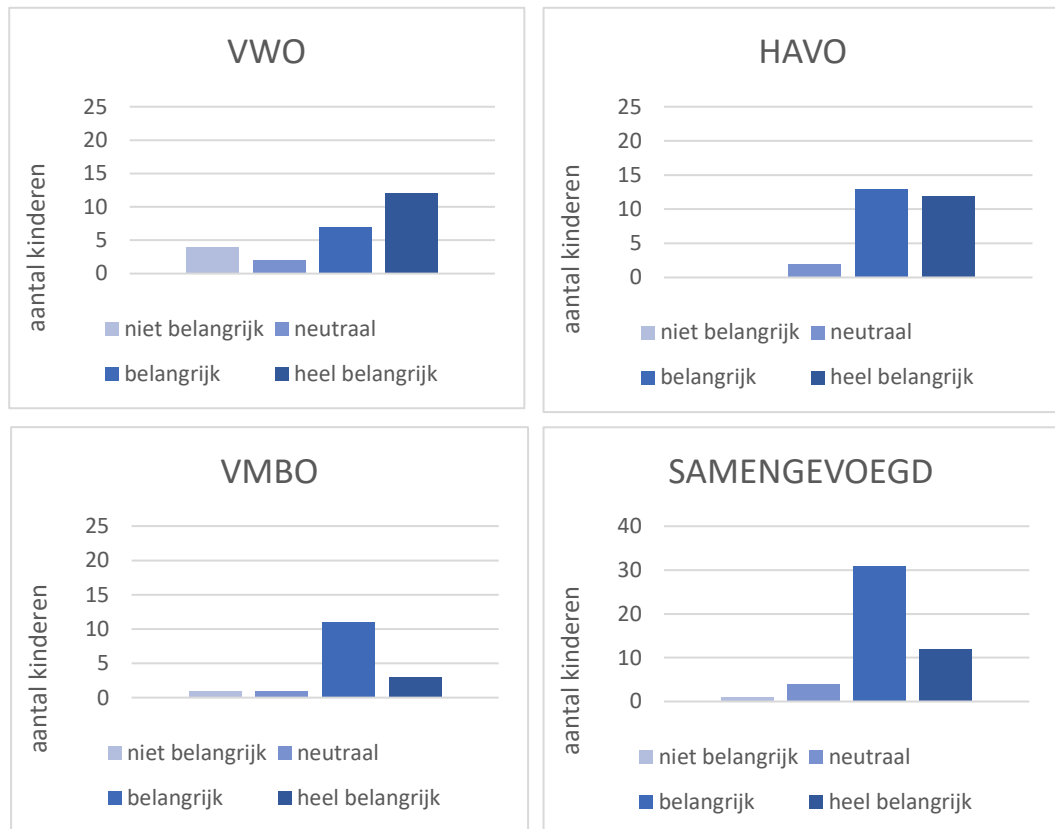

RESULTATEN IN PERCENTAGES

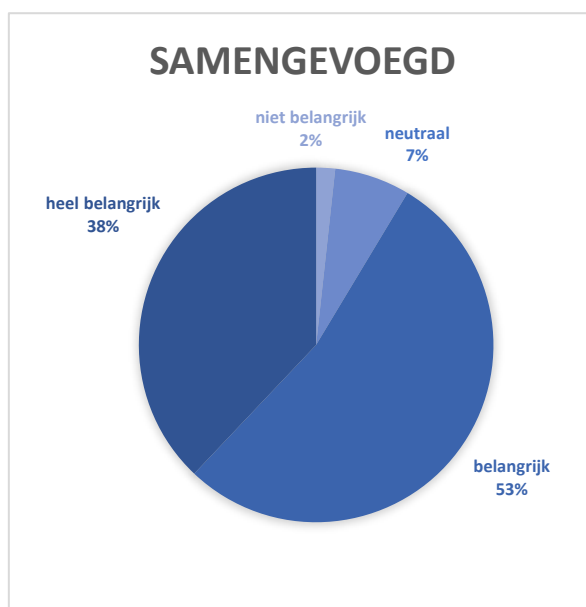
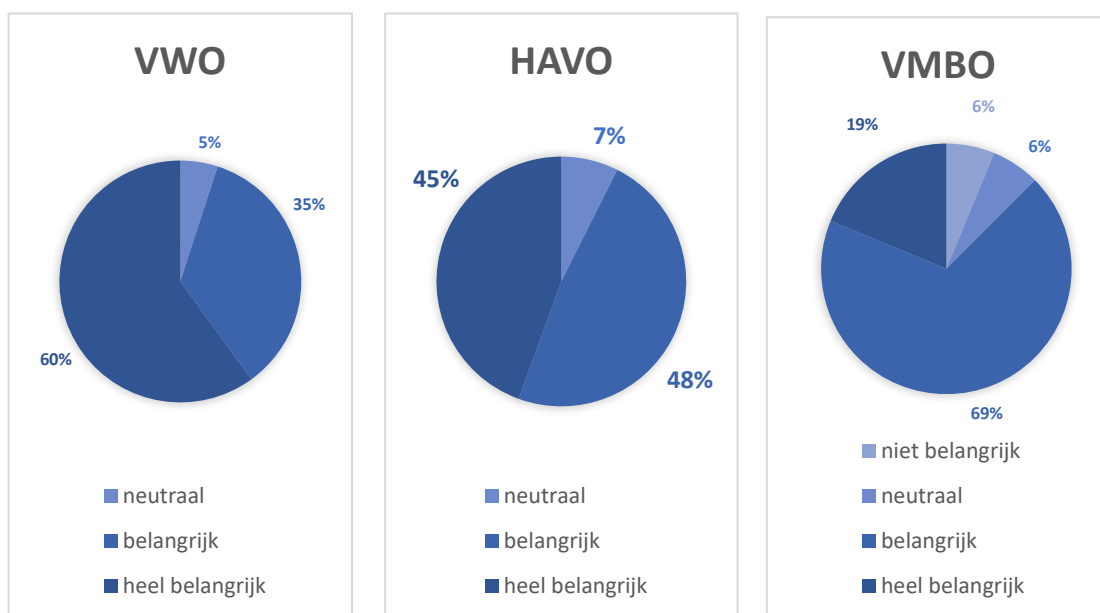

5.3.3 Resultaten vraag 3C

RESULTATEN IN AANTALLEN

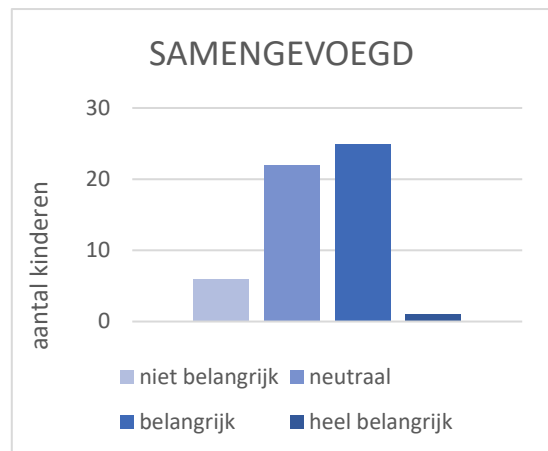
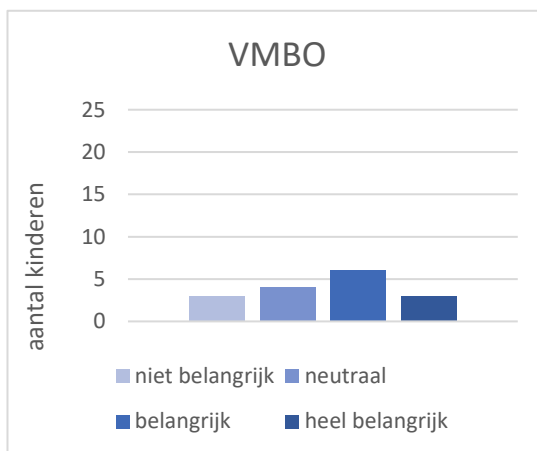
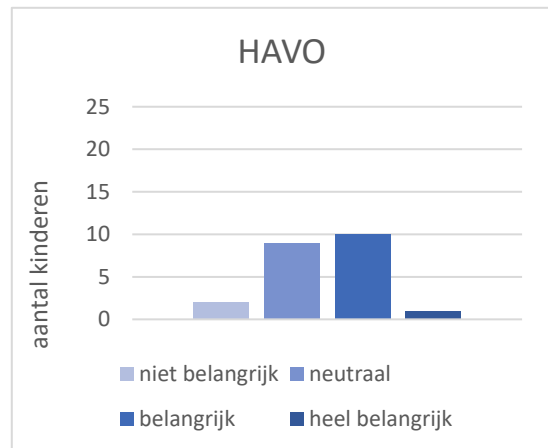
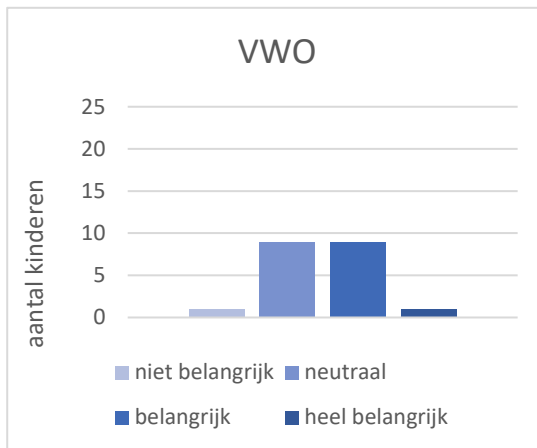

RESULTATEN IN PERCENTAGES

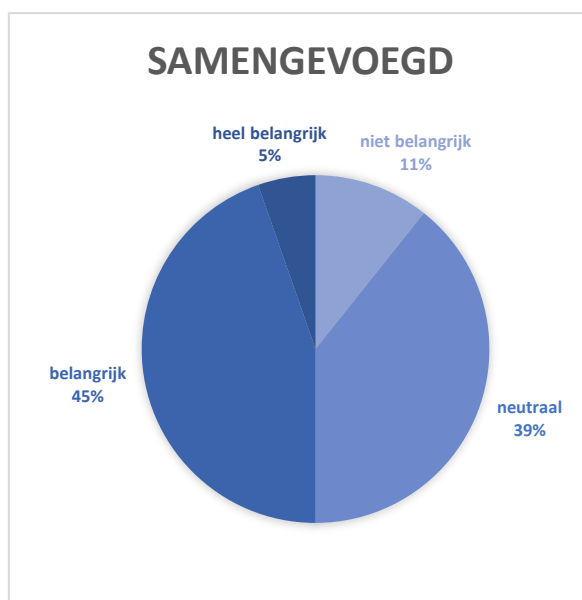
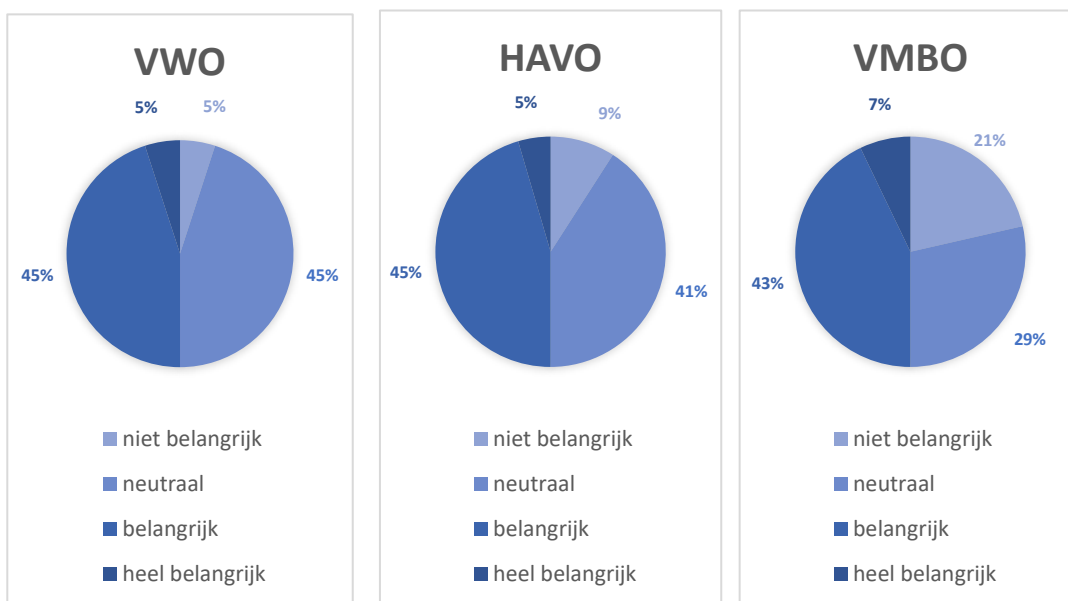

5.3.4 Resultaten vraag 3D

RESULTATEN IN AANTALLEN

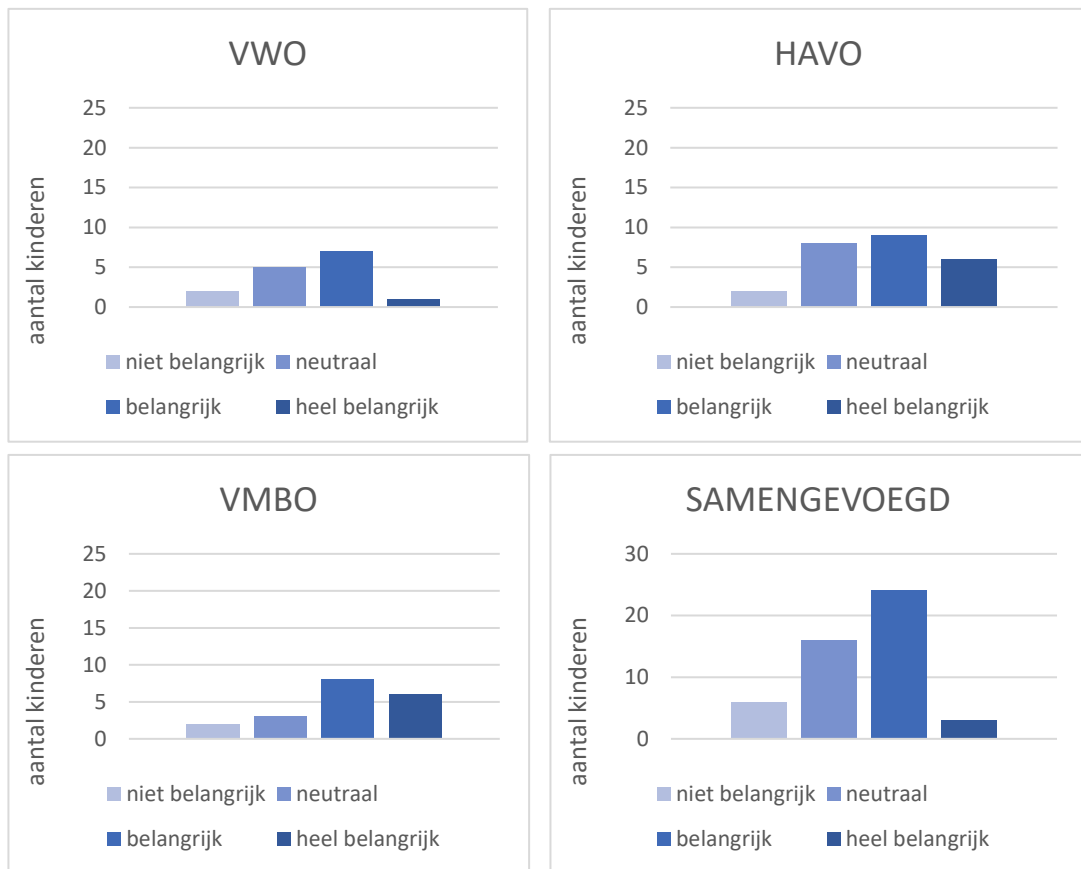

RESULTATEN IN PERCENTAGES

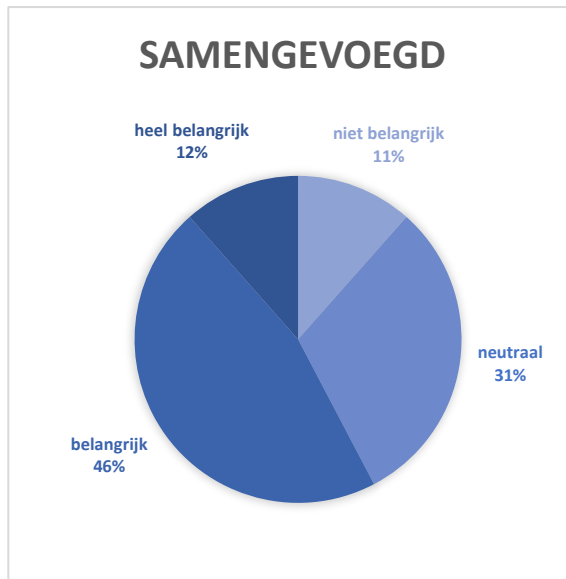
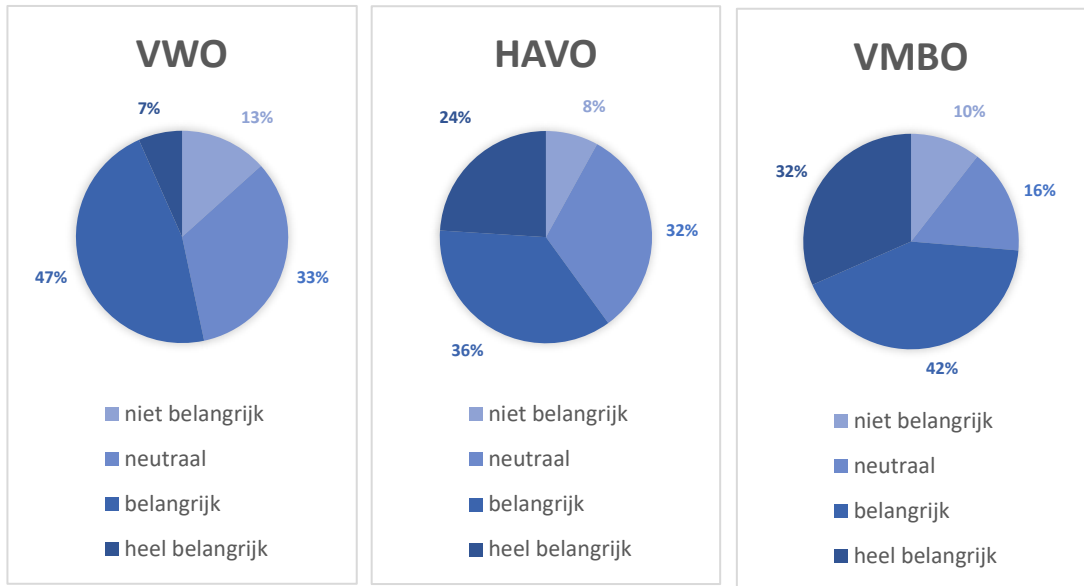

5.3.5 Resultaten vraag 3E

RESULTATEN IN AANTALLEN

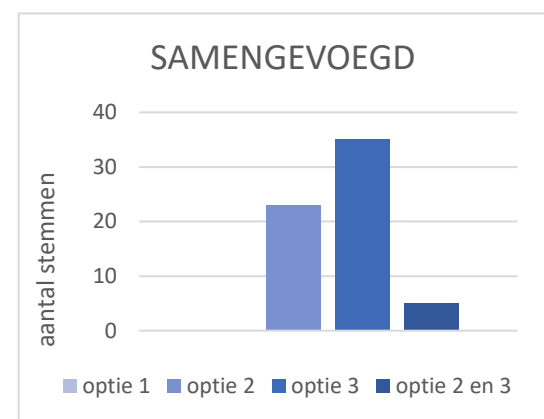
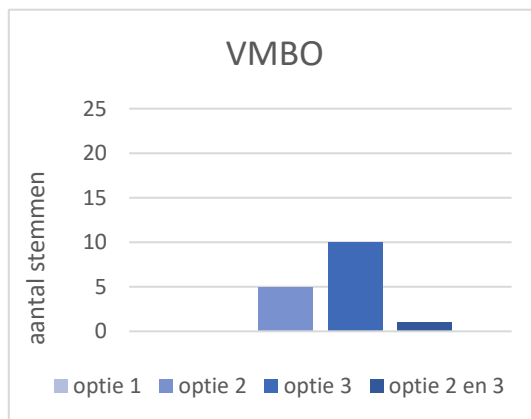
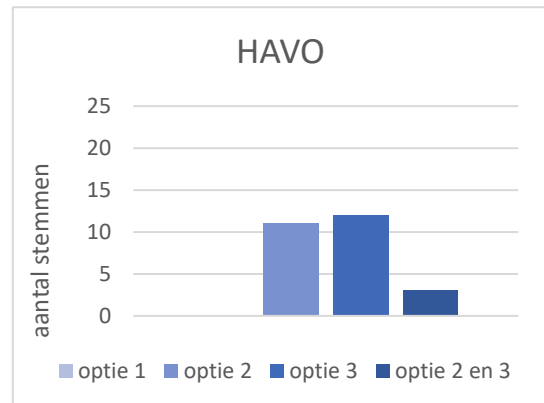
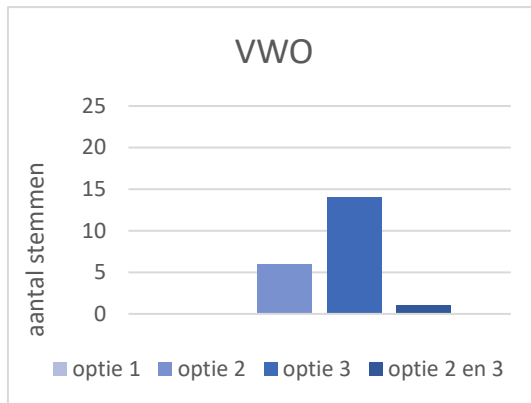

RESULTATEN IN PERCENTAGES

5.4 Resultaten vraag 4

RESULTATEN IN AANTALLEN

RESULTATEN IN PERCENTAGES

